

**UUDEN SODAN PIIRTEET GEORGIAN
JA VENÄJÄN KOALITION VUODEN 2008 KONFLIKTISSA**

**Tiina Juujärvi
Pro gradu-tutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
kevät 2013**

TIIVISTELMÄ

UUDEN SODAN PIIRTEET GEORGIAN JA VENÄJÄN KOALITION VUODEN 2008 KONFLIKTISSA

Tiina Juujärvi

Valtio-oppi

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Paul-Erik Korvela

Kevät 2013

108 sivua

Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, oliko Georgian sekä Venäjän, Etelä-Ossetian ja Abhasian koalition sodassa vuonna 2008 uuden sodan piirteitä vai ei, ja millaisia mahdolliset piirteet olivat. Tarkoituksena on tarkastella ensin edellä mainittuja maita ja alueita, niiden nykytilaa sekä niiden yhteistä historiaa, mikä on olennaista konfliktin ymmärtämiseksi. Tutkimuksen aineiston muodostavat alueiden ja vuoden 2008 konfliktin tarkastelu.

Teoreettinen pohja käsittää uudet sodat, ja sen perustana on Mary Kaldorin uusien sotien teoria. Teoriaosuudessa luodaan katsaus sodan historian, ja tarkastellaan sen uusia muutoksia. Muutoksia ovat globalisaation jakava vaikutus väestöön, mikä heijastuu sotiin, sotatalouden globalisoituminen ja väkivallan yksityistäminen, kylmän sodan ideologioiden vaihtuminen identiteetteihin, huomion keskittyminen siviileihin ja diasporayhteisöt. Uusien sotien teoriat eivät selitä tilannetta kattavasti. Useimmat tutkijat myöntävät, että sodat ovat muuttuneet, mutta muutoksista ei olla yhtä mieltä. Näyttää kuitenkin siltä, että konflikteista tulee valtioiden sisäisiä, valtioiden välisistä sodista on tullut harvinaisia, ja sotien kuolettavuus ylipäättään pienenee.

Tuloksista voidaan päätellä, että Georgian ja Venäjän koalition välisestä konfliktista löytyy uuden sodan piirteitä, kuten separatistialueiden muuttuminen rikosvyöhykkeiksi, aiempien sisällissotien ja vuoden 2008 konfliktin etniset taustat, kyseisessä konfliktissa tehty etninen puhdistus sekä Georgian itsenäistymisen alun yksityisen väkivallan markkinat. Vuoden 2008 konfliktissa oli kaksi päätasoa, valtioiden väliset taistelut ja separatistien taistelut omaa maataan vastaan, mikä tekee tapahtumista monitahoisia. Konfliktissa oli siis piirteitä sekä uusista että vanhanmallisista sodista. Tutkimuksen näkökulma on tärkeä, koska globalisaatio ja kylmän sodan loppuminen ovat muuttaneet myös sotia. Jos muutoksia ei tunnisteta, laajat ihmisoikeusrikkomukset voivat jäädä huomiotta ja siviileihin kohdistetut iskut rankaisematta, koska käsitys tilanteesta on puutteellinen.

Avainsanat: Georgia, Venäjä, Etelä-Ossetia, Abhasia, Georgian sota, Kaldor, uudet sodat

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	4
2. GEORGIA	5
2.1 Georgia.....	5
2.2 Etelä-Ossetia.....	7
2.3 Abhasia.....	11
2.4 Separatistialueista rikosvyöhykkeiksi ja Georgian väkivallan markkinat.....	14
2.5 Georgian historia.....	20
2.5.1 Neuvostoliiton Georgia.....	20
2.5.2 1990-luku sisällissotien jälkeen.....	26
2.5.3 Välit Venäjään huononevat 2000-luvulla.....	28
3. GEORGIAN JA VENÄJÄN KOALITION KONFLIKTI.....	33
3.1 Venäjä valmistautui pitkään ja yllätti Georgian.....	34
3.2 Viiden päivän kulku.....	40
3.3 Epämääräiset taistelujoukot ja etninen puhdistus.....	44
3.4 Oikeus humanitaariseen interventioon ja valtioiden itsemääräämisoikeus.....	48
3.5 Yhteenveto.....	50
4. UUDEN SODAN ILMIÖ.....	58
4.1 Valtioiden välisistä taisteluista uusiin sotiin.....	59
4.1.1 Sodankäynti on muuttunut.....	62
4.1.2 Teoriat eivät selitä uusia sotia kattavasti.....	68
4.2 Sotien määrä laskee.....	71
4.2.1 Konflikteista tulee valtioiden sisäisiä.....	71
4.2.2 Kansainväliset konfliktit vähentyvät ja heikentyvät.....	73
4.3 Uusien sotien piirteet.....	75
4.3.1 Globalisaatio jakaa globaaliin ja paikalliseen myös sodissa.....	75
4.3.2 Sotatalous globalisoituu.....	77
4.3.3 Ideologiat vaihtuivat identiteetteihin	78
4.3.4 Siviileistä tuli huomion kohteita.....	80

4.3.5 Väkivaltaa yksityistetään.....	85
4.3.6 Diasporayhteisöt osallistuvat aiempaa enemmän.....	91
5. UUSISTA SODISTA LÖYTYY MERKKEJÄ.....	93
5.1 Konfliktissa oli uuden sodan piirteitä.....	93
5.2 Maailman muutokset pakottavat sodatkin muutokseen.....	107
LÄHTEET.....	111

1. JOHDANTO

Kun maailma seurasi Pekingin kesäolympialaisia, ja Eurooppa vietti kesälomiaan vuoden 2008 elokuussa, Venäjä provosoi eteläkaukasialaisvaltio Georgiaa niin pitkälle, että se kutsui johtajansa ja joukkonsa töihin kesälomiltaan ja hyökkäsi Venäjän, Etelä-Ossetian ja Abhasian koalitiota vastaan ilman suunnitelmaa. 4,3 miljoonan ihmisen valtio oli kärsinyt alle 20 itsenäisen vuotensa aikana useista sisällissodista ja venäläismielisistä separatistialueistaan Abhasiasta ja Etelä-Ossetiasta, mutta konflikti tuli sille yllätyksenä. Separatistialueet olivat jo aiemmin kärsineet salakuljetusongelmasta valvomattomien rajojensa vuoksi. Niiden muuttuminen rikosvyöhykkeiksi, maan toistuvien konfliktien etniset taustat, etninen puhdistus vuoden 2008 konfliktissa ja maan itsenäisyyden alun yksityiset väkivallan markkinat viittasivat siihen, että tilanteessa voi olla kyse uusista sodista. Mary Kaldorin ensimmäistä kertaa vuonna 1999 ilmestynyt kirja *Uudet ja vanhat sodat – Järjestäytynyt väkivalta globalisaatio aikakaudella* on muuttanut käsitystä sodista. Teorian mukaan sodat ovat muuttuneet ajankohdaltaan selvistä valtioiden välisistä taisteluista epäselviksi selkkauksiksi. Niitä motivoi taaksepäin katsova identiteettipolitiikka, väkivalta on yksityistettyä ja kohdistuu siviileihin, ja globaali ja paikallinen sekoittuvat. Niissä on vaikeaa erottaa, milloin on kyse sodasta, järjestäytyneestä rikollisuudesta vai laajoista ihmisoikeusloukkauksista.

Pro gradun tutkimuskysymys on, oliko konflikti Kaldorin tarkoittama uusi sota vai yksi viimeisistä vanhanmallisista valtioiden välisistä sodista. Tutkielman toisessa luvussa käydään läpi Georgiaa ja sen alueita Etelä-Ossetiaa ja Abhasiaa, näiden kahden alueen muuttumista rikosvyöhykkeiksi sekä Georgian ja Venäjän yhteistä historiaa, joka on erittäin tärkeää konfliktin ymmärtämisen kannalta. Kolmas luku käsittelee Georgian sekä Venäjän, Etelä-Ossetian ja Abhasian koalition konfliktia vuonna 2008; sen taustoja, konfliktin kulkua, uuden sodan piirteitä eli epämääräisiä taistelujoukkoja ja etnistä puhdistusta sekä kansainvälisen lain kantaa maiden taisteluihin. Neljännen luvun aiheena on teoria uusista sodista, eli sodankäynnin muutos, kritiikkiä teoriaa kohtaan, muutokset sotien määrässä ja laadussa sekä uusien sotien konkreettiset piirteet. Viides luku selvittää, oliko Georgian ja Venäjän koalition välinen konflikti uusi sota, ja onko uusia sotia ylipäätään olemassa.

2. GEORGIA

2.1 Georgia

In the bygone Soviet space, Georgia was without doubt the land of plenty and wonder. Located just south on the impressive mountain chains of the high Caucasus, every year hundreds of thousands of Soviet tourists visited its resorts on the Black Sea, relaxed on its beaches, and enjoyed excellent cuisine, fine wine, fresh fruits, hospitality, and the omnipresent public display of grandezza and style, which is so cultivated by Georgians. (Zürcher 2007, 115.)

Georgia on eteläkaukasialainen valtio, jonka pääkaupunki on Tbilisi. Maa sijaitsee Kaukasus-vuorten eteläpuolella ja rajautuu lännessä Mustaanmereen, pohjoisessa Venäjään ja etelässä Turkkiin, Armeniaan ja Azerbaidžaniin. Maan kaksi separatistialuetta Etelä-Ossetia ja Abhasia sijaitsevat Venäjän rajalla, Abhasia luoteessa Mustanmeren rannikolla ja Etelä-Ossetia pohjoisessa keskellä maata. Georgian pinta-ala on 69 700 km² eli noin viidennes Suomen koosta.

Georgian väestö oli vuonna 2011 noin 4,3 miljoonaa (UNFPA 2011, 117). Vuoden 2002 väestönlaskennan mukaan etnisiä ryhmiä olivat georgialaiset 83,8 %, azerit 6,5 %, armenialaiset 5,7 %, venäläiset 1,6 % ja muut 2,5 % (ECMI Caucasus 2002). Virallinen kieli on georgia, jota puhuu 71 % väestöstä. Venäjää puhuu 9 %, armeniaa 7 %, azeria 6 % ja muita kieliä 7 % väestöstä. Abhasian virallinen kieli on abhaasi. Georgia on maailman vanhimpia kristittyjä maita. Ortodoksikristittyjä on 83,9 %, muslimeja 9,9 %, Armenian apostolisen kirkon jäseniä 3,9 %, katolisia 0,8 % ja muita 1,5 % väestöstä (MFA 2013).

Georgia on demokratia, jota johtaa presidentti. Presidentti on valtionpäämies, puolustusvoimien ylipäällikkö ja edustaa ulkosuhteissa. Parlamentti säätää lakeja ja päättää politiikan pääsuunnat. Hallituksella on ylin toimeenpanovalta. Yksikamarisessa parlamentissa on 235 jäsentä, joista 150 valitaan suhteellisella vaalitivalla puoluelistoilta ja 85 vaalipiireittäin enemmistöäänillä. Kausi kestää neljä vuotta. Oikeuslaitos koostuu korkeimmasta oikeudesta, valtiosääntötuomioistuimesta ja alioikeuksista. Hallinnollisesti maa jakautuu yhdeksään hallinnolliseen alueeseen, yhdeksään kaupunkiin ja kahteen autonomiseen tasavaltaan, Abhasiaan ja Ajariaan. (MFA 2013)

Georgian valuutta on lari (GEL), joka jakaantuu sataan tetriin. Vuonna 2010 talouskasvu oli 6,4 % edellisvuoteen verrattuna. (Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia 2011a) Vuonna 2010 bruttokansantuote oli 11,7 miljardia dollaria, ja vuonna 2009 bruttokansantuote henkeä kohti 2 455 dollaria. Vuonna 2009 työttömyysaste oli 17 %. Inflaatio oli vuonna 2010 11 %. (IMF 2011) Vuonna 2010 ulkomaankaupan liikevaihto oli 6 678 miljoonaa dollaria ja nousi 21 % edellisvuoteen verrattuna. Vuonna 2010 vienti oli 1 583 miljoonaa dollaria ja kasvoi 40 % edellisvuodesta. Tuonti oli 5 095 miljoonaa dollaria ja kasvoi 17 % edellisvuodesta. Suurimmat kauppakumppanit olivat vuonna 2010 Turkki (17 %), Azerbaidžan (11 %), Ukraina (10 %), Saksa (5 %), Kiina (5 %), Yhdysvallat (5 %) ja Venäjä (5 %). (Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, 2011b.)

Georgian valtakunta oli olemassa jossain muodossa neljännellä ja viidennellä vuosisadalla eaa. (Gahrton 2011, 72). Georgia on hyvän sijaintinsa vuoksi ollut usein naapurivaltioiden intressien kohteena, joten sillä on ollut sekä tasavertaisuuden että sotilaallisen valloituksen kausia (Gordadze 2009, 28). Maa yhdentyi Venäjään 1800-luvun alussa, jonka jälkeen integroitua jatkettiin 1800-luvun ajan. Itä-Georgia oli alun perin otettu Venäjän suojelukseen, mutta vähitellen georgialaiset alkoivat pitää sitä pelkkänä Venäjän miehityksenä. (Gahrton 2011, 72–76.)

Venäjän vallankumouksen jälkeen vuonna 1918 Georgia julistautui itsenäiseksi, mutta vuonna 1921 neuvostojoukot hyökkäsivät maahan, josta tehtiin neuvostotasavalta (Gahrton 2011, 77). Koska Moskova halusi tehdä Pohjois- ja Etelä-Kaukasuksesta yhtenäisen kokonaisuuden, vuonna 1922 Georgia, Armenia ja Azerbaidžan liitettiin samaan ryhmään, joista muodostettiin Transkaukasian sosialistinen federatiivinen neuvostotasavalta (Gahrton 2011, 80; Asmus 2010, 54). Neuvostoliiton 1920- ja 1930-lukujen rajanvedot ovat ikävyyksien lähde kaikille osapuolille, sillä nykyisten konfliktien juuret johtavat historiaan ja muut poissulkeviin aluevaatimukseen (Herzig 1999, 76).

Vuoden 2008 tapahtumat olivat kulminaatiopiste pitkälle ajanjaksolle jännitteitä, provokaatioita ja yhteenottoja, joten konfliktilla on pitkät juuret alueen, kansanperinteiden ja halujen historiassa (IIFMCG 2009, 11). Vuonna 1988 pääkaupunki Tbilisissä 100 000

hengen mielenosoituksessa vaadittiin syrjinnän lopettamista, jota abhaasit, azerbaidžanalaiset ja osseetit harjoittivat georgialaisia vastaan (Gahrton 2011, 84). Sen jälkeen ongelmat kärjistyivät 1990-luvun sisällissodissa, joissa Abhasia ja Etelä-Ossetia pyristelivät irti emämaastaan, mitä ne olivat tehneet aina Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien.

2.2 Etelä-Ossetia

”Tschinvali är en eländig syn. Det handlar inte bara om krigsskador, om de sönderskjutna husen inne i centrum, parlamentet med sina gapande tomma fönsterrutor, avsaknaden av rinnande vatten. Staden har varit fullständigt försummad i nästan tjugo år, ändå sedan den försattes i blockad efter det georgisk-ossetiska inbördeskriget 1992. Allting är nedslitet, infrastrukturen i uruselt skick, vägarna fulla av djupa hål, bilarna håller nätt och jämt ihop.” (Laurén 2009, 170–171.)

Etelä-Ossetia pysyi rauhallisena neuvostoajalta johtuvista etnisistä ristiriidoista huolimatta, kunnes ajautui selkkaukseen juuri itsenäistyneen Georgian kanssa ensin 1990-luvun alussa ja myöhemmin vuonna 2008. Etelä-Ossetia on separatistialue Georgian ja Venäjän rajalla, Kaukasus-vuorten eteläpuolella. 3 900 neliökilometrin eli noin puolikkaan Suomen Uudenmaan kokoisien, vuoristoisen alueen pääkaupunki on Tskhinvali ja Venäjän puoleisella alueella vastassa on Pohjois-Ossetia. Georgia ei tunnusta Etelä-Ossetiaa Abhasian tai Adjaran kaltaisiksi autonomisiksi alueiksi (Goltz 2009, 18).

Etelä-Ossetiassa oli vuoden 1989 väestönlaskennan mukaan 100 000 asukasta, joista osseetteja oli 66 ja georgialaisia 29 prosenttia (Gahrton 2011, 103; Zürcher 2007, 117), joten lähes kolmanneksen väestöstä muodostavat georgialaiset olivat alueen suurin vähemmistöryhmä. Muualla Georgiassa oli 100 000 osseettia ja Venäjälle kuuluvassa ja Etelä-Ossetiaan vuoristotunnelin kautta liittyvässä Pohjois-Ossetiassa 335 000, eli enemmän kuin Etelä-Ossetiassa (Zürcher 2007, 117). 1990-luvun alun levottomuuksien jälkeen Etelä-Ossetiasta lähti tuhansia georgialaisia ja tilalle siirtyi osseetteja muualta Georgiasta, joten lähes 20 vuoden kuluttua ennen vuoden 2008 kriisiä Etelä-Ossetiassa asui Gahrtonin (2011, 103) mukaan noin 60 000 osseettia ja 10 000 georgialaista. Asmusin (2010, 63) mukaan jotkut asiantuntijat uskovat, että väestöä oli 2008 kesällä 60 000, mutta tarkkoja lukuja on todella vaikeaa arvioida, sillä ne ovat politisoituja. Georgian muissakin

osissa oli vielä tuhansittain osseetteja, mutta heidän asemansa oli 1990-luvun levottomuuksien jälkeen huono (Gahrton 2011, 103). Kaukasus-vuorten molemmin puolin sijoittuva kansa puhuu osseettia, joka on sukua persian kielelle ja kuuluu indoeurooppalaisten kielten koilliseen ryhmään. Suurin osa osseeteista on ortodoksikristittyjä ja vähemmistö kuuluu sunnimuslimeihin. (Zürcher 2007, 124; Gahrton 2011, 103.)

Etelä-Ossetian autonominen alue perustettiin vuonna 1922 Georgian puitteissa Neuvostoliiton yhteyteen (Gahrton 2011, 104; Goltz 2009, 13). Alue vaati samana vuonna kahdesti yhdistymistä Pohjois-Ossetian kanssa, mutta Josif Stalin määräsi delegaatiot teloitettaviksi (Gahrton 2011, 104). Nykyiset ristiriidat ovat lähtöisin jo 1920-luvun Neuvostoliiton rajoista, kun Etelä-Ossetia perustettiin autonomiseksi alueeksi Georgian sisälle eroon Pohjois-Ossetiasta. Georgialaiset kritisoivat sitä tyypilliseksi Moskovan strategiaksi hajottaa ja hallita, sillä osseetit eivät halunneet alistua Tbilisiin alle tai joutua eroon Venäjän Pohjois-Ossetian autonomisella alueella elävästä kansastaan. (Herzig 1999, 73–74.)

Georgian ja Etelä-Ossetian hallinnon ja asukkaiden suhteet olivat suurilta osin häiriintymättömät ja rauhalliset, kunnes Etelä-Ossetia vuonna 1988 alkoi rakentaa nationalistista diskurssia ja valitsi Abhasian tavoin separatismia. Väestöryhmät olivat eläneet rauhassa lukuun ottamatta vuosien 1918 ja 1921 välisiä vallankumouksellisia yhteenottoja, jotka olivat osseettien mukaan suurin heitä kohdannut vääräys. Tällöin Georgia syytti osseetteja yhteistyöstä Venäjän bolshevikkien kanssa ja kukisti väkivaltaisesti osseettien kapinat, joissa vaadittiin itsenäistä aluetta. Tapahtuma on tärkeä osa osseettien diskurssia historiassa kärsityistä vääräyksistä. Liikehdinnästä huolimatta rauha säilyi vuoteen 1989 asti, jolloin ongelmat alkoivat lisääntyä, kun molempien osapuolten kansallistunteet nousivat. (Zürcher 2007, 124, 149.) Tilanne kärjistyi jälleen vuoden 2008 elokuussa, kun venäläismielinen alue irrottautui Georgiasta. Venäjä tunnusti itsenäisyyden, eikä alue ole enää Georgian kontrollissa.

Kaikista entisistä neuvostotasavalloista Georgialla oli huonoimmat Venäjän suhteet (Cohen & Hamilton 2011, 4). Ne kiristyivät 1980-luvun lopussa, kun kansallismielisyys lisääntyi

molemmilla puolilla. Etelä-Ossetian korkein neuvosto muutti vuoden 1989 marraskuussa itsensä autonomisesta oblastista Venäjän sosialistisen federatiivisen neuvostotasavallan autonomiseksi osaksi, minkä Georgian parlamentti perui. Vuoden 1990 syyskuussa Etelä-Ossetia julisti itsensä sosialistiseksi neuvostotasavallaksi eli erosi Georgiasta, jonka jälkeen Georgia julisti alueen tavalliseksi georgialaiseksi hallintoalueeksi eli lakkautti autonomian. (Gahrton 2011, 105.) Vuoden 1990 syksyllä Georgia näytti myös hajoavan, sillä Tbilisi ei pystynyt enää kontrolloimaan kahta kolmesta autonomisesta alueestaan (Zürcher 2007, 126). Georgia julistautui itsenäiseksi vuonna 1991, ja kun georgian kieli oli asetettu hieman aiemmin ainoaksi hallintokieleksi, Etelä-Ossetian ja Georgian jännitteet eskaloituivat. Tilanne kärjistyi vuoden 1991 tammikuussa, kun georgialaiset sotilaat hyökkäsivät eteläossetialaisia siviilejä vastaan. Vihamielisyydet jatkuivat kesällä ja eskaloituivat väkivaltaiseksi sisällissodaksi vuoden 1991 loppuun mennessä (Goltz 2009, 18–19; Gahrton 2011, 105; Zürcher 2007, 124.) Taistelut laantuivat vuoden 1992 alussa (Goltz 2009, 20; Zürcher 2007, 127).

Zürcherin (Nizharadze 2001, Gleditsch ym. 2002) mukaan useimmissa lähteissä kuolleiden lukumääräksi Etelä-Ossetiassa on ilmoitettu 500–600 ihmistä. Taisteluiden seurauksena noin 12 000 yhteensä 30 000 georgialaisesta lähti Etelä-Ossetiasta vuosien 1990 ja 1992 välillä. Samaan aikaan noin 30 000 muualla Georgiassa asuvaa osseettia lähti Pohjois-Ossetiaan georgialaista nationalismia pakoon. (Zürcher 2007, 142.) Toisaalta Herzigin (1999, 74) mukaan jopa suurin osa Etelä-Ossetiassa asuvista georgialaisista häädettiin vuonna 1992 muualle maahan. Konfliktin jälkeiset vuodet tilanne pysyi rauhallisena, kunnes vuonna 2004 Georgian presidentiksi valittiin Mikheil Saakashvili, joka halusi viedä maansa länteen, mikä ärsytti Venäjää (Asmus 2010, 54, 57; Nilsson 2009, 89). Välit alkoivat kiristyä hiljalleen, joten vuonna 2006 Georgia muun muassa pidätti venäläisiä syytettynä vakoilusta, Moskova asetti Georgialle täyden kauppasaarron ja ahdisteli Venäjällä asuvia georgialaisia (Asmus 2010, 72).

Zürcher (2007, 144) kirjoittaa, että erilliset mobilisaatiot Georgian separatistialueilla kasvoivat itsenäisiksi prosesseiksi, joissa jokainen teko aiheutti vastakkaisen teon, mistä syntyi kierre. Ihmiset seurasivat muiden nationalistiliikkeiden ponnisteluja ja Moskovan reaktioita niihin, jolloin reaktiota jääneet tapahtumat antoivat energiaa muille nationalismiliikkeille. Mobilisaatiokierteeseen osallistuivat georgialaisten, abhaasien ja osseettien lisäksi myös Baltian ja Armenian kansalliset liikkeet. Georgian ryhmät

mobilisoituivat reaktioina toisiinsa, sillä muita pidettiin uhkina omalle kansalliselle projektille ja muiden ryhmien tavoitteita poissulkevin omille tavoitteille. Itsenäisyys ei ollut abhaasien tai osseettien päätavoite vuosina 1988 tai 1990, vaan molemmat valitsivat pysyä osana Neuvostoliittoa itsenäisen tasavallan statuksella eivätkä havigelleet täysin itsenäisen kansallisvaltion perustamista. Osseetteja ja abhaaseja houkutteli suvereeniksi kansallisvaltioksi tulemisen sijaan tietoisuus siitä, mitä he eivät halunneet olla, eli vähemmistöryhmä kansallismielistyvässä Georgiassa, joka ei aikonut kunnioittaa Neuvostoliiton aiemmin vähemmistöille takaamaa tilaa. (Zürcher 2007, 144.)

Vuodesta 2002 lähtien Venäjä alkoi myöntää passejaan valtavasti aiempaa enemmän Etelä-Ossetiaan ja Abhasiaan, mitä paikalliset pitivät tervetulleena matkustamisen vuoksi (Asmus 2010, 73). Lopulta suurimmalla osalla Etelä-Ossetian väestöstä oli venäläinen passi, minkä jälkeen Venäjä pystyi käyttämään kansalaisuutta argumenttina suojella väestöä (Cohen & Hamilton 2011, 5). Rajakiistat aiheuttivat separatistialueille myös rikollisuuden aallon. Etelä-Ossetiassa osseetit eivät valvoneet rajaa, eivätkä venäläiset ja georgialaiset halunneet valvoa kahden ”oman” alueensa välistä rajaa, joten tavarat ja palvelut alkoivat virrata vapaasti Venäjän ja Georgian välillä. Etelä-Ossetialla ei ole myöskään luonnonvaroja, joten sen ja Georgian rajalle perustettiin laittomat markkinat. (Gahrton 2011, 107.) Asmus, joka on haastatellut kirjaansa (2010, 64) erityisesti georgialaisia, kirjoittaa erään Etyj-viranomaisen kertoneen hänelle, että jos Pohjois- ja Etelä-Ossetian yhdistävään Roki-tunneliin vaihdettaisiin tavallinen tulli salakuljetuksen estämiseksi, alueen tulot romahtaisivat, mikä voisi johtaa selkkauksiin.

Salakuljetusongelmaa pahentaa sen kytkös separatismiin, ratkaisemattomiin aseistettuihin konflikteihin ja väkivaltaan (Kukhianidze 2004, 88). Etelä-Ossetiasta on tullut Venäjän suojelualue, jonka väestö on militarisoitunut ja saa tulonsa salakuljetuksesta. Sorretusta vähemmistöstatuksesta huolimatta separatistihallinto koostuu suurimmaksi osaksi etnisistä venäläisistä, joista useat ovat palvelleet Neuvostoliiton salaisessa poliisissa KGB:ssä, Venäjän asevoimissa tai Neuvostoliiton kommunistipuolueessa. (Cohen ja Hamilton 2011, 4.)

2.3 Abhasia

”When God was dividing up the world between the nations, the Abkhaz missed their chance of selecting a homeland because they were sleeping off a festive drunk. When they awoke, everything was gone with the exception of that part of the world that the Almighty had been reserving for himself, which was, of course, literally heaven on earth.

Alas, the above is not a typo or a cut and paste job gone awry. The creation legend of Abkhazia and Georgia is identical, a sad fact that has not led to unity and fraternity between the two peoples, but rather to a belligerent disputation of basic history and the denial of the very humanity of the other group.” (Goltz 2009, 20–21.)

Mustanmeren rannikolla sijaitseva Abhasia oli neuvostoaikoina suosittu lomaparatiisi, joka muuttui vuosina 1992–1993 näyttämöksi Neuvostoliiton toiseksi suurimmalle etniselle puhdistukselle, jossa abhaasijoukot karkottivat 200 000–250 000 georgialaista (Gahrton 2011, 112–115; Zürcher 2007, 115; Asmus 2010, 62). Nykyinen Abhasian autonominen tasavalta sijaitsee Georgian ja Venäjän rajalla ja on toinen Georgian autonomisista alueista. Vuoristoinen tasavalta sijoittuu Georgian luoteisosaan, Mustanmeren rannikolle. Suurin kaupunki on Suhumi. Alueen pinta-ala on 8 500 neliökilometriä eli se on noin Suomen Uudenmaan kokoinen. Abhasia on Etelä-Ossetiaa strategisempi alue, sillä se on paitsi pinta-alaltaan noin kaksi kertaa Etelä-Ossetian kokoinen, siellä on myös Georgian ainoa rautatie, tärkeä tieyhteys Venäjälle, puolet Georgian rantaviivasta, parhaat turistikohteet, maatalous- ja mineraaliresursseja ja suuri voimalaitos (Herzig 1999, 76).

Vuonna 1993 väestöä arvioitiin olevan 525 000 asukasta, josta abhaaseja oli 18 ja georgialaisia 46 prosenttia, joten abhaasit olivat vähemmistö alueellaan. Heidän lisäksi alueella asui venäläisiä (14 %), armenialaisia (15 %), ukrainalaisia, kreikkalaisia ja muiden neuvostokansallisuuksien edustajia. 1990-luvun alun sisällissodan jälkeen väkilukua laskivat uhrit ja noin 200 000–250 000 georgialaisen massapako. (Gahrton 2011, 112–113; Luukkanen 2008, 73–74; Zürcher 2007, 115–119.) Alueen virallinen kieli on abhaasi, joka on kaukasialainen kieli ja sukua tsherkessille, adygelle ja muille Pohjois-Kaukasian kielille (Gahrton 2011, 111). Abhaaseissa on ortodokseja ja muslimeita (Zürcher 2007, 120), toisaalta Gahrtonin mukaan useimmat abhaasit ovat olleet muslimeita 1700-luvulta saakka (Gahrton 2011, 111).

Abhasia oli alun perin osa Georgian kuningaskuntaa, ja kun venäläiset joukot tulivat alueelle 1800-luvulla, Abhasia liitettiin samaan Venäjään kuin Georgiakin, ensin autonomisena neuvostotasavaltona vuonna 1921 ja vuonna 1931 Georgiaan liitettynä autonomisena tasavaltona (Herzig 1999, 76; Luukkanen 2008, 77). Kun Neuvostoliitto vuonna 1991 lakkasi olemasta, Georgia julistautui itsenäiseksi. Vuonna 1992 myös Abhasia julistautui itsenäiseksi, mutta muut maat eivät tunnustaneet julistusta. Irtautuminen johti vähitellen vuoden 1992 elokuusta vuoden 1993 syyskuuhun kestäneeseen sotaan Abhasian ja Georgian välillä. Georgia lähetti alueelle sotilaita miehittämään sen, Abhasia palautettiin Georgialle, mutta jo vuoden 1992 syksyllä abhaasit ja venäläiset ajoivat georgialaiset pois. Levottomuudet johtivat etniseen puhdistukseen aivan Euroopan silmien alla, kun georgialaisten tappion myötä he joutuivat lähtemään tai heidät ajettiin alueelta. (mm. Asmus 2010, 61–62; Zürcher 2007, 131; Luukkanen 2008, 33.)

Useiden vuosien ajan Georgian ja Abhasian konflikti oli ollut lakien välinen sota (Zürcher 2007, 130). Venäjä oli aseistanut abhaaseja hyvissä ajoin, ja kun Georgia ajautui sisällissotaan hallituksen ja opposition välisistä kiistoista johtuen, vapaussota oli jo lähestymässä. Abhaasit julistivat alueen itsenäiseksi, mitä ei tunnustettu kansainvälisesti, ja Georgian joukot hyökkäsivät Suhumiin (Asmus 2010, 61–62; Luukkanen 2008, 73). Ne miehittivät Abhasian, joka myös pantiin liikekannalle. Vuoden 1993 syyskuussa abhaasi- ja venäläisjoukot valtasivat takaisin alueen tärkeimmän kaupungin Suhumin, ja sota päättyi (Gahrton 2011, 117–118). Georgian tappio aiheutti vaikeita vuosia koko maahan, sillä sen asema itsenäisenä valtiona lähes kaatui, Länsi-Georgian levottomuudet jatkuivat, ja maa joutui hyväksymään Venäjän rauhanehdot, mukaan lukien neljä venäläistä tukikohtaa Georgiaan (Gordadze 2008, 35).

Sota oli verisin Georgian siihenastisista sodista. Se vaati 10 000 henkeä, joista kaksi kolmasosaa oli siviilejä (Zürcher 2007, 131 [Damoisel ja Genté, 2004]), mutta muissa lähteissä on puhuttu myös noin 2 500 uhrista (Zürcher 2007, 131 [Gleditsch, 2002]). Suhumin seudun antauduttua abhaaseille melkein kaikki 200 000–250 000 etnisestä georgialaisesta pakenivat abhaasijoukkoja asuinsijoiltaan, tai heidät häädettiin Kaukasusvuoriston rinteitä pitkin ja jopa venäläisellä laivalla (Gahrton 2011, 119; Luukkanen 2008, 74; Zürcher 2007, 131; Goltz 2007, 27). Länsi ei tiennyt etnisestä puhdistuksesta juuri

mitään, sillä huomio keskittyi silloisiin Bosnian samankaltaisiin tapahtumiin, eikä demokratisoituvaa Venäjää haluttu ärsyttää puuttamalla Georgian selkkauksiin (Goltz 2009, 27).

Venäjällä oli sodassa ristiriitainen rooli. Virallisesti Venäjän hallitus yritti neuvotella osapuolten kanssa, mutta samalla se tuki suoraan abhaasiseparatisteja, kunnes koko alue oli abhaasien hallinnassa, ja georgialaisväestö karkotettu (Zürcher 2007, 131). Länsi katsoi Kaukasuksella läpi silmien melkein mitä vain Venäjän tekemää mukaan lukien Abhasian sotaa, jotta vakaus säilyisi. Venäjä oli tyytyväinen, että länsi ei puuttunut etnisiin puhdistuksiin eikä joukkomurhiin. (Gordadze 2009, 32–33.) Venäjän armeijalla oli voimakkaimmat asevoimat Georgiassa, sillä Moskova tuki sotilaallisesti abhaasiseparatisteja (Cohen & Hamilton 2011, 4) ja toimitti suurimman osan aseista laillisesti ja laittomasti kaikille joukoille, abhaasi- ja osseettiseparatistien lisäksi Georgian armeijalle (Gordadze 2009, 32–33). Abhaasien miliisin oli hyväksyttävä Venäjän apu, aseet ja palkkasotilaat saadakseen konfliktin loppumaan, sodan kulun kääntymään ja georgialaiset häädettyä (Luukkanen 2008, 73–74).

Venäjä kutsui sekaantumistaan rauhanturvaamispolitiikaksi ja toi alueelle 3 000 rauhanturvaajaa (Luukkanen 2008, 73–74), mutta heidän roolinsa alueella on kyseenalainen, sillä he ovat ilmeisesti sotkeutuneet huume- ja asekauppoihin (Gahrton 2011, 120; Kukhianidze 2004, 90). Palkkasotilaiden lisäksi Abhasiassa taisteli myös satoja Pohjois-Kaukasiasta saapuvia vapaaehtoisia (Zürcher 2007, 141). Georgialaiset eivät siis taistelleet abhaaseja vastaan, vaan venäläisarmeijan varjomaisia elementtejä vastaan ja itsekkin oudossa koalitiossa paikallisten abhaasien, abhaasivapaaehtoisten ja monien muiden ryhmien kanssa (Goltz 2009, 25). Myös vuoden 1998 taisteluissa abhaasien puolisolitaallisiin joukkoihin kuului abhaasien lisäksi suuri määrä venäläisiä, useat Pohjois-Kaukasiasta (Gahrton 2011, 124).

Alueella oli rauhallista, kunnes vuonna 1998 georgialaisten sissien provosointi Abhasiassa johti useita kuukausia kestäneisiin yhteydenottoihin, jonka seurauksena abhasialaiset joukot pakottivat kymmeniä tuhansia georgialaisia, Georgian mukaan 50 000 ja YK:n mukaan 20 000, paluumuuttajaa lähtemään toisen kerran Enguri-joen yli. Taisteluiden

jälkeen kymmenet tuhannet palasivat takaisin Galin alueelle, mikä ei ole kuitenkaan verrattavissa kokoluokaltaan alkuperäiseen etniseen puhdistukseen. (Gahrton 2011, 123.) Abhasian ja Georgian väliset taistelut leimahtivat Abhasian sodan jälkeen ja ennen Georgian ja Venäjän välistä vuoden 2008 sotaa aina muutaman vuoden välein. Vuoden 2008 sodan jälkeen Venäjä tunnusti alueen itsenäiseksi. Erilliset mobilisaatiot Georgian separatistialueilla kasvoivat itsenäisiksi prosesseiksi, joissa teot ja vastateot johtivat kierteeseen, ja muiden ryhmien tavoitteita pidettiin uhkana itselle. Separatistialueiden tavoite ei ollut itsenäisyys, vaan vastenmielisyys Georgian yhdeksi vähemmistöryhmäksi jäämistä kohtaan. (Zürcher 2007, 144.)

Etelä-Ossetian tavoin myös Abhasiassa on salakuljetusongelma, jota pahentavat separatismi, ratkaisemattomat aseistetut konfliktit ja väkivalta. Abhasiassa yli 200 000 pakolaista ja maan sisällä pakkosiirrettyä georgialaista on ajettu pois kodeistaan ja alueelle jääneet elävät äärimmäisessä köyhyydessä. (Kukhianidze 2004, 88.) Vuodesta 2002 lähtien Venäjä alkoi myöntää passejaan Etelä-Ossetian lisäksi myös Abhasiaan, minkä jälkeen Venäjä pystyi käyttämään kansalaisuutta argumenttina väestönsä suojelemiseen (Asmus 2010, 73; Cohen & Hamilton 2011, 5).

2.4 Separatistialueista rikosvyöhykkeiksi ja Georgian väkivallan markkinat

Romumetallia, aseita, huumeita, naisia, polttoainetta, tupakkaa ja ydinmateriaalia, kaikkea edellä mainittua virtaa Georgian rajojen läpi. Rajakiistat ovat saaneet aikaan separatistialueilla rikollisuuden aallon. Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa esiintyy salakuljetusta, jonka taloudelliset vaikutukset maalle ovat pienet verrattuna kokonaissalakuljetukseen maan kaikilla rajoilla, mutta joka separatistialueilla lisää rikoksia ja korruptiota sekä lietsoo väkivaltaista ympäristöä salamurhineen, kidnappauksineen ja panttivankeineen (Kukhianidze 2004, 94). Kukhianidzen (2003, 94) haastattelemat asiantuntijat Amerikan kauppakamarista Georgiassa ja virkamiehet valtion turvallisuusministeriöstä arvioivat, että Abhasian ja Etelä-Ossetian osuus salakuljetuksesta on vain 15–20 prosenttia maan kokonaismäärästä. Georgialla on maarajaa 1 461 ja rantaviivaa 310 kilometriä, joista Abhasian ja Venäjän välinen maaraja on 197 ja meriraja 200 kilometriä ja Etelä-Ossetian ja Venäjän välinen raja vain 66 kilometriä.

Koska Abhasia ja Etelä-Ossetia eivät ole enää Georgian hallinnassa, osaa maan rajasta ei kontrolloida (Kukhianidze 2004, 88). Maantieteen, valvomattomien rajojen, sisäisten konfliktien ja korruption vuoksi maasta on tullut tärkeä kauttakulkupaikka laillisille ja laittomille materiaaleille (Kupatadze 2010, 220). Kaikista alueen maista juuri Georgiaan on kehittynyt huomattavan paljon organisoidun rikollisuuden muotoja, kuten kiellettyjen aineiden laitonta kauppaa ja ihmiskauppaa. Kontrollin puute osissa Georgiaa tekee siitä haavoittuvan ylikansallisille rikollisryhmille. Huumeidenvastaista työtä haittaa kontrollin puute Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa, joista on tullut turvasatamia salakuljetukselle ja ihmisten, huumeiden ja aseiden kaupalle. (Petersson, 2004.)

Salakuljetus lisää harmaata taloutta, mutta haitallisempaa on se, että se lisää rikoksia ja korruptiota ja jumiuttaa tilanteen. Salakuljetus ja jäätynyt konflikti ovat kaksi peruspilaria, joihin poliittiset ryhmät tukeutuvat voidakseen hallita resursseja ja rajoittaa demokratiaa. Demokratian hankaloittaminen johtaa sellaisten poliittisten ryhmien muodostumiseen, jotka käyttävät resursseja omiin tarkoituksiinsa, mutta jättävät kansalaisensa köyhyyteen. Ne pitävät kansaa pelon vallassa käyttämällä militantteja ideologioita ja pitämällä yllä rikollista ja korruptoitunutta järjestelmää, mikä johtaa siihen, että kansalaiset pelkäävät jatkuvasti irrationaalista sotaa. Ryhmät manipuloivat kansalaisia, ja demokraattiset muutokset ovat vakavia uhkia niiden vallalle. (Kukhianidze 2004, 95.)

Salakuljetus alkoi Georgiassa vuonna 1998 ja uhkasi jo viiden vuoden kuluttua kansallista turvallisuutta, sillä se lisäsi korruptiota, loi rikollisryhmiä ja niiden yhteyksiä poliittisiin ryhmiin ja virkamiehiin ja sotki köyhät väestönosat mukaan rikoksiin. Abhasian ja Etelä-Ossetian salakuljetusta pahentaa sen yhteys separatismiin, joka pitää pakolaiset äärimmäisessä köyhyydessä ja kasvattaa alueen aseiden määrää. Abhasian hallitukselle asetettujen pakotteiden vuoksi kaikki kauppa, joka käydään ilman Georgian lupaa, on laitonta, mikä on korvannut kansainvälisten yritysten kaupankäynnin harmaalla taloudella. Myös venäläiset yritykset ja valtio ovat usein mukana alueen kaupankäynnissä. (Kukhianidze 2004, 88–89.)

Abhasiaa kohtaan asetetut pakotteet voivat lietsoa salakuljetusta, sillä ne auttavat paikallisia viranomaisia rikastumaan ja vahingoittavat väestöä. Pakotteet ovat luoneet suotuisat olosuhteet salakuljetukselle, sillä Abhasian ja Georgian hallinnon välillä ei juuri ole suhteita tai sopimuksia. Usein osallistuminen rikoksiin on asukkaiden ainoa tapa selviytyä, mikä on luonut niille laajan sosiaalisen perustan ja ulottanut sen Abhasian Galin ja Zugdidin alueilta Gagrasta maan pääkaupunkiin Tbilisiin. (Kukhianidze 2004, 89.)

Abhasia ja Etelä-Ossetia ovat vähitellen muuttuneet rikosvyöhykkeiksi, joita maan tai alueiden hallitukset tai kansainvälinen yhteisö eivät pysty kontrolloimaan. Georgia ei voi aloittaa rajavalvontaa, sillä separationistit tulkitsisivat sen heti uuden rajan perustamisyriyukseksi. (Kukhianidze 2004, 90.) Georgialaiset pitävät myös mahdottomana valvoa kahden oman alueensa rajaa, eivätkä sitä valvo myöskään venäläiset (Gahrton 2011, 107). Toisaalta paikallishallinnot eivät kykene kontrolloimaan alueitaan tai ennaltaehkäisemään rikoksia, joten raja pysyy auki salakuljetukselle ja rikollisryhmien liikkumiselle ilman tarkastuksia. Rikollisryhmät täyttävät usein valtatyhjiön, ne ovat joustavia, nopeita, kansainvälisiä, eivät välitä etnisistä alkuperistä ja toimivat usein yhteistyössä muualla Abhasiassa ja Georgiassa sijaitsevien rikollisryhmien ja lainvalvonnan ja hallinnon edustajien kanssa. Päätoimijoita ovat venäläiset rauhanturvaajat (Gahrton 2011, 120; Kukhianidze 2004, 90), lainvalvontaelimet ja rikollisryhmittymät yhteistyössä muiden ryhmien tai yksilöiden kanssa. (Kukhianidze 2004, 90.) Salamurhat, sieppaukset, pankkivankien kaappaukset ja ihmisoikeusrikkomukset jatkuvat, kunnes alueille saadaan poliittinen ratkaisu (mt., 92).

Vaarallisin salakuljetukseen liittyvä potentiaalinen uhka on ydinmateriaali, jota on jätetty Georgian maaperälle. Maan alueelta on tehty Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen 197 hylättyä radioaktiivisen materiaalin löytöä, jotka olisivat vaarallisia päästessään terroristien käsiin. (Kukhianidze 2004, 91.) Myös osa nyky-Venäjältä varastetusta ydinmateriaalista on lähtenyt maasta Georgian kautta, joka on tärkeä reitti Venäjän ja Lähi-Idän välissä (Kupatadze 2010, 219). Yhdysvaltoihin vuonna 2001 tehtyjen terrori-iskujen jälkeen länsi ja varsinkin Yhdysvallat ovat painostaneet entisiä Neuvostoliiton maita, jotta ne taistelisivat radiologisten materiaalien laitonta kauppaa vastaan (mt., 230).

Salakuljetus Georgiassa keskittyi pitkään raakaöljyyn, savukkeisiin ja alkoholiin, mutta myös huumekauppa on kasvanut. Georgiassa ei tuoteta huumeita, vaan pikemminkin kuljetetaan ja kulutetaan. Valvomattomien alueiden, huonon rajakontrollin ja edullisen maantieteellisen sijainnin (Turkin, Kaspianmeren ja Venäjän välissä) ansiosta maata käytetään yhä enemmän vaihtoehtoisena kuljetusalueena afganiopiaateille, joita viedään Venäjälle ja Länsi-Eurooppaan. (Petersson 2004.) Huumeiden käyttö kasvaa usein erityisesti rappeutuvissa maissa, joissa on työttömyyttä ja nuorisoköyhyyttä (Kukhianidze 2004, 91–92). Huumekauppaan oli vedetty mukaan presidentti Shevardnadzen hallinnon aikana rajavartijoita ja sisäministeriötä, sillä maan korruptio oli laajaa. Juuri hallinnon korruptio on suurin este salakuljetuksen hillitsemiseksi Georgiassa. (Petersson 2004.)

Huumeiden lisäksi myös aseita salakuljetetaan, mihin separatistien vastainen taistelu antaa hyvän tekosyn (Kukhianidze 2004, 91). Toinen maan suuri ongelma on ihmiskauppa. Paikallisia miehiä ja naisia viedään käytettäväksi laittomaan työhön, prostituutioon ja pakkotyöhön (Petersson 2004). Abhasiasta kuljetetaan naisia Turkkiin ja Turkista salakuljetetaan työntekijöitä Abhasiaan. Alueella liikkuvat tavarat taas tuodaan usein Venäjältä ja suurin osa viedään Turkkiin. Abhasian satamissa salakuljetukseen osallistuu päivittäin 3-4 laivaa, joista suurin osa vie puutavaraa espanjalaisille pimeille markkinoille. Eräs salakuljetettava hyödyke on polttoaine, jonka liikkuminen riippuu maailmanmarkkinoiden hinnoista. Georgiaan tuodaan azerbaidžanilaista polttoainetta, joka on halpaa ja lähellä tuotettua. Tupakkaa salakuljetetaan Venäjältä ja Turkista ja niihin viedään piraattitupakkaa. Abhasiasta salakuljetetaan vientiin myös romumetallia ja kausituotteena hasselpähkinöitä ja sitrushedelmiä. (Kukhianidze 2004, 92–94.)

Valtavien laittomien markkinoiden lisäksi epävakauden ilmapiiriä luo villin lännen tunnelma, joka tulee väkivallasta elantonsa saavien seikkailijoiden joukoista. Zürcherin (2007, 133) mukaan Georgian sisällissodat olivat seurausta heikon valtion ja yksityisten väkivaltayrittäjien yhteistyöstä, kansallismielisen eliitin sisäisestä pirstoutumisesta ja Neuvostoliiton etnofederalismin hajottavasta mekanismista. Georgian vuosien 1990–1991 tapahtumia institutionaalisten puitteiden romahdettua voi kutsua väkivallan markkinoiksi. (mt., 137.)

Georgian itsenäistyttyä 1990-luvun alussa kaksi aseistettua pääjoukkoa olivat kansalliskaarti, josta suunniteltiin tulevaisuuden kansallista armeijaa, ja puolisolitaallinen Mkhedrioni. Koska Georgian hallitus ei voinut antaa kansalliskaartille tarpeeksi resursseja, asevelvollisuuden sijaan sinne täytyi värvätä vapaaehtoisia, joilla oli omat aseet ja joiden täytyi ”turvata aseisiinsa ruokkiakseen itsensä”. Kansalliskaartissa oli vuoden 1991 kesällä 1000 aseistettua miestä 12 000 tavoitteena olleen sijaan. Heidän lisäksi varalla oli tarpeen tullen värvättäviä kannattajia, jotka olivat ammattitaidottomia, kurittomia ja ryöstelyyn taipuvaisia. Puolisotilaalliseen Mkhedrioni-ryhmään kuului vuoden 1991 kesään mennessä 1 000 taistelijaa ja 10 000 ulkojäsentä. Mkhedrioni-ryhmän perustaja oli Jaba Ioseliani (1926–2003), joka oli Neuvostoliitossa tuomittu rikollinen ja georgialainen poliitikko. Ryhmä rahoitti toimintansa rikollisilla kaupoilla, kuten kiristyksellä ja luvottomalla kaupankäynnillä. (Zürcher 2007, 137–139.)

Kumpikaan ryhmistä ei missään vaiheessa ollut eikä halunnut olla valtion hallinnassa, sillä se olisi uhannut ryhmien perustaa, kannattavaa liiketoimintaa Georgian väkivallan markkinoilla. Kun hallitus yritti saada parempaa kontrollia ryhmistä, taistelut vallasta laajenivat sisällissodaksi. Sotapäälliköt tarroutuivat suoraan poliittiseen valtaan, sillä heidän piti varmistaa kiristyksen monopoli ja löytää uusia rahansaantitapoja säilyttääkseen rakenteensa. Kansalliskaarti sai tulonsa varustelukaupasta, ja Mkhedrionilla oli monopoli jakaa polttoainetta. Kun kansalliskaarti hävisi Abhasiassa vuosina 1992–1993, Georgian silloinen presidentti Shevardnadze sai vihdoin syyn syrjäyttää sotapäälliköt maan politiikasta. (Zürcher 2007, 139–140.)

Molemmat puolisolitaalliset ryhmät verottivat taloutta, tekivät rikoksia ja sodissa keskittyivät enemmän ryöstelyyn kuin taisteluun. Hallitsemattomat organisaatiot toimivat valtion kontrollin ulottumattomissa, olivat uskollisia vain johtajilleen ja sekoittivat isänmaallisuutta ansaintamahdollisuuksiin. Ryhmien valtaa lisäsivät radikaali kansallismielinen diskurssi, väkivallan valtiomonopolin tosiasiallinen menetys ja Georgian tynkävaltion selvä tendenssi ostaa palveluita yksityisiltä väkivallan yrittäjiltä. Ossetian ja Abhasian sotien laajeneminen ei liittynyt niinkään Georgian suuriin suunnitelmiin, kuin siihen, että tynkävaltion tuli tukeutua näihin kontrolloimattomiin rahanahneisiin ryhmiin. (mt., 146.)

Neljä viidesosaa Georgian taloudesta perustuu käteiseen, saman verran taloudesta on harmaata taloutta, ja maalta puuttuvat taloudelliset, oikeudelliset ja tekniset välineet taistella rahanpesua vastaan (Petersson 2004). Puolisotilaalliset joukot hyödynsivät taitavasti kansallismielisyyttä ja harmaata taloutta. Valtio otti tyytyväisenä vastaan ryhmien tarjoukset lisätäksään voimaa kansalliseen tehtävään. Georgialla ei ole mittavia luonnonvaroja, joten joukkojen tuli rahoittaa itsensä muilla tavoin: asekaupalla, tupakan ja alkoholin salakuljetuksella, viallisen ja harmaan talouden verottamisella, tiesulkujen tiemaksuilla ja ottamalla haltuun talouden laillisia osia, kuten bensinikaupan. Väkivallan pääyrittäjät eivät olleet tulokkaita alalla, vaan heillä oli kaikilla menneisyyttä rikollisyrittäjinä Neuvostoliiton harmaassa taloudessa. Sisällissotien alettua kaikki ryhmittymät alkoivat ryöstää ja rosvota. (Zürcher 2007, 148.) Yksi tekijä, joka lyhensi maan sisällissotia erityisesti Etelä-Ossetiassa, oli resurssien vähäisyys, eli ei ollut olemassa tarpeeksi suuria resursseja, joiden puolesta joukot olisivat voineet taistella (mt., 276).

Vaikka Georgia joutuu epävakaa tilanteessa varustautumaan, riskinä on, että maan raja houkuttelee ”kaikenlaisia palkkasotureita tai kriiseistä viehtyneitä ekstremistejä, jotka etsivät mahdollisuutta oman yksityisen sotansa aloittamiseen”. Aseet päätyvät virallisten tahojen lisäksi puolisotilaallisille ryhmille, henkivartiostoille ja turvallisuusyrityksille. (Luukkanen 2008, 128.) Yksi esimerkki kansainvälisesti vaarallisesta Georgian alueesta on Venäjään kuuluvan Tshetshenian tasavallan rajalla sijaitseva Pankisin laakso, missä on venäläisten virkamiesten mukaan 12 000 tshetsheenipakolaisen joukossa satoja ellei tuhansia islamilaisia jihadi-taistelijoita, erityisesti talebaneja (Gordadze 2009, 42), joita on myös muualla Kaukasuksella (Luukkanen 2008, 129). Venäjä on syyttänyt Georgiaa Pankisin laakson tilanteesta. Satoja taistelijoita ja joitain ulkomaalaisia islamistitaistelijoita suurempi ongelma ovat rikollisryhmät, joista osalla on taistelukokemusta Tshetsheniasta. Ne pyörittävät yhdessä poliisin kanssa laakson kidnappauksia ja huumekauppaa. Moskova väittikin, että laakso oli yksi maailman vaarallisimmista terrorismin keskuksista, jolloin Yhdysvallat alkoi kiinnittää siihen huomiota 9/11 terrori-iskujen jälkeen. (Gordadze 2009, 42–43.)

2.5 Georgian historia

2.5.1 Neuvostoliiton Georgia

Georgian valtakunta jossain muodossa oli olemassa neljännellä ja viidennellä vuosisadalla eaa. (Gahrton 2011, 72). Georgia on hyvän sijaintinsa vuoksi joutunut usein naapurivaltioiden intressien kohteeksi, joten maassa on ollut sekä sotilaallisen valloituksen kausia että kausia, jolloin paikalliset ovat olleet tasavertaisia (Gordadze 2009, 28). Vuoden 1000 tienoilla maa oli alueellinen suurvalta (Luukkanen 2008, 54), mutta 1200- ja 1400-luvuilla alkoivat yhteenotot mongolien kanssa. 1500- ja 1600-luvuilla aluetta hallitsivat muslimijohtajat, ja sen jälkeen Georgia ilmestyi historiankirjoituksiin vasta 1700-luvun alkupuolella. Georgia yhdentyi Venäjään 1800-luvun alussa, jonka jälkeen maan yhdistämistä Venäjään jatkettiin asteittain 1800-luvun ajan. Itä-Georgia oli alun perin otettu Venäjän suojelukseen, mutta georgialaiset alkoivat pitää sitä pelkkänä Venäjän miehityksenä, ja vuosisadan lopussa maassa alettiin puhua kansallisesta vapautuksesta. (Gahrton 2011, 72–76.)

Vuonna 1918 Georgia julistautui itsenäiseksi, mutta vuonna 1921 neuvostojoukot hyökkäsivät maahan (Gahrton 2011, 77). Koska Moskova halusi tehdä Pohjois- ja Etelä-Kaukasuksesta yhtenäisen kokonaisuuden, vuonna 1922 Georgiasta, Armeniasta ja Azerbaidzhanista muodostettiin Transkaukasian sosialistinen federatiivinen neuvostotasavalta (Gahrton 2011, 80; Asmus 2010, 54). Abhasiasta tuli osa Georgiaa vuonna 1921, Adjarasta Neuvostoliiton autonominen sosialistinen neuvostotasavalta vuonna 1922 ja Etelä-Ossetiasta autonominen oblastti vuonna 1922 (Gahrton 2011, 80; Herzig 1999, 76). Stalinistisella aikakaudella vuosina 1928–1953 Georgian väkiluku kasvoi vuoden 1926 2,7 miljoonasta vuoden 1956 neljään miljoonaan, ja väestö kaupunkilaistui, teollistui ja työläistyi (Gahrton 2011 81). Vuonna 1936 Transkaukasian federaatio lakkautettiin, jolloin jäsenistä eli muun muassa Georgiasta tuli itsenäisiä neuvostotasavaltoja, ja Georgian kolmelle alueelle annettiin erillisstatus (Gahrton 2011, 81; Asmus 2010, 55).

Neuvostoliiton 1920- ja 1930-lukujen rajanvedot ja hallinnolliset järjestelyt ovat ikävyyksien lähde kaikille osapuolille, sillä nykyisten konfliktien juuret johtavat historiaan ja muut poissulkeviin aluevaatimukseen (Herzig 1999, 76). Vielä nykyäänkin keskustellaan, vetivätkö neuvostojohtajat rajalinjansa osana suurta strategiaa hajottaa ja hallita, vai vetikö linjan georgialaissyntyinen Josif Stalin, joka oli kehittänyt omat teoriansa kansoista ja valtioista. Neuvostoliiton historiassa Georgialla oli joka tapauksessa tärkeä rooli, ja maasta tuli useita persoonallisuuksia, joissa listan kärjessä olivat hirmuhallitsijat Josif Stalin ja salaisen poliisin päällikkö Laurenti Beria, jotka eivät säälineet georgialaisia neuvostoajan alussa. (Asmus 2010, 55.) Georgia menetti 3,5 miljoonan väestöstään 307 000 ihmistä Hitlerin vastaisissa taisteluissa toisessa maailmansodassa (Gahrton 2011, 82).

Vuonna 1988 pääkaupunki Tbilisissä 100 000 hengen mielenosoituksessa vaadittiin syrjinnän lopettamista, jota abhaasit, azerbaidžanilaiset ja osseetit harjoittivat georgialaisia vastaan (Gahrton 2011, 84). Seuraavana vuonna Abhasia vaati eroa Georgiasta, ja neuvostojoukot surmasivat parikymmentä opiskelijaa rauhanomaisessa itsenäisyysmielenosoituksessa Tbilisissä, mistä tuli tapahtuma nationalistiseen kalenteriin (Goltz 2009, 19). Tyytymättömyys kasvoi, vuonna 1990 Georgia julisti itsensä miehityksi, ja samana vuonna järjestettiin vaalit, jotka voitti kansallinen ryhmittymä Pyöreä pöytä, vaikkakin kaikki ryhmät olivat kansallismielisiä. (Gahrton 2011, 84; Goltz 2009, 16.)

Ryhmän johtaja, lännessä tutkijana ja toisinajattelijana tunnettu Zviad Gamsakhurdia oli jo 1950-luvulta lähtien perustanut maanalaisia ihmisoikeusryhmiä, joista hän joutui Neuvostoliiton salaisen poliisin KGB:n vankiloihin (Goltz 2009, 15; Asmus 2010, 60). Gamsakhurdiasta tuli itsenäisyysliikkeen johtaja, jonka iskulause oli *Georgia georgialaisille*, ja kun hänet valittiin parlamentin puhemieheksi vuonna 1990, tulinen nationalisti halusi tasata tilit abhaasien ja osseettien kanssa (Goltz 2009, 17; Asmus 2010, 60). Etelä-Ossetian autonominen alue oli Georgialle ongelma siksi, että osseetit eivät olleet etnisiä georgialaisia, vaan vanha persiaa puhuva kansa, georgialaisten mielestä ”tulokas” ja tungetteliija, vaikka kansoilla oli pitkä yhteinen historia, ja Georgian 150 000 osseetista yli puolet asui autonomisen alueen ulkopuolella. Georgia määräsi Etelä-Ossetian kieleksi georgian, kielsi alueen 1990 itsenäiseksi julistaneen Ossetian *Popular Front*

-organisaation, otti autonomisen statuksen pois Etelä-Ossetialta, ja väkivalta alkoi eskaloitua. (Goltz 2009, 17–18.)

Vuoden 1991 huhtikuussa, täsmälleen kaksi vuotta sen jälkeen, kun neuvostojoukot olivat lopettaneet mielenosoitukset Tbilisissä väkivaltaisesti, Georgian parlamentti julistautui itsenäiseksi. Myöhemmin samana vuonna Gamsakhurdiasta tuli 86 prosentilla äänistä presidentti, jona hän toimi vain alle vuoden. Pian karismaattisen ja kansallismielisen johtajan autoritaarista vallankäyttöä alettiin kritisoida, ja oppositioryhmät alkoivat aseistautua, kunnes syksyllä vuonna 1991 maa lipui kaaokseen ja oli sisällissodan kynnyksellä. (Goltz 2009 19–20; Zürcher 2007, 126.)

Presidentin ja opposition välien kiristyminen vei Georgian ensimmäiseen sisällissotaan vuonna 1991. Gamsakhurdiaa vastaan pidettiin mielenosoituksia, maan kansallisliike oli jakaantunut, ja kaksi kolmesta autonomisesta alueesta eli Abhasia ja Etelä-Ossetia olivat kontrolloimattomissa, samoin isänmaalliset puolisotilaalliset joukot (Zürcher 2007, 126; Goltz 2009, 19). Sota alkoi vuonna 1991 elokuun vallankaappausyrityksestä Moskovassa. Joulukuussa kansalliskaartin 500 miestä saapuivat Tbilisiin ja parlamenttitalon lyhyen piirityksen jälkeen ajoivat presidentin maapakoon. Vuoden 1992 tammikuussa Gamsakhurdia pakeni maasta, ja oppositio julisti voittonsa. Seuraavan vuoden joulukuussa kuollut Gamsakhurdia oli hyödyntänyt poliittisen uransa aikana meriittejään toisinajattelijana, arvoaltaansa älykkönä ja oli sekoittanut politiikkaa vakaumukseensa Georgian kansan tehtävästä. (Zürcher 2007, 127–129.) Gamsakhurdian vastainen oppositio oli omituinen liitto kommunistien, Gamsakhurdiaa vastustaneiden nationalistien ja organisoidun väkivallan päälliköiden välillä. Moskova tuki oppositiota rahallisesti ja teknisesti samalla, kun venäläinen Georgiassa sijaitseva sotaväki toimitti heille aseita. (Gordadze 2009, 30.)

Ongelmat Etelä-Ossetiassa lisääntyivät samalla, kun kansallistunteet siellä ja Georgiassa heräsivät vuodesta 1989 lähtien (Zürcher 2007, 124). Vuonna 1989 Etelä-Ossetia muutti itsensä Neuvostoliiton osaksi, minkä Georgian parlamentti perui. Väkivallan aloittava kipinä saatiin, kun vuonna 1990 Etelä-Ossetian osseettihallinto jälleen erosi Georgiasta ja liittyi yhteen Pohjois-Ossetian kanssa, jonka jälkeen Georgia lakkautti alueen autonomian.

(Gahrton 2011, 105; Asmus 2010, 61.) Kun Georgia vuonna 1991 julistautui itsenäiseksi ja asetti kielensä hallintokieleksi, jännitteet eskaloituivat. Tammikuussa vuonna 1991 georgialaiset sotilaat hyökkäsivät eteläossetialaisiin siviileihin, ja selkkaukset kiristyivät sisällissodaksi Etelä-Ossetiassa vuosiksi 1991–1992. (Goltz 2009, 18–20; Gahrton 2011, 105; Zürcher 2007, 124–127.)

Taisteluiden vuoksi noin 12 000 yhteensä 30 000 georgialaisesta lähti Etelä-Ossetiasta vuosien 1990 ja 1992 välillä. Samaan aikaan noin 30 000 muualla Georgiassa asuvaa osseettia lähti Pohjois-Ossetiaan georgialaista nationalismia pakoon. Georgian sotien uhrien lukumäärän arviointi on vaikeaa huonon tilastoinnin vuoksi, mutta useimmissa lähteissä (Zürcher 2007, 142 [Nizharadze 2001, Gleditsch ym. 2002]) kuolleiden lukumääräksi Etelä-Ossetiassa on ilmoitettu 500–600 ihmistä. Konfliktin jäädyttyä Etelä-Ossetiasta ja erityisesti Tskhinvalista kehittyi salakuljettajien paratiisi, jossa oli varastettuja autoja, mustan pörssin viinaa, naisia, huumeita, aseita ja väärennettyjä dollareita (Goltz 2009, 18). Seuraavat taistelut Gamsakhurdian kannattajien ja vastustajien välillä käytiin pääosin Länsi-Georgiassa, Gamsakhurdian synnyinseudulla, jolloin kuoli noin 2 000 ihmistä (Zürcher 2007, 142 [Nizharadze 2001]).

Gamsakhurdian maastapaon jälkeen valta oli väliaikaisella hallituksella, jonka johtaja kutsui maaliskuussa vuonna 1992 Georgiaa johtamaan entisen kommunistijohtajan Eduard Shevardnadzen (Gordadze 2009, 31). Georgialaissyntyinen Shevardnadze oli työskennellyt Neuvostoliitossa ulkoministerinä Gorbatshevinkin innovatiivisimmalla kaudella, hänellä oli hyvä maine kansainvälisesti (Zürcher 2007, 129) ja hän oli pelannut avainroolia kylmän sodan lopettamisessa (Asmus 2010, 55). Monet nationalistivenäläiset tosin inhosivat Shevardnadzea, joka palasi synnyinmaahansa Georgiaan ja oli ulkoministeri liennytykseen pyrkivän Gorbatshevinkin aikana (mt., 56). Georgiassa hänet nähtiin valtiomiehenä, joka johtaisi maan pois sisällissodasta (Zürcher 2007, 129), toisaalta Gordadzen (2009, 31) mukaan kansa kritisoi uutta johtajaa, jota pidettiin Moskovan kätyrinä, varsinkin kun vuonna 1992 Etelä-Ossetian kanssa tehty tulitaukosopimus oli edullinen Venäjälle. Hän oli imperiumin palvelija, josta tuli kuitenkin post-imperialistinen kansallinen johtaja, eli Shevardnadze oli itsenäinen suhteessa Venäjään (Gordadze 2009, 32). Moskova oli odottanut presidentiltä lojaalisuutta Venäjälle, mutta kun hän halusikin itsenäisyyttä, Venäjä rankaisi häntä (mt., 29).

Sevardnadze teki parhaansa rauhoittaakseen taistelevat ryhmät Georgiassa ja neuvotteli Abhasian ja Etelä-Ossetian kanssa, muttei pystynyt täysin kontrolloimaan tilannetta (Asmus 2010, 61). Kun maa ajautui sisällissotaan hallituksen ja opposition välisistä kiistoista johtuen, abhaasit julistivat alueensa itsenäiseksi, mitä ei kansainvälisesti tunnustettu, ja vuoden 1992 kesällä Georgian puolustusministeri teki luvattoman hyökkäyksen Abhasiaan (Asmus 2010, 61–62; Luukkanen 2008, 73). Georgian joukot miehittivät Abhasian, joka myös pantiin liikekannalle (Gahrton 2011, 117). Suhumiin päästessään he eivät voineet säilyttää asemiaan. Vuonna 1993 abhaasit, venäläiset ja pohjoiskaukasialaiset sissit puskiivat Georgian joukot takaisin ja valtasivat takaisin alueen tärkeimmän kaupungin Suhumin, mihin Abhasia ei olisi pystynyt ilman Venäjää. (Asmus 2010, 61–62; Gahrton 2011, 117–118.)

Haavat ovat syviä, sillä taistelut olivat brutaaleja. Georgialaiset olivat tehneet julmuuksia, hävittäneet Suhumin, hajottaneet Abhasian kansallisaarteita ja paetessaan käyttäneet poltetun maan taktiikkaa (Asmus 2010, 62). Sota oli verisin Georgian siihenastisista sodista. Se vaati 10 000 henkeä (Zürcher 2007 [Damoisel and Genté, 2004]), mutta muissa lähteissä mainitaan myös 2 500 henkeä (Zürcher 2007 [Gleditsch ym., 2002]). Melkein kaikki etniset georgialaiset, 200 000–250 000, pakenivat abhaasijoukkoja asuinsijoiltaan tai heidät häädettiin (Gahrton 2011, 119; Luukkanen 2008, 74; Zürcher 2007, 131; Goltz 2007, 27). Ennen sotaa Abhasiassa oli asunut 500 000 ihmistä, mutta nyt vain 200 000 (Asmus 2010, 63). Alueelle jääneet elävät äärimmäisessä köyhyydessä, ja Etelä-Ossetian tavoin myös Abhasiassa on salakuljetusongelma, jota pahentavat separatismi, ratkaisemattomat aseistetut konfliktit ja väkivalta (Kukhianidze 2004, 88). Asmus (2010, 63) kirjoittaa, että hänen käydessään Abhasiassa kaduilla oli paljon BMW- ja Mercedes-Benz -merkkisiä autoja tummennetuilla lasilla ja henkivartijoilla, mikä kertoi kaupan, todennäköisesti laittoman, kukoistamisesta. Abhasiaan sijoitettiin myös 3 000 venäläistä rauhanturvaajaa vuonna 1994 ja Georgiaan 100 YK:n tarkkailijaa (Zürcher 2007, 131; Luukkanen 2008, 73–74).

Venäläiset konservatiivit ja nationalistit yrittivät estää Georgian itsenäistymisen muun muassa tukemalla separatistiliikkeitä Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa aseistamalla, neuvomalla ja taistelemalla. Georgian itsenäistymisen oli useille venäläisille paljon vaikeampaa hyväksyä verrattuna esimerkiksi Baltian maihin, sillä historialliset siteet

Georgian kanssa olivat paljon syvemmällä, ja useilla venäläisillä korkeilla virkamiehillä oli siteitä alueelle. Venäläiset menettivät siis kansakunnan, jolla oli ollut avainrooli heidän historiassaan. (Asmus 2010, 55–56.) Länsi hyväksyi Kaukasuksella pitkälti kaikki Venäjän toimet, jotta vakaus säilyisi, muun muassa vuoden 1992 elokuusta seuraavan vuoden syyskuuhun kestäneen Abhasian sodan ja sen etniset puhdistukset ja joukkomurhat. Georgia oli epäluuloisempi Venäjää kohtaan kuin Gamsakhurdian kaudella, ja Venäjä oli yhä aktiivisempi sodassa. Venäjän armeija välitti aseita muun muassa Abhasian ja Etelä-Ossetian separatisteille, mutta myös Georgian armeijalle. Lännelle oli tärkeintä taata vakaus epävakaan ydinasevaltion alueella. (Gordadze 2009, 29–33.)

Georgian alku oli myrskyisä, sillä maa oli pitkälti itsenäinen ilman suvereenia valtiota, ja samalla venäläinen imperiumi oli murrostilassa. Georgian ja Neuvostoliiton välisiä kahnauksia 1990- ja 2000-luvuilla ei voi ymmärtää ilman kuvailua Venäjän dramaattisten ensimmäisten vuosien aiheuttamasta traumasta (Gahrton 2011, 89). Länsi ei halunnut hyväksyä vahvaa ja kilpailevaa itäistä liittoa, ja kun Neuvostoliitto romahti, jotkut olivat tyytyväisiä pahan kommunistisen valtakunnan hajoamisesta, ja toiset toivoivat maan rauhanomaista muuttumista samantapaiseksi kuin Euroopan Unioni. Kun yhteiskunta romahti ja kommunismin tilalle tuli poliittinen pluralismi, Venäjä yritti muuttua länsimaiden kaltaisiksi vapaiksi markkinoiksi 500 päivässä, vaikka yksityisyrittäjiä ei ollut, eivätkä ihmiset voineet käyttää säästöjään. Kansaa turhautti valtavasti, kun suurin osa ihmisistä menetti rahansa kokonaan, säästöjen arvo ja elintaso romahtivat, mutta samalla uusrikkaat elivät yllleistä elämää. Neuvostoliitto ei siirtynyt eteenpäin nykyaikaiseen markkinajärjestelmään, vaan vuosisatoja taaksepäin luontaistalouteen. Sellaiset materiaaliset olosuhteet olivat kapinan, vallankaappauksen ja kovien valtataisteluiden takana. (mt., 91–98.)

Neuvostoliiton kaatumisen jälkeisen lyhyen epävarmuuden jälkeen maa oli haavoittuva. Se yritti noudattaa vanhaa poliittista mallia uudessa ympäristössä, ja kun se oli heikko, suhteet naapureihin olivat vaikeita. Juuri Kaukasuksella pidettiin yllä unelmia suuruudesta, ja siellä oli imperialistista ylpeyttä, jota Venäjä on nyt saanut takaisin. Toisaalta läpi historian paikalliset johtajat ovat tehneet sopimuksia imperiumien kanssa, joskaan riippuvuus ei ole koskaan täydellistä, ja sotilaalliset valloitukset ovat seuranneet kausia, joissa paikalliset ovat tasavertaisia. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjällä oli myrskyisää. Se ei tehnyt aloitteita Georgiaa kohti, vaan ainoastaan reagoi. Pian maat palasivat vanhoihin

tavoitteisiinsa, Venäjä imperiuminsa palautukseen, ja Georgia kansallisvaltion rakennukseen. (Gahrton 2011, 28–29.)

2.5.2 1990-luku sisällissotien jälkeen

Vuosina 1993–1995 Venäjän suurin tavoite oli palauttaa hegemonia entisen Neuvostoliiton alueelle, mutta resurssipulasta ja sisäisestä kaaoksesta johtuen se pystyi siihen vain säilyttämällä sotilastukikohtansa ja tukemalla separatistiliikkeitä, jotta voisi dominoida niitä ja estää lähestymisen länttä kohti. Georgian tappio Abhasiassa lähes kaatoi koko maan, ja kun taistelut puhkesivat Länsi-Georgiassa, maa joutui hyväksymään Venäjän rauhanehdot, jotka sisälsivät neljä sotilastukikohtaa. Venäjä valvoi jokaista lähestymistä lännen kanssa, Georgia pysyi kaukana Pohjois-Atlantin liitto Natosta, Venäjä tarjosi jonkin verran vanhaa armeijakalustoaan, mutta ei antanut lupaamaansa talousapua eikä jättänyt Abhasiaa. (Gordadze 2009, 34–36.)

Georgia auttoi Venäjää Tshetshenian kanssa, jotta saisi Venäjältä apua Abhasian tilanteessa. Alueella nähtiin vakauden sijaan muun muassa poliitikkojen salamurhia eli todellista vakautta ei ollut, vaikka Venäjä oli perustellut rauhanturvaajiaan ja apuaan juuri vakauden takaamiseksi. Myös presidenttiä kohtaan tehtiin epäonnistunut salamurhayritys, josta hän sai lisää auktoriteettia. (Gordadze 2009, 37–39.) Toinen separatistialue Etelä-Ossetia pysyi rauhallisena yli 10 vuotta sodan loppumisen jälkeen (Gahrton 2011, 107). Etelä-Ossetian 1990-luvun alun selkkausten hyvä puoli oli, että ne eivät jättäneet yhtä syviä arpia kuin Abhasiassa, joten abhaasit, georgialaiset ja osseetit pystyivät asumaan yhdessä Etelä-Ossetiassa, vaikkakaan eivät täysin ilman vihamielisyyksiä. (Asmus 2010, 64.)

Puolivasallisuhte ei hyödyttänyt Georgiaa, joten vuosina 1995–1999 se etäännytti Venäjästä ja toivotti tervetulleeksi lännen kiinnostuksen, vaikka länttä lähestyminen ei ollutkaan lineaarinen prosessi. Kaukasus oli strategisesti tärkeä, ja Kaspianmerellä ja Keski-Aasiassa oli energiavaroja, joten Shevardnadze ymmärsi niiden potentiaalin ja kannusti länsimielisiä poliitikkoja. Amerikkalaiset kiinnostuivat maasta yhä enemmän, kun huomasivat Baku-Tbilisi-Ceyhanin putkiprojektin. Georgian ja Azerbaidzanin itsenäisyydestä suhteessa

Venäjäan oli tullut tärkeää Turkille, Yhdysvalloille ja putkiprojektin kumppaneille. Toinen Shevardnadzea länteen vievä tekijä oli Venäjän heikentyminen, joka johtui Tshetshenian konfliktista. (Gordadze 2009, 38–40.)

Vuosina 1999–2003 Georgian ja Venäjän suhteet ajautuivat uuteen väkivaltaiseen kierteeseen. Georgian ulkosuhteet kärsivät suuresta ristiriidasta, sillä maa oli suurimpia hyötyjiä Yhdysvaltojen ulkomaanavusta asukasta kohti, mutta samaan aikaan sen suurin naapuri yritti murentaa suvereniteettia. Kun Vladimir Putin nousi Venäjän pääministeriksi, hän vaati Georgian ilmatilaa käyttöönsä, jotta voisi kontrolloida Tshetshenian Georgian puoleista rajaa toisessa Tshetshenian sodassa. Kun Georgia kieltäytyi, Venäjä hyökkäsi sanallisesti ja myöhemmin fyysisesti. Maiden välillä oli myös sanaharkkaa Pankisin laakson jihadi-taistelijoista, joita oli sekoittunut 12 000 tshetshenipakolaisen joukkoon. Venäjä syytti Georgiaa, jotta saisi kansainvälisen yhteisön huomion. Vuoden 2001 Yhdysvaltoihin kohdistuneiden terrori-iskujen jälkeen Moskova väitti, että laakso on maailman vaarallisimpien terrorismin keskusten joukossa, mikä herätti Yhdysvaltojen huomion. (Gordadze 2009, 41–43.)

Georgian ja Venäjän välisiä paineita Sevardnadzen viimeisellä kaudella lisäsivät Tshetshenian sodan lisäksi myös muut syyt, kuten Georgian yritykset rakentaa itsenäistä valtiota ja Abhasian ja Etelä-Ossetian ratkaisemattomat konfliktit. Georgia yritti päästä eroon Venäjän kontrollista vuonna 1997, jolloin otettiin käyttöön uusi laki, jonka mukaan Georgia ottaisi täyden kontrollin rajoistaan vuoden 1999 loppuun mennessä. Maassa lähes kaksi vuosisataa sotilaallisesti läsnä ollut Venäjä pelkäsi Georgian Nato-lähentymistä enemmän kuin sitä, että menettäisi tukikohtansa. (Gordadze 2009, 43–44.) Rauhanturvaajista huolimatta rauhanprosessi ei edennyt, vaan konflikti junnasi paikallaan, ja taistelut leimahtivat välillä, vakavimmat muun muassa vuoden 1997 toukokuussa (Zürcher 2007, 131). Venäjä vaikutti alueella eniten rauhanturvaajillaan. Rauhanturvaamisen ja konfliktien ennaltaehkäisyn tärkeimpiä sääntöjä on, että rauhanturvaajan täytyy olla neutraali, jota he eivät olleet. (Asmus 2010, 64.)

2.5.3 Välit Venäjään huononevat 2000-luvulla

Eduard Shevardnadzen aikainen poliittinen järjestelmä Georgiassa perustui tasapainotteluun kahden ryhmän välillä: entisen neuvostoeliitin ja nuorten, jotka olivat usein opiskelleet tai työskennelleet lännessä ja halusivat muutosta kotimaahansa. Georgiaan oli 1990-luvun aikana kehittynyt myös vapaa media ja elävä kansalaisyhteiskunta, mikä mahdollisti myöhemmin ruusuvallankumouksen. Kansalaisyhteiskunnan toimijoiden, kuten esimerkiksi Georgian Young Lawyers Association -yhdistyksen ja International Society for Fair Elections and Democracy ISFED:n ansiosta myös vuoden 2003 parlamenttivaalien vilppi paljastui. Presidentti Shevardnadze ymmärsi, että oli joutumassa epäsuosioon ja puolue oli hajoamassa, joten vuoden 2003 parlamenttivaaleissa Shevardnadze ja hänen Georgian kansalaisten liitto-puolueensa olivat päättäneet olla luovuttamatta valtaansa. Lopullinen valvontaraportti paljasti vaalivilppiä, joka oli suuruudeltaan ennätysellistä sitten maan itsenäisyyden. (Nilsson 2009, 85–87.)

Vaalivilppi aiheutti laajoja mielenosoituksia hallinnon puolesta ja vastaan, ja kun parlamentti kokoontui marraskuun 22. päivä vuonna 2003, opposition kannattajat tunkeutuivat Shevardnadzen avauspuheen aikana oppositiojohtaja Mikheil Saakashvilin johdolla parlamenttitaloon ruusut käsissään. Turvamiehet evakuoivat Shevardnadzen, hän julisti hätätilan, muttei saanut turvajoukkoja puolelleen ja erosi seuraavana päivänä. (Nilsson 2009, 88; Luukkanen 2008, 77.) Väliaikaiseksi presidentiksi nousi parlamentin puhemies Nino Burjanadze (Nilsson 2009, 88). Vallankumouksen aikaan Shevardnadzen säilyttämisestä tulikin Moskovalle yhtäkkiä tärkeää, eivätkä Venäjän johtajat pitäneet ruusuvallankumousta yleisen tahdon toteutumisenä, vaan Yhdysvaltojen hallinnon muuttamisen suunnitelman näyttelemisenä (Gordadze 2009, 45–46). Ruusuvallankumousta ja Ukrainan oranssia vallankumousta pidettiin ehkä lännessä demokratian läpimurtoina, mutta Moskovassa ne nähtiin vaarallisina (Asmus 2010, 69).

4. tammikuuta 2004 maassa pidettiin aikaistetut presidentinvaalit, joiden erikoisessa tuloksessa käytännössä ainoa osanottaja eli oppositiojohtaja Saakashvili valittiin presidentiksi jopa 96 prosentin ääniemmistöllä (Nilsson 2009, 89). Hän oli opiskellut lännessä, ja Yhdysvallat tuki häntä (Luukkanen 2008, 77). Saman vuoden maaliskuussa

Georgia piti parlamenttivaalinsa, jotka olivat tarkkailijoiden mukaan edellisvaaleja rehdimmät, ja joissa Saakashvilin koalitio sai enemmistön paikoista. Ruusuvallankumous oli herättänyt kansassa optimismia, mutta maa kärsi silti muun muassa erittäin heikoista ja korruptoituneista hallinnon instituutiosta ja kontrollin puutteesta osassa maan alueita. (Nilsson 2009, 89.) Kaikki Shevardnadzen Venäjään liittyvät ongelmat periytyivät myös Saakashvilille (Gordadze 2009, 47; Asmus 2010, 66).

Shevardnadzen 10 vuoden hallinnon aikana Georgia oli suuntautunut Venäjältä Yhdysvaltoihin päin. Hallinnon alussa Venäjällä oli maassa ylivalta, mutta tilanne muuttui vähitellen niin, että Georgia oli Yhdysvaltojen suurimpien avunsaajien joukossa asukasta kohden. Shevardnadze yritettiin salamurhata kahdesti presidenttikaudellaan, yhteiskunnassa oli kapinaa ja hallituksen kaatojuonia, ja Georgia menetti kontrollin Abhasiaan ja Etelä-Ossetiaan. Shevardnadze oli onnekas, että Venäjä oli hänen kaudellaan heikko ja kaoottinen, mutta toisaalta hänen epäonnistui rakentaa vahva, moderni ja vähemmän korruptoitunut valtio, joka olisi voinut vastustaa Venäjää paremmin. (Gordadze 2009, 47.)

Saakashvili peri edeltäjänsä ongelmat, mutta hän oli päättäväinen muuttamaan maata viemällä sitä länteen, lopulta Natoon ja EU:hun (Asmus 2010, 66). Uusi hallitus teki uudistusmielisen hallitusohjelman, joka sisälsi muun muassa talouden vapauttamista, korruption vastaisia toimia, instituutioiden vahvistamista ja päätavoitteena alueellisen eheyden uudelleenrakentamisen (Nilsson 2009, 89). Vuosien 2004 ja 2008 välillä maa saavuttikin 10 prosentin keskimääräisen vuosittaisen bruttokansantuotteen kasvun, valtion laitokset uudelleenrakennettiin menestyksekkäästi ja korruptiota vähennettiin (Nilsson 2009, 90; Asmus 2010, 66). Georgian joukkoja lähetettiin myös Yhdysvaltojen ja Naton komennuksille Balkaniin ja Irakiin (Asmus 2010, 67). Ruusuvallankumous näytti tietä entisten neuvostomaiden nopeimmalle ja syvimmälle uudistusten sarjalle, joka on verrattavissa Baltiassa tehtyihin muutoksiin. Uudistukset pitivät sisällään kattavan talouspaketin talouden jaloilleen saamiseksi ja armottoman kampanjan julkisten laitosten korruptiota vastaan. Tärkein haaste oli kuitenkin separatistialueiden integrointi. (Nilsson 2009, 101.)

Hallituksella oli intoa nopeaan alueelliseen eheyttämiseen, johon Saakashvili sitoutui itse henkilökohtaisesti. Hän vakuutti, että konfliktit voitaisiin ratkaista väkivallattomasti ja pehmeillä keinoilla. Adjaran uudelleenintegrointi oli menestyksellistä hallitukselle ja antoi toivoa samasta ratkaisusta Etelä-Ossetialle. Vuonna 2004 hallinto yritti saada kansainvälistä huomiota Abhasian ja Etelä-Ossetian konflikteille ja Eurooppaa korvaamaan Venäjän dominaation neuvotteluissa, mutta Eurooppaa ei kiinnostanut. Tbilisi arvioi, että Etelä-Ossetian konflikti liittyi paikallisten johtajien talousintresseihin ja voitaisiin ratkaista nopeasti heidät ohittavilla taloustoimilla suoraan Georgian hallinnolta kansalaisille. Tbilisi edisti rauhaa Etelä-Ossetiassa ja Abhasiassa energisesti vuodesta 2005 eteenpäin, mutta sen käytös kahdelle separatistialueelleen oli varmasti epäselvää rauhanomaisten ja jämäköiden viestien sekoitusta. (Nilsson 2009, 91–94.)

Saakashvili nousi valtaan lupaamalla demokratian lisäksi maan alueellista yhdistämistä, josta tuli hänen tärkein tavoitteensa. Presidenttiä neuvottiin unohtamaan aluekonfliktit ja syyttämään niistä edeltäjiään, sillä väestölle olisi tärkeämpää työttömyyden korjaaminen kuin menetettyjen alueiden takaisinsaanti. Saakashvili halusi ”korjata” Georgian, sillä kukaan ei halua asua rammassa valtiossa, jossa on korruptiota, muttei taloudellisia mahdollisuuksia. Hän toivoi, että ennen pitkää Abhasia ja Etelä-Ossetia vetäisivät Georgian hyvän taloustilanteen houkuttelemina johtopäätöksen, että löyhä liitos sen kanssa olisi parempi kuin itsenäisyys. Saakashvilin toinen prioriteetti läntistymisen lisäksi oli, että vähemmistöillä oli oikeuksia ja tulevaisuutta. Kolmanneksi hän halusi monipuolistaa rauhanturvaamisrakenteita. 1990-luvun sodista oli opittu, että Venäjän kunnioituksen saamiseksi Georgia tarvitsee vahvan valtion ja asevoimat. Saakashvili käytti mieluummin yhteistyötä, mutta halusi pitää myös sotilasvaihtoehdon pöydällä ja yritti siksi modernisoida ja parantaa maan poliisia ja asevoimia. (Asmus 2010, 74–77.)

Lännen toivo maata kohtaan oli heikentynyt pysähtyneisyyden, korruption ja Shevardnadzen viimeisten vuosien semi-autoritarismin myötä, minkä vuoksi Tbilisi halusi markkinoida ruusuvallankumousta lännelle täydellisenä irtiottona menneisyyteen (Nilsson 2009, 99–100). Vallankumouksellinen aikakausi loppui 2006, kun kaikki toivo maan demokratisoitumisesta muutamassa vuodessa alkoi hiipua kotimaassa ja ulkomailla. Poliittisesta ilmapiiristä oli tullut erittäin jakautunut ja vaikeasti kilpailtu. Hallitusta kritisoitiin epäonnistumisesta lupauksissaan, joten oppositio aloitti 50 000 hengen

mielenosoitukset Tbilisissä vuoden 2006 marraskuussa ja vaati Saakashvilin eroa. (Nilsson 2009, 95–98.)

Moskovassa Georgian kiinnostus länteen nähtiin nollasummapelinä, jossa Venäjän vaikutusvalta ja kontrolli vähenevät. Saakashvilin ja Putinin tapaamiset olivat sähköisiä, vihaa hitusella kunnioitusta. Molemmat olivat vallankumousjohtajia, jotka yrittivät uudistaa yhteiskuntaan, mutta eri suuntiin. (Asmus 2010, 70–71.) Suhteet Venäjään huononivat jatkuvasti. Vuoden 2006 tammikuussa Georgiaan tuleva kaasuputki ja sähkölinja räjäytettiin Venäjän puolelta rajaa, keväällä Venäjä asetti maan taloussaartoon, syyskuussa venäläisupseereita pidätettiin vakoilusta, seuraavaksi Venäjä asetti maalle täyden kauppasaarron sisältäen liikenteen ja postin, ja Venäjällä elävien etnisten georgialaisten asemaa huononnettiin. Vuonna 2007 Venäjä pommitti kahdesti Georgian aluetta, maaliskuussa virallisia rakennuksia Kodorin rotkossa pommitettiin ja elokuussa lähellä Etelä-Ossetiaa pudotettiin ohjus. (Nilsson 2009, 101; Asmus 2010, 72.) Venäjän paras ase olivat kuitenkin separatistialueet. Georgialla ei ollut kontrollia viidesosasta maataan, Venäjällä oli, ja alueista alkoi tulla laittomuuksien, salakuljetuksen ja organisoidun rikollisuuden keskuksia. Alueiden tilanne esti myös maan Nato-lähentymistä. (Asmus 2010, 72.)

Vuoden 2001 Yhdysvaltojen terrori-iskujen jälkeen Moskova väitti, että Georgiassa sijaitseva Pankisin laakso on maailman vaarallisimpien terrorismin keskuksien joukossa, mikä herätti Yhdysvaltojen huomion (Gordadze 2009, 43). Yhdysvallat halusi lähettää joukkojaan Georgiaan, ja kun öljykkunan länteen avannut öljyputki Azerbaidzanin Bakusta Georgian Tbilisiin ja Turkin kautta Välimerelle (BTC-öljyputki) nousi ajankohtaiseksi ja otettiin käyttöön vuonna 2005, Georgian painoarvo lisääntyi entisestään. Amerikkalaiset sotilasasiantuntijat avustivat armeijaa ja aloittivat koulutuksen. (Luukkanen 2008, 76; Gahrton 2011, 31.) Kaspian alueen öljy ja kaasu ovat Euroopalle helpoimpia saavuttaa (Gahrton 2011, 38).

Länsi oli alkanut kiinnostua alueesta jo 1990-luvun alussa, kun vuonna 1994 Kaukasian valtiot otettiin mukaan muun muassa Naton rauhankumppanuusohjelmaan PfP ja vuonna 1997 Euroatlanttiseen kumppanuusneuvostoon. Kolme Etelä-Kaukasian valtiota lähetti

joukkojaan Irakin sotaan Yhdysvaltojen puolelle vuonna 2003, ja vuosina 2004–2005 ne otettiin jäseniksi Naton maakohtaiseen kumppanuusohjelmaan (IPAP), mitkä olivat merkittäviä askeleita Yhdysvaltojen suuntaan. (Gahrton 2011, 28–29.) Lääntistyminen on toisaalta epäonnistunut, sillä alueen värvallankumoukset saavat maiden johtajat turvautumaan Venäjään, koska he haluavat säilyttää valtansa. Alueellista vaihtoehtoa Etelä-Kaukasiassa ei ole ollut, sillä yhteistyö valtioiden välillä ei ole toiminut hyvin. Alueella on ollut kaksi liittoutumaa, Yhdysvaltojen tukema Turkin, Georgian ja Azerbaidžanin ryhmä sekä Venäjän tukema Armenia, jolla on yhteys Iraniin. (mt., 33-37.)

3. GEORGIAN JA VENÄJÄN KOALITION KONFLIKTI

Georgian sekä Venäjän, Etelä-Ossetian ja Abhasian koalition välinen konflikti alkoi 7. ja 8. päivän välisenä yönä elokuussa 2008 ja kesti noin viisi päivää. Kiristynyt tilanne johti koviin taisteluihin Tskhinvalin kaupungissa ja sen ympärillä Etelä-Ossetiassa. Taistelut jatkuivat ympäri maata useissa paikoissa ja aiheuttivat tuhoa. Ihmismenetykset olivat huomattavia. Taisteluiden loputtua Georgia sanoi menettäneensä 170 sotilasta, 14 poliisia ja 228 siviiliä. Haavoittuneita oli 1747. Venäjän mukaan heiltä kuoli 67 varusmiestä, ja lisäksi 283 ihmistä haavoittui. Etelä-Ossetiasta kuoli 365 ihmistä, joissa oli mukana varusmiehiä ja siviilejä. Yhteensä 850 ihmistä kuoli ja vielä enemmän haavoittui tai katosi. Lisäksi 100 000 siviiliä joutui pakenemaan kodeistaan. (IIFFMCG 2009, 6.) Konflikti oli merkittävä myös Suomelle, kun naapurimaa käytti aseita ulkopoliittikkansa välineenä. Tilanteesta käytiin Suomessa kiivasta keskustelua.

EU:n rahoittaman ja sveitsiläisen diplomaatin Heidi Tagliavinin johtama komitea *Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia (IIFFMCG - CEIIG)* julkaisi vuoden 2009 syyskuussa raportin, jossa todettiin Georgian aloittaneen vihamielisyydet, vaikka syy ei ollut yksin minkään osapuolen. Raportissa todettiin myös, että ennen Georgian tykistöiskua Etelä-Ossetiassa oli jo venäläisjoukkoja. Georgia ei olisi saanut käyttää voimaa, eikä Venäjä olisi saanut käyttää voimaa Etelä-Ossetian ulkopuolella. (IIFFMCG 2009, 1.) Venäjä sanoi hyökänneensä siksi, että pysäyttäisi georgialaisten osseeteille tekemän kansanmurhan ja suojelisi venäläisiä Etelä-Ossetiassa asuvia kansalaisia ja venäläisrauhanturvaajia, jotka olivat olleet alueella vuodesta 1992 asti. Myöhemmin todettiin, ettei Georgian aikomusta kansanmurhaan voitu todistaa. Venäjä väitti, että 8. elokuuta aamulla kaksi venäläisrauhanturvaajaa menehtyi ja viisi haavoittui georgialaisten hyökkäyksessä Tskhinvaliin. Georgia väitti, että heitä oli tulitettu venäläisrauhanturvaajien alueelta, ja he olivat vain vastanneet tuleen. (IIFFMCG 2009, 21.)

Georgia teki ensimmäisenä tykistöhyökkäyksen Tskhinvaliin 7. ja 8. päivän välisenä yönä, mutta Venäjä syyllistyi jo aiemmin useampaan sotatoimeen kuin Georgia. Georgian hyökkäyksen jälkeen taistelu laajeni venäläisten, eteläossetialaisten ja abhaasien sotajoukkoihin ja aseellisiin ryhmiin. Ei kestänyt kauaa, ennen kuin Georgian eteneminen

Etelä-Ossetiaan pysäytettiin. Vastaliikkeessä Venäjän armeija työntyi syväälle Georgiaan apunaan ilmahyökkäykset ja osa Mustanmeren laivastoa, ylitti maan itä-länsi-suunnassa kulkevan päätien, saavutti Potin satamakaupungin ja pysähtyi ennen Georgian pääkaupunkia, Tbilisiä. (IFFMCG 2009, 10.)

EU:n selvitysryhmä päätyi tulokseen, että sodan aloitti Georgia, vaikka Venäjäkään ei ollut täysin viaton. Illarionov (2009) on kuitenkin päätenyt toiseen lopputulokseen taulukoimalla, syyllistyikö Venäjä-Abhasia-Etelä-Ossetia -koalitio vai Georgia ensin sotatoimiin, joita voi pitää hyökkäyksenä perustuen YK:n yleiskokouksen päätöslauselmaan #3314 (14.12.1974). Etelä-Ossetiaa ja Abhasiaa voi pitää Venäjän liittolaisina, jos ottaa huomioon tosiasialliset suhteet, ei vain kansainvälistä laillista asemaa. 46 sotatoimesta, joita voi pitää hyökkäystoimina, 45 teki Venäjän, Abhasian ja Etelä-Ossetian koalitiota. Georgia teki yhden hyökkäystoimen ennen koalitiota. Taulukossa on käsitelty esimerkiksi sitä, kumpi ampui ensin tykistötulella toisen osapuolen aluetta, kumpi ampui ensin alas toisen osapuolen ilma-alueen, kummalle osapuolelle saapui konfliktialueelle suuri joukko toimittajia, jotka edustivat osapuolta ja kummalta osapuolelta saapuivat ensimmäiset sotilasjohtajat, jotka johtivat operaatiota konfliktialueella tai suorittivat etnistä puhdistusta vastustajan puolella. (Illarionov 2009, 77–80.)

3.1 Venäjä valmistautui pitkään ja yllätti Georgian

Venäjän silloinen presidentti Vladimir Putin ja pääministeri Dmitri Medvedev suunnittelivat sotaa 2,5 vuotta. Venäjä halusi lopettaa Georgian suvereniteetin Etelä-Ossetiassa ja Abhasiassa venäläismielisiä hallintoja tukemalla. Se halusi myös poistaa alueilta georgialaisjoukot ja -väestön, estää maan Nato-jäsenyyden ja antaa Ukrainalle viestin, että Nato-jäsenyys voi johtaa invaasioon. (Cohen & Hamilton 2011, viii.) Venäjän muita tavoitteita olivat Saakashvilin syrjäyttäminen Venäjä-myönteisellä johdolla, separatistialueiden kontrolloiminen laajojen Etelä-Kaukasuksen puolustuspäämäärien vuoksi ja Etelä-Kaukasuksen energiakäytävän eli Baku-Tbilisi-Ceyhanin öljyputken ja Baku-Erzerumin kaasuputken saaminen kontrolliin. (Cohen & Hamilton 2011, xii.)

Venäjä valmistautui sotaan jo pidemmän aikaa. Veristen konfliktien jälkeen Georgia oli rakentanut luottamusta Abhasiaan ja varsinkin Etelä-Ossetiaan, eikä Venäjän hallinto sekaantunut tilanteeseen politiikallaan. Vuoden 1993 lokakuun ja vuoden 1999 välillä maiden suhteet olivat suhteellisen tasapainossa, mikä oli poikkeuksellista sitä edeltäneeseen ja seuranneeseen ajanjaksoon nähden. Sen sijaan vuoden 1999 syyskuusta vuoden 2002 joulukuuhun alkoi näkyä merkkejä, että Venäjä halusi valtaa. Ensin maa puuttui Etelä-Ossetian presidentinvalintaan. Vladimir Putinista tuli vuoden 1999 elokuussa pääministeri, ja kuukautta myöhemmin alkoi näkyä useita merkkejä tilanteen muuttumisesta. Ensin Venäjä kielsi armeijakäisiä miehiä ylittämästä Venäjän ja Georgian välistä rajaa Abhasiaan ja vuoden 2000 marraskuussa suunnitteli viisumeita Venäjään tuleville georgialaisille. Helmikuussa vuonna 2001 muutama venäläinen ja radikaali eteläossetialainen johtaja suunnittelivat, miten estää Georgia-myönteisen presidenttiehdokkaan pääsy Etelä-Ossetian presidentiksi. Maiden väliset suhteet kiristyivät myös, koska Venäjä vaati käyttää Georgian ilmatilaa Tshetshenian operaatioihinsa ja kannusti separatistipääkaupunkeja Tskhinvalia ja Suhumia yhteiskoordinaatioon. WTC-iskujen jälkeen Putin uhkaili Georgiaa, jonka hän kuvaili edustavan terroristiuhkaa. (Illarionov 2009, 51–53.)

Vuonna 2002 Venäjä alkoi myöntää massoittain kansalaisuuksia ja passeja Etelä-Ossetian, Adjaran ja Abhasian kansalaisille (Illarionov 2009, 53). Sen seurauksena Etelä-Ossetiassa ja Abhasiassa suurella enemmistöllä on nyt Venäjän passi. Kansalaisuuksia oli myönnetty yksittäistapauksissa jo aiemmin. Kun vuonna 2002 Venäjän uusi kansalaisuuslaki astui voimaan, ja hakemisesta tuli aiempaa yksinkertaisempaa, kansalaisuutta hakivat tuhannet uudet abhaasit ja eteläossetit. Kansainvälinen laki vaatii, että hakijan ja vastaanottajamaan välillä täytyy olla asiaankuuluva yhteys, kuten esimerkiksi perhesiteet, pitkäaikainen oleskelu tai sotilaspalvelus. Siihen tarvitaan myös kotimaan suostumus. Georgian laissa ei ole kaksoiskansalaisuutta, joten suurin osa heistä, joille passi on myönnetty, ei ole kansainvälisen lain mukaan Venäjän kansalaisia. Kansalaisuutta ei myönnä Georgia tai mikään kolmas maa. Separatistialueiden asukkaat pysyvät siis Georgian kansalaisina huolimatta passeistaan. Venäjän passipolitiikka oli vastoin naapurisopua ja haastoi avoimesti Georgian suvereniteetin ja sen sisäiset asiat. (IIFMCG 2009, 18.)

Kansalaisuuslakia seuraavina vuosina, vuoden 2004 tammikuusta huhtikuuhun maat uhkailivat toisiaan ja taistelivat Adjarasta. Vuonna 2003 Etelä-Ossetian presidentti Eduard Kokoity pyysi Putinia tunnustamaan Etelä-Ossetian itsenäisyyden, johon Putin vastasi lähettämällä tankkeja alueen käyttöön. Maat kiistelivät myös Venäjän tukikohdista, joista Georgian johto halusi eroon vuoteen 2006 mennessä, mutta Venäjä kahdeksan vuotta myöhemmin. Venäjä lopetti osaltaan kansainvälisen taloussaarron Abhasiaan ja jatkoi Georgian uhkailua. Vuoden 2003 ruusuvallankumous sai Venäjän ja separatistialueet neuvottelemaan tiiviisti, ja ne päättivät myöntää kansalaisuuksia yhä nopeammin. (Illarionov 2009, 54–55.)

Vuoden 2004 toukokuuta seuraavan vuoden aikana maiden suhteet kiristyivät entisestään ja riitaa tuli eri asioista, muun muassa Abhasian presidenttiydestä. Autonomisessa Adjarassa oli vuonna 2004 Shevardnadzen syrjäyttämisestä ruusuvallankumouksessa johtunut kriisi, jonka jälkeen Venäjä kontrolloi entistä enemmän Abhasiaa ja Etelä-Ossetiaa hallinnollisesti ja sotilaallisesti sekä jakoi passejaan, jotta voisi myöhemmin puolustaa kansalaisiaan. Venäjä alkoi panostaa Etelä-Ossetiaa sotilaallisesti, jotta sinne saataisiin kunnan asevoimat. Abhasia oli hieman Etelä-Ossetiaa itsenäisempi, mutta Venäjä vastasi sen turvallisuus- ja puolustussektoreista, joten kun Moskova oli tyytymätön alueen presidentinvalintaan, se rankaisi Abhasiaa. (mt., 56–58.)

Sodalle asetettiin deadline vuoden 2005 toukokuun ja seuraavan vuoden elokuun välisenä aikana. Toukokuussa vuonna 2005 Georgian ja Venäjän ulkoministerit allekirjoittivat viimeinkin sopimuksen venäläisten tukikohtien poistamiseksi maasta. Myöhemmin kävi ilmi, että vetäytymisen päivämäärä merkitsi Venäjän johdolle sitä, että se laillisti olemassa olevat tukikohdat ja perusti uusia Abhasiaan ja Etelä-Ossetiaan. Venäjä oli varustanut Etelä-Ossetiaa vuonna 2006 niin paljon, että 250 000 asukkaan alueella oli korkeampi varustelutaso kuin 4,5 miljoonan asukkaan Georgialla. Venäjä myös katkaisi Georgialta jo maksetut kaasun ja sähkön keskellä vuosikymmenen kylmintä talvea. (mt., 59–60.) Kun Venäjä hyväksyi lain, jonka mukaan joukkoja sai järjestää aseisiin oman maan ulkopuolelle kansainvälisen terrorismin ehkäisemiseksi, jo 98 prosentilla Etelä-Ossetian väestöstä oli Venäjän passi. Vuonna 2006 Georgia pidatti venäläisiä epäiltynä vakoilusta, millä oli eri vaikutuksia. Venäjä lähetti maassaan poliiseja, verovirkailijoita ja

palotarkastajia kahviloihin, ravintoloihin, hotelleihin ja muihin georgialaisten pitämiin yrityksiin, kunnes kampanja muuttui jo vainoiksi. (mt., 61–63.)

Viimeiset valmistelut konfliktiin käytiin vuoden 2006 joulukuun ja vuoden 2008 huhtikuun välillä. Vuonna 2006 Venäjän painostus ja uhkailu eivät olleet saaneet Georgiaa hylkäämään omaa linjaansa. Kun Putin piti länttä haastavan Münchenin puheensa, ensin Saakashvili julisti Georgian liittyvän Natoon vuonna 2009, ja sitten Etelä-Ossetian presidentti Kokoity julisti Etelä-Ossetian ja Abhasian välttävän Natoa viimeiseen asti. Useat tarkkailijat alkoivat ennustaa sotaa. Venäjän johto alkoi käyttää suoria sotilastoimia, Georgiaa pommitettiin, jonka jälkeen Georgia äänesti Natoon liittymisen puolesta, mitä Yhdysvallat kannatti. Vuonna 2007 näkyi lisää merkkejä siitä, että Venäjä oli päättänyt sotia. Se veti esimerkiksi joukkonsa Akhalkalakin tukikohdasta, jotta venäläisiä ei otettaisi myöhemmin panttivangeiksi. Elokuussa Euroopan kesälomien aikaan Venäjä loukkasi Georgian ilmatilaa, Abhasiassa oli taisteluita, ja Venäjä veti joukkojaan Georgiasta ja lisäsi niitä Abhasiaan. (mt., 64–66.)

Georgian toimista voi nähdä selvästi, ettei se tiennyt ainakaan vuoden 2008 maaliskuun lopussa tarvitsevansa joukkoja omalla maaperällään. Maaliskuun viimeisenä päivänä maa päätti lähettää 350 sotilasta elo-syyskuun vaihteessa Afganistaniin. Maaliskuun 21. päivä se oli luvannut myös Yhdysvalloille, että jatkaa 2000 sotilaan järjestäytymistä Irakissa muutamilla lisäkuukausilla. (Popjanevski 2009, 129.) Maaliskuussa myös kahden separatistialueen parlamentit vetosivat myös itsenäisyytensä puolesta (Illarionov 2009, 67).

Huhtikuun alussa Nato piti Bukarestissa huippukokouksensa, jossa se hylkäsi Georgian jäsenyyden. Georgia ja Ukraina olivat hakeneet Naton jäsenyysvalmennusohjelmaan (Membership Action Plan MAP). Saksan liittokansleri kuitenkin huomautti, että maat, joilla on selvittämättömiä alueellisia konflikteja, eivät voi liittyä Natoon, joten Georgia ja Ukraina eivät päässeet jäsenyysvalmennusohjelmaan. Ne toivotettiin tervetulleeksi Natoon, mutta määräaikoja ja ohjelmia ei määritely. (Illarionov 2009, 68.) Tällöin Venäjä lisäsi välittömästi paineita separatistialueilla (Popjanevski 2009, 132). Huhtikuussa eroava presidentti Putin allekirjoitti määräyksen, joka ohjeisti valtionvirastoja perustamaan viralliset siteet separatistialueiden tosiasiallisen hallinnon kanssa, vakiinnuttamaan

kauppasuhteet Venäjän ja niiden välillä ja järjestämään konsuliapua asukkaille. Tbilisi otti sen askeleena kohti alueiden tunnustamista. Pian sen jälkeen georgialainen miehittämätön kone ammuttiin alas Abhasiassa, ja Venäjä syytti Georgiaa joukkojen mobilisoinnista Kodorin solassa. (mt. 2009, 145.)

Venäjä alkoi vähitellen aseistautua alueella. Vuoden 2008 huhtikuussa venäläisjoukot asettuivat Georgian alueelle, mitä he perustelivat kansalaistensa suojelulla. YK:n edustusto Georgiassa kuitenkin vahvisti, että Kodorin solassa, Mingreliassa Länsi-Georgiassa tai lähellä Etelä-Ossetiaa ei ollut sotilaallista valmistautumista. Sitä eivät huomanneet kansalaiset, toimittajat, diplomaatit eivätkä YK:n, Etyjin tai eri kansalaisjärjestöjen edustajat. (mt. 2009, 133–135.) Abhasiassa sen sijaan oli alkanut massiivinen venäläisten varustautuminen. Moskova lähetti raskaasti aseistettuja niin sanottuja rauhanturvaajia vastaamaan olemattomaan Georgian varustautumiseen Kodorin solaan ja Mingreliaan. Toukokuun viimeisenä päivänä Venäjän puolustusministeriö ilmoitti, että lähettää Georgiaan 400 hengen vahvuiset rautatiejoukot, joiden tehtävä on pitää rautatiet kunnossa ennen sotaa ja sen aikana. Venäjä ilmoitti, että näiden joukkojen tarkoitus on humanitaarinen työ, ja ne kunnostaisivat rautatien Sukhumin ja Ochamchiren välillä. (mt. 2009, 146.)

Ennen sodan alkua Yhdysvallat ja Venäjä pitivät molemmat omat sotaharjoituksensa alueella. Venäjä piti viikkoja ennen invaasiota suuren *Kavkaz* (Kaukasia) 2008 -kesäharjoituksen, joka virallisesti liittyi terroristiryhmien eliminoimiseen. 8000 hengen vahvuinen harjoitus pidettiin alueilla, jotka olivat lähellä Venäjän ja Georgian rajaa. Skenaariossa venäläiset joukot puuttuivat entiseen Neuvostoliittoon kuuluneeseen fiktiiviseen separatistialueeseen, jotta voisivat suojella venäläisiä rauhanturvaajia ja kansalaisia. Useat yksiköt jäivät paikalle lähtemisen sijaan. (Asmus 2010, 21.) Heinäkuun puolivälissä myös Yhdysvallat piti vuosittaisen sotaharjoituksensa, *Immediate Response*, Tbilisin ulkopuolella. Harjoituksessa oli 2000 hengen vahvuiset joukot Georgiasta, Yhdysvalloista, Armeniasta, Azerbaidžanista ja Ukrainasta. (Popjanevski 2009, 148.)

Huhtikuun lopusta heinäkuun loppuun maiden välillä oli matalan intensiteetin sota. Venäläinen hävittäjä lähti Abhasiasta ja ampui alas Georgian miehittämättömän ilma-

aluksen. Lentokoneen alas ampumisesta lähtien maat olivat sodassa. Seuraavaksi Moskova lisäsi Abhasian joukkojaan 1997 hengestä 2542 henkeen, tosin Georgian mukaan todellinen luku oli 4000. Seuraavaksi Ossetian aikuiset miehet mobilisoitiin. Koko kesän ajan lukuisat tahot, kuten Georgia, Yhdysvallat, Saksa, EU, Etyj ja Suomi, tekivät aloitteita, että konflikteissa päädyttäisiin rauhanomaisiin ratkaisuihin, mutta Venäjä, Etelä-Ossetia ja Abhasia kieltäytyivät. Kaikki oli valmista sotaan, ja enää tarvittiin kipinä, jolla aloittaa se. (Illarionov 2009, 69–72.) Heinäkuun loppuun mennessä jännitteiden keskus siirtyi Abhasiasta Etelä-Ossetiaan, ja elokuun ensimmäisen viikon aikana kireys kasvoi nopeasti (Popjanevski 2009, 149).

Konflikti alkoi heinäkuun 28. ja elokuun 6. päivän välillä. Heinäkuun 28. päivä Etelä-Ossetian joukot tulittivat ensimmäistä kertaa rauhanturvaajien yhteisjoukkoja ja Etyjin tarkkailijoita. Seuraavana päivänä eteläossetialaisjoukot pommittivat ensimmäistä kertaa Georgian kontrollissa olevia kyliä, joissa oli etnisesti sekoittuneita asukkaita. Georgialainen poliisiauto räjäytettiin, 800 osseettinaista ja -lasta evakuoitiin Venäjälle, ja lentokone täynnä venäläisiä toimittajia lennätettiin Moskovasta Tskhinvaliin samalla, kun ulkomaisia toimittajia ei päästetty Etelä-Ossetiaan. (Illarionov 2009, 72; Popjanevski 2009, 149.)

Venäjä ja Ossetia olivat molemmat lisänneet laittomasti rauhanturvaajiaan 530 henkilöstä 850 henkilöön, kun Georgia pysyi 530:ssä. Elokuun 7. päivän keskiyöhön mennessä jo yli 20 000 eteläossetialaista siviiliä oli evakuoitu Venäjälle, eli yli 90 prosenttia tulevan taistelun alueen väestöstä ja noin 40 prosenttia koko Etelä-Ossetian väestöstä. Vapaaehtoisten ja kasakoiden, etelävenäläisten sotilasratsumiesten, mobilisointi alkoi Pohjois-Kaukasuksella, kun ensimmäiset 300 palkkasoturia ylittivät Venäjän ja Georgian välisen rajan. Tässä vaiheessa oli käymässä selväksi, että Venäjä-Abhasia-Etelä-Ossetia -koalition tavoitteet ulottuivat pidemmälle kuin separatistialueille. (Illarionov 2009, 73–74.) 7.-12. elokuuta Moskova oli järjestänyt 40 000 vahvuiset joukot Georgiaan, joista puolet tuli Etelä-Ossetiaan Roki-tunnelin kautta ja puolet Abhasiaan. Venäläisiä oli yli kolminkertainen määrä Georgian armeijaan verrattuna. (Asmus 2010, 165.)

Elokuun kuudentena päivänä kaikki toimistot ja kaupat Etelä-Ossetian Tskhinvalissa olivat kiinni. Siviilejä evakuoitiin joutuisasti Venäjälle, ja sieltä tuli palkkasotilaita ja venäläisiä toimittajia. Etelä-Ossetian joukot avasivat kranaattitulen kyliin haavoittaen asukkaita. Kun Saakashvili vaati välitöntä puhelinkeskustelua Venäjän presidentin Dimitri Medvedevin kanssa keskustellakseen tapahtumista, Venäjän ulkoasianministeriöstä sanottiin näin: "Tilanne ei ole vielä valmis, että presidentit puhuisivat toisilleen. Antaa presidenttien puhua myöhemmin." (Illarionov 2009, 75–76.)

3.2 Viiden päivän kulku

"Georgian president Mikheil Saakashvili put down the phone. It was 2335 the night of August 7 in Tbilisi. He had just given the order for his armed forces to attack what his intelligence had reported to be a column of Russian forces moving from the small South Ossetian town of Java just south of the Russian-Georgian border toward the city of Tskhinvali, the capital of the small separatist enclave, as well as Russian forces coming through the Roki tunnel on the Russian-Georgian border into Georgia. He had also ordered his armed forces to suppress the shelling by South Ossetian militia of Georgian villages in that province that were under the control of Georgian peacekeepers and police. - - He paused, picked up the phone again, and gave a third command: Minimize civilian casualties." (Asmus 2010, 19.)

Saakashvili määräsi kello 23.35 7. elokuuta Georgian asevoimat taisteluun. Ne eivät olleet valmistautuneet tai harjoitelleet siihen, sillä suunnittelu puolustusministeriössä oli keskittynyt Abhasiaan, ja georgialaisten joukot riittivät taistelemaan vain yhdellä rintamalla. Osa joukoista oli Irakissa, eikä Abhasian rintamalle liennyt ketään. Georgian armeija ei ollut varusteltu tai treenattu taistelemaan Venäjän kaltaista vastustajaa vastaan, sillä amerikkalainen harjoittelu ei keskittynyt alueelliseen puolustukseen. Jotta Georgia olisi kelvannut Natolle, sen oli täytynyt vähentää alueellista puolustusta ja keskittyä rauhanturvaamiseen niin, että se ei provosoisi Moskovaa. Kun Georgian joukot lähtivät aikaisin elokuun 8. päivä, suunnitelma oli kyhätty kasaan edellisen vuorokauden aikana, eikä sitä ehditty harjoitella. (Asmus 2010, 173.)

Elokuun 5. päivä Georgian viranomaiset saivat tietää, että Etelä-Ossetian puoli suostui osallistumaan elokuun 7. päivä bilateraalisiin neuvotteluihin, joissa osallistujina olisivat georgialaisministeri Temur Yakobashvili ja Etelä-Ossetian neuvottelija Boris Chochiev, joita johtaisi Venäjän pääneuvottelija Etelä-Ossetiassa, Yuri Popov. Neuvottelujen

toteutuminen oli epävarmaa. Seitsemännen päivän aamuna eteläossetialaiset viranomaiset tiedottivat, että yöllinen pommitus Tskhinvaliin ja ympäröiviin kyliin oli aiheuttanut 18 ihmisen loukkaantumisen. Etelä-Ossetian armeija haki apua Pohjois-Ossetialta, joiden joukot olivat jo tulossa auttamaan separatistiarmeijaa. (Asmus 2010, 150.)

Vähitellen kävi ilmi, ettei neuvotteluista ollut apua. 7. elokuuta Etelä-Ossetian tilanne oli luisumassa vakavaan konfliktiin. Kahdelta iltapäivällä Tbilisi täydensi joukkojaan konfliktialueella ja tilasi 800 sotilasta lisää Tbilisistä ja Gorista. Yakobashvili lähti alkuiltapäivästä Tskhinvaliin, missä hänelle ilmoitettiin, että Etelä-Ossetian edustajia ei saada kiinni. Useat heistä oli evakuoitu, ja Popovin molempien autojen renkaat olivat tyhjä. Yakobashviliä neuvottiin julistamaan yksipuolinen tulitauko, jotta Venäjä saisi aikaa purkaa jännitystä separatistiarmeijassa. Hän teki niin, ja presidentti Saakashvili vahvisti tulitauon Georgian televisiossa kello 19.10. Vähän sen jälkeen tulivat ensimmäiset uutiset joukkojen siirtymisestä Pohjois-Ossetiasta Roki-tunnelin läpi. Georgian puoli jatkoi edelleen tulitaukoon, vaikka muutamia sen kyliä pommitettiin. (Popjanevski 2009, 150–151.)

Yhdeltätoista yöllä Saakashvili sai tiedustelutietoa, jonka mukaan yli sata venäläistä sotilasajoneuvoa kulki läpi Roki-tunnelista. Noin kello 23.35 Saakashvili määräsi puolustusministeriötä käskemään Georgian joukot etenemään Tskhinvalia kohti. Venäläisten eteneminen sitä kohti tuli estää ja toisekseen separatistikapinallisten georgialaisten kylien pommittaminen tuli lopettaa. Tulitauon lopetus virallistettiin puolenyön jälkeen. Yön aikana Georgian maajoukot tulittivat Tskhinvalia tykistötulella, ja yhdeltä yöllä georgialaiset ilmoittivat, että olivat onnistuneet viivästyttämään venäläisten saattuetta pommittamalla Roki-tunnelin eteläisessä päässä sijaitsevaa tietä. (mt., 151–152.)

Venäjän täysi invaasio Georgian maaperällä alkoi noin aamukymmeneltä, kun ensimmäinen Venäjän taistelukone tuli Georgian ilmatilaan Etelä-Ossetiasta. Samalla Venäjä aloitti edistyneen kyberhyökkäyksen, jolla estettiin useiden tärkeiden nettisivujen käyttö. Illalla Venäjä laajensi pommitukset myös Länsi-Georgiaan ja teki Etelä-Ossetiaan vastahyökkäyksen, joka pakotti Georgian joukot ulos Tskhinvalista. Georgian puoli onnistui pitämään kaupungin eteläpuolen toiset 15–20 tuntia, kunnes ne pakotettiin

vetäytymään 9. elokuuta, jolloin Venäjä samalla aukaisi toisen rintaman Abhasiassa. Venäläiset hävittäjät ja abhaasimilisiitit aloittivat kovan tykistötulen Kodorin solaan. Se ajoi yli 2000 etnistä georgialaista kodeistaan. Seuraavaksi Venäjä otti meritse ja rautateitse käyttöön 9000 hengen joukot Abhasiassa. (Popjanevski 2009, 152–153.)

Kun Tbilisi sai 10. elokuuta tiedustelutietoa, että Moskova oli avaamassa toista rintamaa Abhasiassa, oli selvää, että Georgian täytyi vetäytyä. Sen armeija oli yksinkertaisesti liian pieni kahteen rintamaan. 11. elokuuta Georgian joukot määrättiin vetäytymään, vaikka Etelä-Ossetiassa ja Abhasiassa oli vielä Venäjän joukkoja. (Asmus 2010, 180.) 10. elokuuta Georgian ulkoministeriö välitti Venäjän lähetystölle virallisen pyynnön tulitaukoon, mistä huolimatta Venäjä kiihdytti hyökkäystään. Se ei hyökännyt ainoastaan sotilasinfrastruktuuriin, vaan myös Georgian talouteen estämällä rahtialusten pääsyn Mustanmeren satamaan ja pommittamalla talouselämälle tärkeän rautatiesillan. Kolme päivää tulitauon saavuttamisen jälkeen Venäjä teki vielä sarjan ilmahyökkäyksiä Borjomin kansallispuistoon, missä palopommit tuhosivat kansallisaarretta. (Popjanevski 2009, 153.) Sota oli periaatteessa ohi. Georgian asevoimille oli tullut tappio, ja Venäjä oli jakanut valtion puoliksi. (Asmus 2010, 188.)

Georgian joukot kärsivät sodassa monista ongelmista. Ne menettivät tehokkaan käskytyksen ja kontrollin aikaisessa vaiheessa taisteluita, radiot eivät toimineet kunnolla, ja poliitikot sotkeentuivat jatkuvasti sotilaalliseen käskytyksetjuun. Georgian joukot eivät myöskään olleet tyhjentäneet yksittäisiä rakennuksia Tskhinvalissa, joten vihollisjoukot piiloutuivat sinne ja hyökkäsivät sieltä. Georgian liittolaisesta Yhdysvalloista ei ollut apua sodan aikana. Maa neuvoi Georgiaa ottamaan kolme päämäärää: lopettamaan taistelut niin pian kuin mahdollista, estämään hallinnonvaihdon ja tekemään selväksi Moskovalle, että se maksaisi hinnan toiminnastaan. Yhdysvallat yritti estää tilanteen, jossa konflikti kärjistyisi Yhdysvaltojen ja Venäjän väliseksi taisteluksi, joka voisi laajentua. Yhdysvaltojen presidentti George W. Bush pelkäsi, että Venäjä korostaisi kahden suurvallan vastakkainasettelua, joten hän teki päätöksen astua taaksepäin, mikä vaikutti merkittävästi Georgiaan. (Asmus 2010, 175–177.)

Tbilisi toivoi, että sen liittolaisten poliittiset ja diplomaattiset interventiot lopettaisivat sodan. Pekingin olympialaisissa vieraileva Bush ei halunnut sodan eskaloitumista Yhdysvaltojen ja Venäjän vastakkainasetteluksi ja viestitti Venäjälle, että koko kansainvälinen yhteisö oli sitä vastaan. Kriitikot ja EU arvostelivat Bushin hallintoa siitä, että se oli viimeisinä kuukausinaan liian heikko ja toimintakyvytön. Joka tapauksessa Georgian vahvin tukija ei yrittänyt neuvotella Venäjän kanssa, joten Tbilisin täytyi luottaa EU:hun. Putin ei halunnut lopettaa taistelua, vaan antaa opetuksen Saakashvilille. (mt., 187–192.)

Ensimmäiset sovittelijat tulivat EU:sta ja Etyjistä. Yhdeksäntenä päivänä Georgiaan saapuivat EU:n puheenjohtajamaata Ranskaa edustava Ranskan ulkoministeri Bernard Kouchner ja Etyjin puheenjohtajamaata Suomea edustava Suomen ulkoministeri Alexander Stubb. He tapasivat heti Saakashvilin, ja seuraavana aamuna Etyj-tiimit luonnostelivat tulitaukosopimuksen, johon saatiin Saakashvilin allekirjoitus. Paikalle saapui myös Ranskan presidentti Nicolas Sarkozy, joka oli läheisessä kontaktissa Moskovan kanssa, meni neuvottelemaan heidän kanssaan eikä halunnut sitoa käsiään muualle neuvotellulla sopimuksella. Pää tavoitteina oli hallinnonvaihdon estäminen, Venäjän status quohon palaamisen estäminen ja kriisin eskaloitumisen ehkäiseminen. (mt., 193–197.)

Kun Sarkozy tuli Moskovaan 12. elokuuta, Moskova oli aloittanut tulitauon, mutta joukot etenivät silti maassa. Kouchner huomasi, että luonnos, jonka hän ja Stubb tekivät Tbilisissä, ei ollut nähtävissä, ja oli erehdys näyttää Moskovassa tekstiä, joka oli neuvoteltu ensin Saakashvilin kanssa. Moskova oli rikkonut kylmän sodan jälkeisen Euroopan perussääntöä eli rajan ylittämistä voimankäytöllä, mikä ei ranskalaisten silmissä ollut hyväksyttävää, mutta tekoja ei enää voinut peruuttaa. Kun virkamiehet eivät pystyneet tekemään sopimusta, Sarkozy teki sen Medvedevin kanssa. Sopimus jäi kuitenkin vajaaksi, sillä siinä ei esimerkiksi mainittu alueellista koskemattomuutta. (mt., 198–201.)

Sarkozy ja Kouchner lähtivät Moskovasta olettaen, että he olivat lopettaneet sodan ja Venäjän etenemisen, mutta korkeat virkamiehet olivat tyrmistyneitä tekstistä. Tulitaukoon tulee sisällyttää päivämäärät ja paikat, mutta sopimuksesta puuttuivat molemmat. Ranskan

mielestä sopimus oli menestys, mutta Georgiassa oltiin eri mieltä. Saakashvili oli päivää aiemmin kirjoittanut sopimuksen, jossa mainittiin Georgian alueellinen koskemattomuus. Juuri se oli hävinnyt uudesta sopimuksesta, ja Saakashvili oli hurjistunut. Sarkozy halusi kuitenkin hänen allekirjoituksensa, jotta Georgia selviäisi, ja Ranskan maine olisi pelastettu. (mt., 202–205.)

Tässä vaiheessa georgialaisilla oli paljon kysymyksiä. Heidän mielestään sopimuksessa oli kolme ongelmaa. Maininta alueellisesta koskemattomuudesta oli kadonnut, eikä puskurivyöhykkeen turvallisuutta tai separatistialueiden statuksen neuvotteluja ollut tarkkaan määritelty. Saakashvili ei allekirjoittanut sopimusta Sarkozyn aikana. Samalla Tbilisiin oli matkalla Yhdysvaltojen ulkoministeri Condoleezza Rice. Koska edellisen sopimuksen kieli oli ollut liian löysää, Ricen päästyä paikalle Yhdysvallat ja Georgia työstivät sopimusta kahdeksan tuntia. Sarkozy-Medvedevin sopimuksen periaatteet oli käännettävä yksityiskohtaiseksi toteutussuunnitelmaksi. Kun Sarkozy matkusti Moskovaan puhumaan 8. syyskuuta, tulitauon allekirjoittamisesta oli kulunut jo kuukausi, eikä edistystä ollut tapahtunut. (mt., 206–212.)

Ranska oli onnistunut kahdessa asiassa. Sota Georgiassa oli loppunut, Saakashvili oli vielä vallassa, ja uusi kylmä sota oli vältetty. EU piti Venäjän separatistialueiden tunnustamista hyväksymättömänä ja neuvottelut alueista jatkuivat vuosia. Vaikka EU:n tarkkailijat järjestettiin paikalle alun perin jo kuukaudessa, heitä ei aluksi päästetty Abhasiaan tai Etelä-Ossetiaan. Lännen politiikka siis epäonnistui. Venäjän joukot vetäytyivät, muttei niille linjoille, joilla rauhanturvaajat aiemmin olivat. Separatistialueilla oli puhdistettu etnisesti muutamia avainlaaksoja, ja vain vähän georgialaisia pakolaisia oli saanut palata. Venäjä pääsi kaikesta helpolla, vaikka se muutti suvereenin Etyjin jäsenen rajoja väkivalloin, teki osittain etnistä puhdistusta separatistialueiden joissakin osissa eikä noudattanut alussa täysin tulitaukoa. (mt., 213–214.)

3.3 Epämääräiset taistelujoukot ja etninen puhdistus

Taisteluihin osallistui sotilaita, mutta paikalla oli myös heitä epämääräisempiä joukkoja. Venäläisjoukoissa oli useiden asiantuntija-arvioiden mukaan 35 000–40 000 henkeä. Erään

arvion mukaan Etelä-Ossetiassa taisteli noin 12 000 venäläistä, joita avustivat useiden tuhansien eteläossetialaisten tai pohjoiskaukasialaisten miliisien joukot. Abhasiassa taisteli 15 000 venäläissotilasta. Yhteensä venäläisiä maajoukkoja oli 25 000–30 000 henkeä, joita lisättiin useilla tuhansilla miliiseillä. Venäläisjoukkoja vastaan taisteli 12 000–15 000 georgialaista. Kaiken kaikkiaan sodassa taisteli merkittäväillä meri- ja ilmavoimilla varustettu 35 000–40 000 venäläisen joukko liittolaisineen, joita vastassa oli 12 000–15 000 georgialaista ilman merivoimia ja vähäisillä ilmavoimilla. (Cohen & Hamilton 2011, 11–12.)

EU:n raportista käy ilmi, että jotkut muut venäläiset joukot kuin rauhanturvajoukot olivat Etelä-Ossetiassa jo ennen sodan alkua. Venäjältä tulvi elokuun alussa vapaaehtoisia ja palkkasotureita Roki-tunnelin ja Kaukasus-vuoriston läpi Etelä-Ossetiaan, ja paikalla oli myös muita venäläisjoukkoja kuin rauhanturvaajia ennen sodan alkua. (IIFMCG 2009, 20.) Venäläisten joukkojen rinnalla taisteli eteläossetialaisia miliisejä ja vapaaehtoisjoukkoja Venäjän Pohjois-Kaukasiasta (Cohen & Hamilton 2011, 10; Illarionov 2009, 74). Heihin kuuluivat myös tshetsheenien itä- ja länsi pataljoonat, joita georgialaiset pelkäsivät 1990-luvun sisällissotien hirmutekujen vuoksi, jolloin tshetsheetit taistelivat abhaasiseparatistijoukkojen puolella. (Cohen & Hamilton 2011, 10.) Heidän lisäksi siellä oli pohjoisossetialaisia ja kasakkoja, ideaalisia etniseen puhdistukseen (Asmus 2010, 22). Tshetsheenipataljoonilla, eteläossetialaisilla ja abhaasien miliisijoukoilla oli sodassa tärkeä rooli. Venäjän ja separatistialueiden sissit järjestettiin ennen sodan syttymistä, ja ne todennäköisesti hoitivat tiedustelua ja etuvartio-operaatioita (Cohen & Hamilton 2011, 42.)

Eteläossetialaiset miliisit ja pohjoiskaukasialaiset tshetsheenipataljoonat panivat toimeen myös yhden törkeimmistä etnisistä puhdistuksista sodan seurauksena. He polttivat georgialaiskyliä Etelä-Ossetiassa ja häätivät niiden asukkaita. EU, YK ja useat ihmisoikeusjärjestöt dokumentoivat etnisen puhdistuksen ja kritisoivat Venäjän asevoimia siitä, että ne eivät kontrolloineet itse kouluttamiaan joukkoja, jotka taistelivat venäläisten rinnalla. (Cohen & Hamilton 2011, 43.) Sodan pahimmat julmuudet olivat joukkosurmia, jotka eteläossetialaiset tekivät georgialaiskyliin pohjoiskaukasialaisten sissien kanssa (Asmus 2010, 47).

Myös rauhanturvaajista tuli taistelijoita. He olivat jo ennen konfliktia sotkeutuneet ilmeisesti huume- ja asekauppoihin Abhasiassa (Gahrton 2011, 120). He eivät olleet enää neutraaleita, eivät estäneet Etelä-Ossetian pommitusta Georgiaan ja turvasivat joskus eteläossettilaisia. Tbilisi tiedosti rauhanturvaajien kuolemiin liittyvän riskin ja yritti estää niitä tapahtumasta sodan alkaessa. Kun konflikti alkoi, useista rauhanturvaajista tuli taistelijoita, mikä teki heistä legitiimejä sotilaallisia kohteita. Eroa rauhanturvaajan ja ei-rauhanturvaajan välillä ei enää huomannut. (Asmus 2010, 43–45.) Kun Etelä-Ossetian puolisoitaalliset joukot avasivat tulen Georgian kyliin 29. heinäkuuta, ne käyttivät Venäjän ja Pohjois-Ossetian rauhanturvaajia kilpinä (mt., 26–27).

Kansainvälisten lakien rikkomiseen syyllistyivät erityisesti vapaaehtoiset. Kun selkkaus oli kehittynyt valtion sisäiseksi ja valtioiden väliseksi konfliktiksi, jossa yhtäältä Georgian ja Venäjän joukot taistelivat toisiaan vastaan, ja toisaalta eteläossetialaiset ja abhaasit georgialaisia vastaan. Konfliktien yhdistelmä on taipuvainen johtamaan kansainvälisen humanitaarisen lain ja ihmisoikeuksien lain rikkomiseen. Lakia rikkoivat erityisesti Etelä-Ossetian puolella olevat puolisoitaalliset joukot, joita Venäjän asevoimat eivät riittävästi kontrolloineet. (IIFMCG 2009, 11.)

EU:n raportin mukaan Georgian, Venäjän ja Etelä-Ossetian joukot syyllistyivät kansainvälisen humanitaarisen lain ja ihmisoikeuslain rikkomiseen. Etelä-Ossetian aseelliset sissijoukot, vapaaehtoiset ja palkkasoturit tekivät lukuisia rikkomuksia. EU löysi tutkimuksissaan kuvion, jonka mukaan vihamielisyyksien alun jälkeen kodeissaan pysytelleitä etnisiä georgialaisia pakotettiin maanpakoon. Ryhmä löysi myös todisteita siitä, että etnisten georgialaisten kyliä Etelä-Ossetiassa ryöstettiin ja tuhottiin systemaattisesti. EU:n ryhmä päätyi tulokseen, että heitä vastaan tehtiin etninen puhdistus elokuun 2008 konfliktin aikana ja sen jälkeen. (IIFMCG 2009, 26–27.)

Kansainvälisen humanitaarisen lain rikkomukset koskivat ihmisten pahoinpitelyä, omaisuuden tuhoamista ja ihmisten pakkosiirtoa. Rikkomukset koskivat erityisesti ”summittaisia hyökkäyksiä suhteessa aseistukseen ja kohteiden valintaan, Georgian ja Venäjän riittämätöntä suojaa, laajalle levinnyttä georgialaisasutusten ryöstelyä ja tuhoamista Etelä-Ossetiassa sekä pahoinpitelyitä, sukupuoleen liittyviä rikoksia raiskaukset mukaan lukien, pahoinpitelyitä, panttivangiksi ottamista ja mielivaltaisia pidätyksiä”. Venäläisjoukot eivät pystyneet ehkäisemään tai pysäyttämään eteläossettijoukkojen

aseellisten sissijoukkojen ja aseellisten yksilöiden väkivaltaisuuksia ennen ja jälkeen tulitauon Etelä-Ossetiassa tai läheisillä alueilla. (IIFFMCG 2009, 27; Popjanevski 2009, 154; Luukkanen 2008, 123.)

Etnistä puhdistusta seurasi pakolaisaalto. Pakolaisten ja maan sisäisten pakolaisten suuri joukko oli eräs sodan pitkällinen seuraus, joka pahensi tilannetta entisestään. Etelä-Ossetiassa ja sen liepeillä pakeni kodeistaan noin 135 000 ihmistä, joista suurin osa pakeni muualle Georgiaan, mutta huomattava määrä myös Venäjälle. Suurin osa pakeni vaaroja ja turvattomuutta, mutta alueella huomattiin myös lukuisia pakkosiirtoja, jotka rikkoivat kansainvälisiä lakeja. Useat pakolaisista pystyivät muuttamaan takaisin muutaman kuukauden kuluttua, mutta EU:n selonteon julkaisun aikaan vuoden 2009 lopussa 35 000 ihmisen ei uskottu palaavan kotiin lähitulevaisuudessa turvattomuuden tai kodin ja omaisuuden tuhon vuoksi. (IIFFMCG 2009, 27; Gahrton 2011, 302.) Myös Abhasiassa pommitus ajoi 2000 georgialaista kodeistaan (Popjanevski 2009, 153).

Epämääräisiin taistelujoukkoihin ja etniseen puhdistukseen liittyy myös separatistialueiden muuttuminen jo aiemmin rikosvyöhykkeiksi. Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa esiintyy salakuljetusta, joka on kokonaisvaikutuksiltaan pientä, mutta juuri niillä alueilla lisää rikoksia ja lietsoo väkivaltaista ympäristöä (Kukhianidze 2004, 94). Alueiden salakuljetusta pahentaa sen yhteys separatismiin. Ne yhdessä pitävät pakolaiset äärimmäisessä köyhydessä ja kasvattavat aseiden määrää. Alueista on tullut vähitellen rikosvyöhykkeitä, joita paikallishallinto, hallitukset tai kansainvälinen yhteisö eivät pysty kontrolloimaan (mt., 88–90). Georgialaiset eivät halua valvoa kahden oman alueensa rajaa, eivätkä sitä valvo myöskään venäläiset (Gahrton 2011, 107).

Georgiasta ylipäätään on tullut maantieteen, valvomattomien rajojen ja konfliktien vuoksi tärkeä kauttakulkupaikka myös laittomille materiaaleille (Kupatadze 2010). Kaikista alueen maista juuri sinne on kehittynyt huomattavan paljon organisoidun rikollisuuden muotoja (Petersson 2004). Georgian sisällissotien alkuun vaikutti muun muassa heikon valtion ja yksityisten väkivaltayrittäjien yhteistyö (Zürcher 2007, 133). Maan vuosien 1990–1991 tapahtumia institutionaalisten puitteiden romahdettua voikin kutsua väkivallan markkinoiksi. Kun maa itsenäistyi, kaksi aseistettua joukkoa olivat kansalliskaarti ja puolisoitilaallinen Mkhedrioni. Molemmat niistä verottivat taloutta, tekivät rikoksia ja

keskittyivät sodissa enemmän ryöstelyyn kuin taisteluihin. (mt., 137, 146.) Pitkällä tähtäimellä vuoden 2008 konflikti myös militarisoi koko maata (Luukkanen 2008, 126).

Venäjä oli lietsonut separatismia Etelä-Ossetiassa vuodesta 1990 asti ja tukenut separatisteja sotilaallisesti Abhasiassa vuosina 1992–1993. Vähemmistöstatuksesta huolimatta separatistijohtajat Etelä-Ossetiassa ovat pääosin etnisiä venäläisiä, joista useat palvelivat Neuvostoliiton salaisessa poliisissa KGB:ssä, armeijassa tai kommunistisessa puolueessa. Abhasiasta ja Etelä-Ossetiasta oli tullut Venäjän suojelualueita, joiden väestö oli aseistettua ja eli salakuljetuksella. (Cohen & Hamilton 2011, 4.)

3.4 Oikeus humanitaariseen interventioon ja valtioiden itsemääräämisoikeus

Hannikainen ja Kärkkäinen (2009, 7) ovat analysoineet Venäjän oikeutta reagoida asevoimin kansainvälisen oikeuden näkökulmasta. Venäjä teki aseellisen humanitaarisen intervention Etelä-Ossetiaan suojellakseen omia kansalaisiaan ja rauhanturvaajiaan Georgian väitetyltä kansanmurhulta. Toisaalta Georgian aseellinen tunkeutuminen Etelä-Ossetiaan ei ollut kansainvälistä, koska alue kuuluu Georgiaan. Kansalaisten suojelua aseellisella interventiolla toiseen valtioon on perusteltu osana valtion itsepuolustus-oikeutta sillä tavoin, että se on rajoitettu aseellinen operaatio, joka ei loukkaa kohdevaltion alueellista koskemattomuutta. Kyseessä tulisi olla pieni ja lyhyt operaatio, jonka ainoa tarkoitus on kansalaisten pelastaminen. (Hannikainen & Kärkkäinen 2009, 10–13.)

Kansalaisten suojelun peruste oli jo kiistanalainen. Venäjä oli ensinnäkin myöntänyt passeja Etelä-Ossetian asukkaille. Alue ei ollut saanut itsenäisyysjulistukselleen tunnustusta, eivätkä asukkaat siksi voineet matkustaa ulkomaille eteläossetialaisilla passeilla. Vaikka asukkaat ovat Venäjän kansalaisia, aseellisen hyökkäyksen perusteleminen heidän suojelullaan ei täytä kansainvälisen oikeuden kriteereitä. Humanitaarinen interventio tarkoittaa ”aseellista interventiota vieraaseen valtioon tarkoituksenaan suojella tuon kohdevaltion hengenvaarassa olevaa väestöä tai kansanryhmää”. Venäjä argumentoi, että kansalaisten suojeluoikeuden rinnalla sillä oli oikeus suorittaa aseellinen humanitaarinen interventio vieraaseen valtioon, jossa sen kansanosa oli hengenvaarassa. Aseellisen intervention tarkoitus tulisi olla pelastaa

hengenvaarassa olevat ihmiset, suojella kohdealueen väestöä ja sen jälkeen vetäytyä, mutta Venäjän asevoimat salli eteläossetialaisten liittolaistensa tehdä etnisen puhdistuksen georgialaiskylissä. Venäjä miehitti alueet, mutta ei huolehtinut asukkaiden turvallisuudesta. Venäjän aseellisen reaktion laajuus ja Etelä-Ossetian tunnustaminen itsenäiseksi valtioksi eivät voi saada perustetta myöskään viidensadan rauhanturvaajan suojelemisesta. Muuten kaikki vahvat valtiot voisivat dominoida pieniä naapureitaan kansainvälisen oikeuden tuella. (mt., 12–19.)

Venäjä on vaihtanut mielipiteitään suvereenien valtioiden asioihin puuttumisesta. Venäjän sotaan liittyy Georgian Nato-halujen lisäksi toinen ulottuvuus, Kosovo. 1990-luvulla Serbiassa vähennettiin albaanien oikeuksia, lakkautettiin heidän tiedotusvälineensä ja erotettiin heidät julkisista viroista. Albaanit perustivat Kosovon vapautusarmeijan, joka aloitti aseellisen kapinoinnin vuonna 1996. Serbian presidentti Slobodan Milosevic määräsi Serbian armeijan tekemään etnisiä puhdistuksia, jolloin YK vuonna 1999 aloitti pommitukset Serbiaan, joka veti lopulta armeijansa Kosovosta. Yhdysvallat ja EU vaativat Kosovolle itsenäisyyttä, jota Venäjä vastusti. (UM 2012.) Kosovo julistautui itsenäiseksi vuonna 2008. Itsenäistyminen sai Putinin kysymään, miksi Abhasian ja Etelä-Ossetian tulisi kieltäytyä täydestä itsenäisyydestä (Illarionov 2009, 61, 124). Venäjä oli varoittanut vuosina 2006–2007 länttä useaan otteeseen, että Kosovon tunnustamisesta tulisi ennakkotapaus Abhasialle ja Etelä-Ossetialle (Popjanevski 2009, 143). Tapaukset kuitenkin eroavat niin, että Kosovossa oli meneillään etninen puhdistus, jota Georgian alueilla ei ollut. Länsi ei ensisijaisesti yrittänyt tehdä Kosovosta itsenäistä, vaan yritti estää laajalle levinneen etnisen puhdistuksen, mutta Venäjän silmissä se näytti Yhdysvaltain ekspansionismilta (Asmus 2010, 91–94).

Lännen päätös tunnustaa Kosovo oli ehkä oikea, mutta se jätti huomiotta seuraukset Georgialle, kun Moskova alkoi käyttää tapausta omiin intresseihinsä (Asmus 2010, 88). Saakashvili oli julkisuudelta piilossa pyytänyt lännen johtajia Bush mukaan lukien pitämään Georgian mielessä, kun he yrittivät ratkaista Kosovon tilannetta (Asmus 2010, 104). Vuoden 2007 helmikuussa Putin piti lännenvastaisen puheen arvovaltaisella transatlanttisella foorumilla Münchenin turvallisuuskonferenssissa, maaliskuussa Etelä-Ossetian parlamentti pyysi Venäjää tunnustamaan itsenäisyytensä, ja kolme päivää

myöhemmin Abhasia seurasi perässä. Moskova teki täyskäännöksen Kosovon kannoistaan, kun tunnusti molempien Georgian alueiden itsenäisyyden. (mt., 103–108.)

Päätös oli mielenkiintoinen, kun vertaa konflikteja. Kosovossa 90 prosenttia väestöstä oli kosovolaisia, itsenäisyyttä vaativassa Abhasiassa abhaasit olivat vähemmistö. Albaaneja oli syrjitty jo ennen kommunismin kaatumista, eikä heille annettu samaa autonomiaa kuin muille ryhmille. Abhaaseilla oli enemmän valtaa kuin heille olisi kuulunut. Kosovon johtajat antoivat autonomian serbivähemmistölle, mitä abhaasijohtajat eivät tehneet. Serbialaiset johtajat tekivät myös 10 000 ihmisen kuolemaan ja miljoonan ihmisen pakoon johtaneen etnisen puhdistuksen. Myös Georgiassa oli sisällissotia, mutta ne eivät yltäneet samaan mittakaavaan. (mt., 97–98.)

Eräs Venäjän näkökulma nähtiin vuoden 2012 kesällä Syyrian kansannousuun liittyen. Syyriassa oli meneillään vuoden 2011 kevään alusta jatkunut kansannousu, jota diktaattori Bashar al-Assad yritti lopettaa väkivaltaisesti, kunnes tapahtumat johtivat Syyrian sisällissotaan. YK yritti asettaa Syyrialle taloudellisia rangaistuksia useilla päätöslauselmilla, jos se ei noudattaisi rauhansuunnitelmaa, mutta Venäjä ja Kiina estivät turvallisuusneuvoston veto-oikeudellaan kaikki kolme päätöslauselmaa kansannousun ensimmäisen puolentoista vuoden aikana. Venäjän ja Kiinan mielestä suvereenin valtion johtoa ei voisi vaihtaa, ja maat vastustivat kaikkia päätöslausemia, joissa Syyrialle voitaisiin asettaa pakotteita tai al-Assadia kritisoidaisiin. (Gladstone 2012.) Kun maat käyttivät veto-oikeuttaan vuoden 2012 heinäkuussa, Syyriassa oli jo kuollut tuhansia ihmisiä. Kun Venäjä hyökkäsi aseellisesti Etelä-Ossetiaan, kyse oli vain yksittäisistä loukkaantuneiden tai menehtyneiden epäilyksistä.

3.5 Yhteenveto

Konflikti tuli ehkä yllätyksenä maailmalle, mutta siihen johti sarja vaarallisia tapahtumia ja kehityksiä konfliktialueilla, jotka eskaloituivat vuosien 2003 ja 2007 jälkeen sekä lopuksi elokuun 2008 tapahtumia edeltävillä viikoilla (IIFMCG 2009, 33). Välit olivat huonontuneet, kun Venäjän presidentti Boris Jeltsinin kausi oli turbulentti ja Georgia vahvisti itsenäisyyttään, Venäjä sekaantui Georgian sisäpolitiikkaan, mikä taas sai

Georgian hakeutumaan kohti länttä. Se vaikutti vuorostaan Venäjän reaktioihin ja suhteet huononivat taas vuonna 2003 ruusuvallankumouksen ja Saakashvilin valtaantumisen jälkeen. (Cornell & Starr 2009, 6.)

Georgian ja Venäjän välinen konflikti oli merkittävä, koska ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1979 Venäjän sotavoimat hyökkäsivät suvereeniin valtioon. Tapahtumat tulivat yllätyksenä maailmalle, ja harvat tämänsuuruiset konfliktit ovat aikaansaaneet yhtä paljon harhaanjohtavaa tietoa. Journalisteja ei juuri ollut paikalla lukuun ottamatta 50 venäläistä toimittajaa. Konflikti oli pitkän prosessin kulminaatio, joka alkoi jo Neuvostoliiton hajoamisesta. Konfliktia on sanottu viiden päivän sodaksi ja Etelä-Ossetian sodaksi, mutta tapahtumat eivät rajoittuneet muutamaankin päivään tai Etelä-Ossetiaan. Konflikti ei myöskään päättynyt tulitaukosopimukseen, vaan Venäjän sotilasoperaatiot kestivät alueella pidempään. (Cornell & Starr 2009, 3-5.)

Georgia jäi taisteluiden keskelle aika lailla yksin. Eurooppaa kiinnostivat vain energia ja hallinto, joten länsi ja Yhdysvallat epäonnistuivat vastaamaan hyökkäykseen. Georgian hallitus oli ollut tietoinen todennäköisestä yksinjäädämisestä. (mt., 7.) Washington oli varoittanut etukäteen, ettei se tulisi Georgian apuun, eikä Saakashvilillä ollut myöskään illuusioita lännen avusta (Gordadze 2009, 29). Ainoa ulkopuolinen taho, joka näki sodan ennen sen puhkeamista, oli Etyj. Se lähetti viikon ajan raporttia toisensa perään siitä, että tilanne alueella oli käymässä vaaralliseksi. Kukaan ei kuitenkaan kiinnittänyt siihen huomiota, varsinkin kun Pekingin olympialaiset olivat alkamassa elokuun 7. päivä. (Goltz 2009, 27.)

Elokuu oli aiemminkin ollut ammuskelukuukausi Etelä-Kaukasuksella. Edellisinä kesinä oli ollut normaalia, että Etelä-Ossetia aloitti pommitukset, georgialaiset vastasivat samalla mitalla, ja päivän tai kahden jälkeen osapuolet lopettivat. Maailmalla ajateltiin, että nyt oli kyse samasta. Lännen politiikka oli muutenkin puolivillaista, eikä diplomatia lopettanut Venäjän tekoja. (Asmus 2010, 25.) Ongelmana oli, että länsi ja Georgia puhuivat toistensa ohi. Lännen mielestä Georgian ei pitäisi aloittaa taisteluja Venäjän kanssa, mutta Georgia ei halunnut katsella passiivisena, kun se menettäisi alueensa. (Gordadze 2009, 30.) Lännessä keskityttiin enemmän maan Nato-jäsenyyteen, jota lyhyen tähtäimen konfliktit

vahingoittaisivat, kun taas Georgian mielestä se teki kompromisseja suvereeniteetillään ja alueellisella integraatiollaan (Cohen & Hamilton 2011, 16).

Venäjän ja Georgian konflikti oli pieni, mutta herätti kysymyksiä Euroopan tulevaisuudesta, kun 20 vuoden rauhankehitys epäonnistui (Asmus 2010, 7). Georgian itsetietoisuus ruusuvallankumouksen jälkeen kohtasi ristiriidan Venäjän kanssa, joka halusi perustaa intressipiirin lähiulkomaihinsa (IIFFMCG 2009, 11). Myös Venäjällä nationalistinen diskurssi oli noussut muutama vuosi Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Kun enemmistö Venäjän asukkaista oli etniseltä taustaltaan venäläisiä, puhtaan kansallisvaltion ajatus alkoi kiinnostaa. (Luukkanen 2008, 114.) Venäjä halusi Georgiasta ehkä vaarallisen esimerkin Kaukasuksen muille pikkuvaltioille ja halusi muutenkin torjua dominoteorian, jonka mukaan läntiset oranssivallankumoukset laajenisivat Venäjälle (mt., 119).

Venäjä oli suunnitellut konfliktia kuukausia, jopa vuosia ja sai Saakashvilin ehkä ansaan (Cornell & Starr 2009, 9). Reaktiot Venäjällä kattoivat voitonriemua, huolta lännen reaktioista ja yleisen käsityksen siitä, ettei Venäjän tulisi antaa periksi. Medvedevin mukaan maa puolusti ensimmäistä kertaa vuosiin kansalaistensa etuja. Viralliselle Venäjällä tapahtumat olivat käänteentekeviä ja muuttivat sen poliittisen aseman naapurimaiden suhteen luomalla uuden toimintamallin, jolla se suojeli omia kansallisia etujaan ilman kansainvälistä lakia. (Luukkanen 2008, 100–103.)

Moskova perusteli sotilaallisen interventionensa halullaan puuttua Georgian armeijan tekemään osseettien kansanmurhaan. He halusivat myös suojella venäläisiä Etelä-Ossetiassa ja omia rauhanturvaajiaan. (IIFFMCG 2009, 21; Asmus 2010, 42.) Sodan perimmäinen tarkoitus Venäjälle oli kuitenkin geopoliittinen. Georgia halusi länteen, minkä Venäjä halusi pysäyttää. Venäjä väitti ehkä puolustavansa rauhanturvaajiaan ja kansalaisiaan, mutta sodassa ei ollut kyse alueista, vähemmistöoikeuksista tai separatistiprovinssien tulevaisuuden statuksesta. (Asmus 2010, 8.) Moskova ei ryhtyisi toimiin vain kahden pienen separatistialueen vuoksi (mt., 24). Venäjä tuntee olonsa turvalliseksi, kun sen rajamaat ovat sen kontrollissa ja epävarmoja. Muita syitä konfliktiin olivat Venäjän voiman väline eli energianvienti, Georgian epäonnistumiset ja olemassa olevien rauhanturvausmekanismien sopimattomuus. (mt., 10–11.)

Kansainvälisessä kontekstissa sotaan vaikuttivat päätökset Kosovon itsenäisyydestä ja Bukarestin Nato-huippukokous vuoden 2008 huhtikuussa, jossa luvattiin Georgialle Nato-jäsenyys, mutta ilman välittömiä toimenpiteitä. Sotaa edelsivät myös kuukausia ja vuosia kasvaneet jännitteet, joiden aikana maat provosoivat ja syyttivät toisiaan sekä uhkasivat toisiaan sotilaallisesti. (IIFFMCG 2009, 31.) Moskova oli varoittanut Georgiaa, että sen halu mennä länteen johtaisi toimenpiteisiin. Tbilisi oli yrittänyt varoittaa Yhdysvaltoja, joka kuitenkin keskittyi Irakiin ja Lähi-itään ja oli siirtänyt satelliittejaan ja tiedusteluaan pois alueelta. Yhdysvalloissa energiaa veivät myös tulevat presidentinvaalit, joten kaikki varoittivat Saakashviliä aloittamasta sotaa, jonka hän häviäisi. (Asmus 2010, 1-3.)

Lännen kollegat varoittivat Georgiaa aloittamasta taisteluita Venäjän kanssa, mutta toisaalta venäläisjoukkojen eteneminen georgialaiskylien läpi olisi voinut johtaa etnisen puhdistuksen aaltoon ja hajottaa Tbilisin projektin, jossa separatistialueiden tilanne ratkaistaisiin rauhanomaisesti. Maiden väliset suhteet olivat kireät keväästä asti, kun Venäjä kiinnitti huomionsa Abhasiaan ja Etelä-Ossetiaan. Venäjä oli myös modernisoinut infrastruktuuria rauhanturvaajien varjolla, ottanut lisää joukkoja ja aseistanut separatistijoukkoja. (mt., 24.) Kun konflikti alkoi, Venäjän toimet voidaan jakaa kahteen tasoon. Ensin välittömään reaktioon, jossa suojeltiin rauhanturvaajia ja toisekseen Georgiaan tehtyyn invaasioon, joka ulottui Etelä-Ossetian ulkopuolelle. (IIFFMCG 2009, 23.)

Kun tilanne kärjistyi, Georgia oli menossa konfliktiin, johon se ei ollut valmistautunut ja jota se ei voisi voittaa. Maa oli Naton vuoksi ristiriitaisessa tilanteessa, sillä mahdollisen liittymisen kannustamana yhteistyöllä oli parannettu armeijaa, mutta Venäjän uhkaan valmistautumisen sijaan maan täytyi osallistua rauhanturvausoperaatioihin. Georgia ei siis päässyt Natoon eikä ollut valmistautunut Venäjän hyökkäykseen. (Asmus 2010, 41.)

Georgia oli menettänyt Etelä-Ossetian hallinnan 1990-luvun taisteluiden jälkeen, vaikka virallisesti se oli suvereenia Georgian aluetta. Venäjällä oli siellä rajoitettu määrä rauhanturvaajia ja 1990-luvun alussa tehty tulitaukosopimus Etyjin ja YK:n kanssa. (mt., 22–23.) Venäjälle oli siis annettu rauhanneuvottelijan rooli Georgian ja separatistialueiden välisessä neuvotteluprosessissa ja rauhanturvaajien ylläpitäjänä. Vaikka Georgian suhteet

separatistialueisiin olivat normalisoituneet, Venäjä oli siellä henkisesti Georgiaa voimakkaampi (IIFMCG 2009, 29–30).

Myöskään rauhanturvaajat eivät olleet enää aikoihin neutraaleja. He eivät estäneet Etelä-Ossetian tekemää pommitusta Georgiaa vastaan ja turvasivat välillä eteläossettilaita. Tbilisi tiesi, että venäläisten rauhanturvaajien kuolemaan liittyisi riskejä, joten niitä vältettiin. Toisaalta useat rauhanturvaajat alkoivat sodan alkaessa taistella, mikä teki heistä sotilaallisia kohteita. Eroa rauhanturvaajan ja ei-rauhanturvaajan välillä ei enää ollut. (Asmus 2010, 43–45.) Kun eteläossetialaiset puolisotilaalliset joukot avasivat tulen georgialaiskyliin 29. heinäkuuta, he käyttivät ihmiskilpinään Venäjän ja Pohjois-Ossetian rauhanturvaajia. Joukot tiesivät, että venäläisten sotilaiden tappamisesta ei haluttu ottaa riskiä. (mt., 26–27.)

Vaikka EU:n mukaan Georgia aloitti sodan, Venäjä oli yllättävän valmistautunut tilanteeseen. Ugardantan sotilastukikohdasta Javan ulkopuolella Etelä-Ossetiassa oli tullut tiedustelutietoa, että Venäjä oli kunnostanut lakkautetun tukikohdan edellisvuoden aikana, joten nyt siellä oli mahdollista pitää paljon enemmän joukkoja. Venäjä toi valmiiksi lisää sotilaslentokoneita ja maan Mustanmeren laivasto valmistautui isoon operaatioon. Maavoimat kokoontuivat ja ilmavoimat asettautuivat lähtöasemiin. Kun Saakashvili yritti soittaa Medvedeville, häntä ei tavoitettu. (mt., 23.)

Elokuun kuudennesta päivästä lähtien Etelä-Ossetian väestöä evakuoitiin Pohjois-Ossetiaan samalla, kun venäläiset journalistit liikkuivat päinvastaiseen suuntaan (Illarionov 2009, 75). Tällöin suurin osa Georgian johtajista oli lähtenyt maasta kesälomien vuoksi (Asmus 2010, 28). Moskova oli ajoittanut invaasion hyvin, sillä Abhasiaan keskittynyt Georgia oli valmistautumaton toimiin Etelä-Ossetiassa. Korkeassa valmiudessa keväästä asti olleet joukot olivat pudottaneet valmiustasoaan ja sotilaat olivat lähteneet lomalle tai maalle töihin. Asevoimia oli myös Irakissa tai harjoittelemassa sitä varten. Georgia teki vielä viimeisen diplomaattisen yrityksen sodan estämiseksi ja lähetti uudelleenintegraatioministeri Yakobashvilin kysymään suoraan, mitä on tekeillä. Häntä neuvottiin tekemään yksipuolinen tulitauko, joka pidettäisiin niin kauan kuin mahdollista. (mt., 32–35.)

Venäläisten joukkojen lisääminen Etelä-Ossetiassa oli alkanut jo aikaisin heinäkuussa treenaamalla ja varustamalla separatistialueiden joukkoja, minkä venäläiset kielsivät. Ennen Georgian oman operaation alkua Etelä-Ossetiaan tuli suuri määrä venäläisiä joukkoja ja panssarijoukkoja. Konfliktialueen yläpuolelle alkoi tulla ilmatoimintoja, ja venäläiset ja abhaasit ampuivat alas useita georgialaisia miehittämättömiä lentokoneita. Paikalle saapui myös sotilaallinen rautatieyksikkö, pommitus alkoi ja avoimet vihamielisyydet alkoivat Georgian sotilaallisella operaatiolla, joka käynnistyi tykistöhyökkäyksellä Tskhinvalin kaupungissa ja ympäröivillä alueilla 7. ja 8. elokuuta. (IIFFMCG 2009, 19–20.)

Georgia hyökkäsi, koska rajaa ylittävät venäläisjoukot asettivat tuhannet georgialaiset Etelä-Ossetian kylissä vaaraan. Georgia olisi voinut joko hylätä ja menettää separatistiprovinssit heti tai taistella suurvaltaa vastaan ja yrittää puolustaa omia kansalaisiaan. Separatistialueet olivat Saakashvilin politiikan kulmakivi, joten kyse oli myös hänen uskottavuudestaan. (Asmus 2010, 37–39.) Sodan kulminaatiopiste oli toisen rintaman avaaminen lännessä, jossa venäläisten tukemat abhaasijoukot valtasivat Kodorin solan ja saivat vastaansa vain vähän georgialaisten vastustusta. Viiden päivän taisteluiden jälkeen, 12. elokuuta, Medvedev, Saakashvili ja Sarkozy neuvottelivat eri vaiheiden jälkeen tulitauon. (IIFFMCG 2009, 11–12.)

EU-raportissa on mietitty, olisiko Venäjän voimankäytön voinut oikeuttaa humanitaarisella interventiolla, jonka tarkoitus oli pelastaa Etelä-Ossetian siviilit. Sellaisessa käytössä humanitaarisia interventioita ei kuitenkaan tunnisteta ollenkaan. Venäjä sanoi myös suojelevansa omia kansalaisiaan, jotka asuivat Etelä-Ossetiassa, mutta laki ei oikeuta sitäkään. Kaikkien osapuolten voimankäyttö oli laitonta ja kansainvälisen humanitaarisen ja ihmisoikeuslain vastaista. Voimankäyttöön syyllistyttiin vielä tulitauon voimaantumisen jälkeen, mikä nosti kysymyksiä niiden joukkojen yhteisvastuullisuudesta, joiden tarkoitus oli suojella siviiliväestöä. Kaikki osapuolet eli Georgian, Venäjän ja Etelä-Ossetian joukot, syyllistyivät kahden edellä mainitun kansainvälisen lain rikkomiseen. Lakia rikkoivat erityisesti Etelä-Ossetian sissit, vapaaehtoiset, palkkasoturit tai aseistetut yksilöt. (mt., 24–26.)

Lain tai todisteiden perusteella ei ole löydettävissä kansanmurhaa, johon Georgia olisi syyllistynyt vuoden 2008 elokuussa ja sen jälkeen. Sen sijaan Etelä-Ossetiassa

syöllistettiin georgialaisten etniseen puhdistukseen sodan aikana ja sen jälkeen. Lain rikkomiset koskivat ihmisten pahoinpitelyä, omaisuuden tuhoamista tai pakkosiirtoa, summittaisia iskuja, molempien osapuolten riittämätöntä suojelua, eteläosseettien laajalle levinnyttä ryöstelyä ja tuhoamista georgialaisasutuksissa sekä pahoinpitelyitä, sukupuolisidonnaisia rikoksia kuten raiskauksia, panttivangiksi ottoa ja sattumanvaraisia pahoinpitelyitä. Noin 135 000 ihmistä pakeni kodeistaan. (IIFFMCG 2009, 26–27.)

Konflikti oli pieni mutta merkityksellinen. Se rikkoi kylmän sodan jälkeisen Euroopan periaatetta, että maanosaa ei muutettaisi aseiden voimalla, ja se oli samalla suurin konflikti Euroopassa sitten serbialaisdiktaattori Slobodan Milosevicin jälkeen, joka syöllistyi etniseen puhdistukseen Balkanilla 1990-luvulla. Hyvä puoli lopputuloksessa oli, että tilanne ei laajentunut isommaksi, vaikka Venäjä ei osoittanut toimiaan vain Georgialle, vaan myös Yhdysvalloille ja lännelle. (Asmus 2010, 4-5.)

Konfliktissa ei kuitenkaan ollut voittajia. Menetettyjen ihmishenkien lisäksi poliittinen tilanne on hankala ja räjähdysherkkä, ja maiden väliset suhteet ovat huonoimmillaan koskaan. Tapahtumissa voidaan ajatella olevan kolme tasoa, Georgian ja vähemmistöjen, Georgian ja Venäjän sekä suurten kansainvälisten toimijoiden geostrategiset intressit (IIFFMCG 2009, 32–33). Kyseessä oli siis Georgian sisäinen konflikti ja samalla valtioiden välinen konflikti. Rauhanmekanismit eivät onnistuneet, koska rauhanturvaajien ponnistelut eivät riittäneet, kun osapuolet painostivat ja kansainvälinen toimintaympäristö muuttui. Valvonta ja rauhanturvaaminen riippuvat suurelta osin siitä, kuinka osapuolet luottavat niihin. Etyj:n ja ja Unomigin (United Nations Observer Mission in Georgia) vaikutus oli pieni, eivätkä ennaltaehkäisevä diplomatia ja kansainvälinen konfliktinhallinta saavuttaneet tavoitteitaan. Joidenkin poliittisten toimijoiden suuntaukset muuttuivat pois yleisesti hyväksytyistä kansainvälisen oikeuden periaatteista, kuten alueellisen loukkaamattomuuden kunnioituksesta (mt., 34–36). Venäjä kutsui toimiaan Georgiassa rauhaanpakottamisoperaatioksi ja Georgia aggressioksi. Georgian voimankäyttö Etelä-Ossetiassa, esimerkiksi Tskhinvalin pommitus 7. ja 8. päivän välisenä yönä ei ollut kansainvälisen oikeuden mukaista, eikä myöskään Georgian voimankäyttö venäläisiä rauhanturvaajia vastaan. (mt., 22–23.)

EU:n raportin mukaan sodassa ei ollut voittajia, mutta amerikkalaistutkimuskeskus sanoo, että konflikti oli Venäjälle geopoliittinen menestys. Venäjä myös onnistui nöyryyttämään

Georgian poliittista ja sotilaallista päätöksentekoa painostamalla Georgian johtajia, ja identifioimaan ja hyödyntämään Venäjän ja lännen välisiä erimielisyyksiä, jotka saivat Georgian uskomaan, että sillä ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin sotia yksin tilanteessa, jossa se häviäisi. Venäjä pystyi myös muuttamaan sotilaallista tasapainoa separatistialueilla itselleen hyödylliseksi ilman, että länsi piti tekoja vihamielisinä. (Cohen & Hamilton 2011, 21.)

Cohen & Hamilton (2011) kirjoittavat, että sota-analyttikot kuten Margarete Klein and Roger McDermott ovat huomanneet oikein, että konflikti oli Venäjän viimeinen “1900-luvun sota”. Venäjän johtajat ovat ymmärtäneet sen ja ovat siksi ryhtyneet kaatamaan vaivalloisia 1900-luvun muodostelmia kuten sotilaspiirejä ja divisioonia. Näin uudistetaan esikuntia ja koulutusjärjestelmää, jossa tavoitteena on rationalisoida päätöksentekoa ja kannustaa johtajia aloitekykyyn ja tuottamaan modernia 2000-luvun sotavarustusta. (Cohen & Hamilton 2011, 67–68.)

Konflikti aseellistaa koko Georgiaa ja vie sen syvemmälle rikoksiin. Siihen kytkeytyi ammattisotilaiden lisäksi myös epämääräisten taistelujoukkojen verkosto. EU:n selvityksestä käy ilmi, että jotkut muut kuin venäläiset rauhanturvajoukot olivat Etelä-Ossetiassa jo ennen sodan alkua (IIFFMCG 2009, 20). Venäläisten joukkojen rinnalla taisteli myös eteläossetialaisia miliisejä ja pohjoiskaukasialaisia vapaaehtoisjoukkoja, jotka olivat sodassa tärkeitä (Cohen & Hamilton 2011, 10; Illarionov 2009, 74). Georgian, Venäjän ja Etelä-Ossetian joukot syyllistyivät jokainen kansainvälisen humanitaarisen lain ja ihmisoikeuslain rikkomiseen, mutta lukuisia rikkomuksia tekivät erityisesti Etelä-Ossetian aseelliset sissijoukot, vapaaehtoiset ja palkkasoturit. Etelä-Ossetiassa pysyneitä etnisiä georgialaisia vastaan tehtiin etninen puhdistus konfliktin aikana ja sen jälkeen, mitä seurasi pakolaisaalto (IIFFMCG 2009, 26–27). Epämääräisiin taistelujoukkoihin ja etniseen puhdistukseen liittyy myös separatistialueiden muuttuminen jo aiemmin rikosvyöhykkeiksi. Salakuljetus ylipäättään lisää alueilla rikoksia ja lietsoo väkivaltaista ympäristöä. (Kukhianidze 2004, 94.)

4. UUDEN SODAN ILMIÖ

Vuosi 1991 oli Suomessa tavanomainen, presidenttinä oli Mauno Koivisto, lama oli tuloillaan, ja Euroopan neuvostoa johtivat Alankomaat ja Luxemburg. Samana vuonna toisaalla Euroopassa, Bosnia ja Hertsegovinassa, kuoli 260 000 ihmistä ja kaksi kolmasosaa joutui lähtemään kodeistaan. Bosnian sodasta tuli esimerkki uudeltaisesta sodankäynnistä.

Mary Kaldorin ensimmäistä kertaa vuonna 1999 ilmestynyt kirja *Uudet ja vanhat sodat – Järjestäytynyt väkivalta globalisaation aikakaudella (New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era)* on muuttanut käsitystä nykyajan sodista. Uusien sotien teorian mukaan sodat ovat valtioiden välisten, kestoltaan selvien aseellisten konfliktien sijaan muuttuneet entistä epäselvemmiksi selkkauksiksi. Niillä ei ole selvää alkua tai loppua, ja konfliktien taustalla on usein taaksepäin katsovaa identiteettipolitiikkaa. Kaldorin (2001) mielestä käsitys valtioiden välisistä sodista on vanhanaikainen, sillä maailmaa muokkaavat poliittiset prosessit sotilaallisen vallan sijaan. Uusissa sodissa on sotilaiden lisäksi rikollisuuteen kytkeytyviä verkostoja, jotka käyttävät suorien taisteluiden sijaan siviileihin kohdistuvaa väkivaltaa (mt., 8-9). Ilmiössä on vaikeaa erottaa, milloin kyseessä on sota, järjestäytynyt rikollisuus vai laajamittaiset ihmisoikeusloukkaukset. Kirjallisuudessa uudet sodat on usein määritelty sisällissodiksi tai matalan intensiteetin konflikteiksi, vaikka niissä on usein ylikansallisia piirteitä. Parempi termi voisi olla postmoderni. Uusille sodille on tyypillistä väkivallan yksityistäminen, ja niissä on usein vaikeaa erottaa sisäistä ja ulkoista tai paikallista ja globaalia. (mt., 13.)

Jos sotien määritelmä, ja sen myötä ratkaisuyritykset laahaavat jäljessä todellisesta tilanteesta, väärinkäsitykset voivat johtaa Bosnia ja Hertsegovinan tapaiseen katastrofiin. 1990-luvulla konflikteja yritettiin ratkaista humanitaarisilla interventioilla, mutta konflikteja erehdyttiin pitämään vanhoina sotina, jolloin muun muassa sotarikolliset otettiin mukaan neuvotteluihin. Terroristien pääsy niihin hämmensi kansalaisia, mutta sovittelijat olettivat, että sotarikollisten hyökkäykset siviileihin olivat sattumaa eikä tarkoituksellista. (mt., 22.) Kansainvälisessä yhteisössä ollaan tietoisia, että väkivalta tulisi estää ajoissa sen sijaan, että toimitaan myöhään, kalliisti ja tehottomasti, kuten YK Bosniassa ja Somaliassa. Ongelmana on, että kansainvälinen yhteisö ei aina ole

huomannut, että hallinto on syyllinen etnisesti tai uskonnollisesti kehystettyihin konflikteihin. Tapahtumat kuitataan usein syvään juurtuneella vihallalla, toimittajat eivät ehdi perehtyä asiaan, ja hallinto kätkee tapahtumien syyn kutsumalla niitä luonnollisiksi, vanhoiksi vihamielisyyksiksi, jottei vaaranna omaa valtaansa. (Abu-Hamad ym. 1995.)

4.1 Valtioiden välisistä taisteluista uusiin sotiin

Kansainvälinen konflikti on perinteisesti määritelty niin, että se on väkivaltainen taistelu kahden tai useamman valtion välillä (Mack 2011, 22). Nykyään YK:n sääntöjen alla sotaa voi käyttää vain yksilölliseen tai kollektiiviseen itsepuolustukseen tai kollektiivisten sanktioiden täytäntöönpanoon (Holsti 1996, 5). Correlates of War -projekti (COW) käyttää sodasta seuraavaa määritelmää: ”*sustained combat, involving organized armed forces, resulting in a minimum of 1,000 battle-related fatalities (later specified as 1,000 battle-related fatalities within a twelve month period).*” COW:n tavoitin raja vedetään usein 1000 kaatuneeseen. *Extra-state-sodan* projekti määrittelee niin, että ”*at least one major participant in the conflict (however irregular and disorganized) should not be a member of the state system and there should be at least 1000 battle related fatalities in every year for each of the state participants.*” (Reid Sarkees 2012.)

Uppsala Conflict Data Program (UCDP) -ohjelma määrittelee aseellisen konfliktin automaattisesti valtioon perustuvaksi konfliktiksi niin, että se on ”*a contested incompatibility which concerns government and/or territory where the use of armed force between two parties, of which at least one is the government of a state, results in at least 25 battle-related deaths.*” Konflikti sisältää kuolemaan johtavia taisteluita, vähintään 25 kaatunutta per vuosi, valtion hallituksen tai oppositiota ja ristiriidan koskien hallitusta tai maa-aluetta. Valtioiden välinen konflikti on kahden tai useamman hallituksen välinen, valtion sisäinen konflikti hallituksen ja oppositioryhmän välinen, ilman muiden valtioiden väliintuloa. Valtion sisäinen konflikti ulkomaisella osallistumisella tarkoittaa konfliktia, jossa on mukana hallitus ja oppositioryhmä, joista ainakin yksi saa joukkoja muilta hallituksilta. Ei-valtiollinen konflikti tarkoittaa, ettei kumpikaan aseita käyttävistä ryhmistä ole hallitus tai valtio. Intensiivisyystaso jakaantuu niin, että 25–1000 uhria vuodessa tuottava sota on pieni aseellinen konflikti ja vähintään 1000 kuolemaa vuodessa on sota. (UCDP 2012)

Sota on määritelty vuoden 1648 eli kolmikymmenvuotisen sodan jälkeen aseelliseksi taisteluksi suvereenien valtioiden välillä. Viimeiset 350 vuotta sodan tarkoitus on ollut edistää tai suojella valtion intressejä. (Holsti 1996, 1–2.) Näkemys käy yksiin modernin sodan merkittävimmän tulkitsijan, Carl von Clausewitzin käsityksen kanssa, jonka mukaan ”sota on pelkästään politiikan jatkamista toisin keinoin” (Clausewitz 1998, 27). Sodan ilmiö syntyi Euroopassa 1400- ja 1700-lukujen välillä ja liittyi modernien valtioiden syntyyn. 1600- ja 1700-lukujen sodat liittyivät valtioiden vallan kasvuun ja olivat rajattuja. 1800-luvulla käytiin vallankumouksellisia sotia, muun muassa Napoleonin sodat ja Yhdysvaltain sisällissota, joiden jälkeiset 1900-luvun totaaliset sodat ja kylmä sota olivat liittoutumisen ja blokkien välisiä. Kaikissa vaiheissa sodankäynti on ollut erilaista, mutta kyse on usein ollut modernin valtion luomisesta. (Kaldor 2001, 26.) Clausewitziläinen käsitys sodasta kahden tai useamman valtion organisoituna aseellisten armeijoiden taisteluna sopii ajatusmaailmaamme luonnollisesti, mutta koska suurin osa toisen maailmansodan jälkeisistä sodista on käyty valtioiden sisällä, käsitys täytyy kyseenalaistaa (Holsti 1996, 14–15).

Käsitys sodasta vakiintui vasta 1700-luvun lopulla. Euroopan valtioiden muodostumisen alkuvaiheessa kuninkaat kokosivat armeijoita feodaaliruhtinaiden liittoutumien joukosta. Valtiot keräsivät tullimaksuja ja veroja, vakiinnuttivat vähitellen rajansa ja muodostivat palkka-armeijoita. Ne olivat kuitenkin epäluotettavia, joukkojen kotiuttaminen sodan jälkeen ja talvisin oli kallista, joten järjestelmä korvattiin pysyvillä armeijoilla. Valtion edusta tuli laillinen oikeutus sodankäynnille, jolle luotiin samalla lait. Vakinaisten armeijoiden rahoittamiseen tarvittiin hallinnon ja verotuksen sääntelyä, ja vastineeksi valtio alkoi turvata lakia ja järjestystä alueellaan. (Kaldor 2001, 28–31.) Holsti kutsuu 1600- ja 1700-lukujen sotia vakiintuneiksi. Ne heijastivat hallitsijoiden poliittisia intressejä siinä, että perustivat voiman monopolin valtioihin, jolloin sodan aloittamiseen ja valtion perustamiseen tuli luonnollinen yhteys. (Holsti 1996, 29.) 1600- ja 1700-lukujen sota heijasti järkeä, kohtuutta, laskelmointia, tiukkaa etikettiä, standardisoitua taktiikkaa, univormuja ja epävirallisia pelisääntöjä (mt., 3). 1700-luvulla valtiokehityksen uudenlaiset eroavaisuudet olivat jo selvillä: ero julkisen ja yksityisen välillä, ero valtion sisäisen ja ulkoisen välillä, ero taloudellisen ja poliittisen välillä ja ennen kaikkea ero sodan ja rauhan välillä (Kaldor 2001, 33).

Clausewitz loi perusteet 1800- ja 1900-luvulla kehittyneelle strategiselle ajattelulle. Strategista teoriaa tarvittiin, koska mitä suuremmat joukot ovat, sitä vaikeampaa organisointi on yhdelle hengelle. Teoksen suurin johtopäätös oli se, että äärimmäinen voimankäyttö on tärkeää. Se ei ollut itsestäänselvyys, sillä 1700-luvulla ammattiarmeijaa säästeltiin, taisteluja välteltiin ja puolustusta pidettiin rynnäkköhyökkäyksiä parempana. Vasta ensimmäisessä maailmansodassa kaikki kansalaiset mobilisoitiin. (Kaldor 2001, 36–37.) Toinen merkittävä suuntaus oli liittoutumien kasvu ja kolmas 1800-luvun puolivälissä alkanut sotalakien kokoaminen (Kaldor 2001, 38). Clausewitzin mukaan sota on väkivallan käyttöä, eikä sen käytössä tunneta rajoja (Clausewitz 1998, 16). Kansalla täytyy olla olemassa sodan intressi, hallituksella poliittiset tavoitteet ja armeijasta riippuu, kuinka rohkeita ja osaavia he ovat sattuman varassa olevien todennäköisyyksien maailmassa (Clausewitz 1998, 29). Todellinen sota eroaa kuvitteellisesta sodasta poliittisesti ja sotilaallisesti. Poliittinen päämäärä voi olla rajallinen tai kansan tukea ei ole tarpeeksi. (Kaldor 2001, 35.) Sotaan liittyy myös kitkaa. Sotilaallinen koneisto on hyvin yksinkertainen, mutta sen osat koostuvat yksilöistä, joista jokaisella on oma kitkavaikutuksensa. Se voi johtua säästä, tiedonkulusta tai kurittomuudesta, ja muuttaa näennäisesti helpon vaikeaksi. (Clausewitz 1998, 63–64.)

Napoleonin sodissa ei ollut uutta merkittävää tekniikkaa, mutta niistä alkoi kansan mobilisointi. Armeijoiden koko kasvoi valtavasti, taisteluiden tarkoitus oli tuhota vihollinen pelkän antautumisen sijaan, ja häviäjät maksoivat kulut. Sodan tarkoitus oli vapauttaa ja uudelleenjärjestellä kokonaisia yhteisöjä. Sodan säännöt koottiin, ja ne korvasivat 1700-luvun pelisäännöt. Lait osoittivat selkeästi erot sodan ja rauhan, sotilaan ja siviilin ja vihamielisen ja neutraalin välillä. Geneven sopimukset määräsivät vankien ja haavoittuneiden kohtelusta. Siviileitä ei pidetty hyökkäysten kohteena, paitsi eurooppalaisten toimiessa mantereen ulkopuolella. (Holsti 1996, 32–34.)

1900-luvun sodat olivat totaalisia sotia, jotka vastaavat Clausewitzin näkemyksiä absoluuttisesta sodasta. Niihin osallistui koko yhteiskunta, joten ero julkisen ja yksityisen välillä hämärtyi. (Kaldor 2001, 39.) 1900-luvulla teknologia ja nationalismi yhdistyivät, mikä uhkasi selkeitä eroja. Sodankäynti ulotettiin merelle ja ilmaan, jolloin siviiliuhreja tuli enemmän. Laajat propagandakampanjat korostivat ”meitä” ja demonisoivat vihollisia, ja teknologia ja siviilien kiinnostus muuttivat sodan armeijoiden taistelusta kansojen kilpailuksi. Vuosina 1914–1918 käydyssä ensimmäisessä maailmansodassa siviilit olivat

vielä pitkän kantaman tykistön viattomia uhreja, mutta toisen maailmansodan aikana heistä tuli tarkoituksellisia kohteita. Väestökeskuksia kohtaan tehtiin massiivisia pommituksia, ja natsit ja japanilaiset rikkoivat säännönmukaisesti kaikkia sotavankeja koskevia normeja ja lakeja. Totaalisten sotien ja 1700-luvun sotien välillä oli vain vähän yhteistä. Suurin osa laillisista ja poliittisista rajoitteista ei toiminut, sodan tulos oli muuttunut, ja neuvotellut rauhansopimukset vaihtuivat ehdottoman antautumisen oppiin. (Holsti 1996, 32–35.)

4.1.1 Sodankäynti on muuttunut

On laajasti hyväksyttyä, että sota ei ole enää täysin valtioiden välistä, ja että sodankäynti on muuttunut kylmän sodan jälkeen. Perinteisesti konfliktitutkimus on keskittynyt konflikteihin, joissa hallitus on yksi osapuoli, mikä on jättänyt ei-valtiollisten osapuolten konfliktit pienelle huomiolle. Vuonna 2008 ei-valtiollisia konflikteja oli yhtä paljon kuin niitä, joissa hallitus oli mukana. Ei-valtiolliset konfliktit ovat usein lyhyitä ja kestävät vain vuoden. Kaatuneita on 80 prosenttia vähemmän kuin valtiollisessa konfliktissa. Lyhyt kesto auttaa selittämään konfliktien määrän dramaattisen vaihtelun 2000-luvulla. (Mack 2011, 173.)

1980- ja 1990-luvuilla Afrikassa ja Itä-Euroopassa syntyi globalisaation avustuksella väkivaltaisia konflikteja, joita Kaldor (2001) kutsuu uusiksi sodiksi poliittisen luonteensa vuoksi ja erottaakseen ne väkivaltaisista rikoksista. Hän kirjoittaa, että on vaikeaa erottaa, milloin kyseessä on sota (poliittisista syistä käynnistynyt väkivalta valtioiden tai järjestäytyneiden poliittisten ryhmien välillä), järjestäytynyt rikollisuus (yksityisiä ja taloudellisia etuja tavoitteleva yksityisten järjestäytyneiden ryhmien väkivalta) tai laajamittaiset ihmisoikeusloukkaukset (yksilöihin kohdistuva valtioiden tai poliittisesti järjestäytyneiden ryhmien väkivalta). Kirjallisuudessa uudet sodat määritellään usein sisällissodiksi tai matalan intensiteetin konflikteiksi, vaikka paikallisen ja globaalin erottaminen on hyvin vaikeaa. (Kaldor 2001, 12–13.)

Vaikka informaatioteknologiaa pidetään yhtä tärkeänä kuin panssarivaunun tai lentokoneen keksimistä, vallankumous on tapahtunut teknologian sijaan sodankäynnin yhteiskunnallisissa suhteissa, osana globalisaatiota. Kylmän sodan loppu heijastaa siirtymävaiheelle tavallista vallan tyhjiötä. Sodan loputtua markkinoille tuli ylijäämäseita

ja työttömiä sotilaita, totalitaariset valtiot hajosivat ja suurvallat lopettivat vasallivaltioidensa tukemisen. (Kaldor 2001, 14–15.) Globalisaatio taas näkyy uusissa sodissa niin, että paikalla on laaja joukko globaaleja toimijoita, kuten toimittajia, joukkoja naapurivaltioista, sotilasneuvonantajia, palkkasotilaita ja vapaaehtoisia, ase- ja huumekauppiaita, rahanpesijöitä, diasporayhteisöjen jäseniä, avustustyöntekijöitä ja ihmisoikeustarkkailijoita. (Kaldor 2002, 4; Kaldor 2001, 15.)

Valtiot eivät juuri enää ryhdy voimatoimiin toista valtiota vastaan, sillä teknologia on tuhoisaa, ja eri sopimukset ja sotilasliitot ovat luoneet tavallaan maailmanlaajuisen sotilaallisen liittouman. Samalla yksityistäminen on levinnyt myös järjestäytyneeseen väkivaltaan. Uudet sodat liittyvät myös identiteettipolitiikkaan, joka tarkoittaa vaatimusta vallasta identiteetin, kuten kansallisuuden, heimon, uskonnon tai kielen perusteella. Ne perustuvat nostalgisiin näkemyksiin menneisyydestä. (mt., 16–18.) Identiteettipolitiikka liittyy globalisaatioon niin, että se on samaan aikaan paikallista ja globaalia helpon tiedonvälityksen ja matkustamisen ansiosta ja saanut aikaan esimerkiksi diasporayhteisöjen kasvamisen. Politiikkaa auttavat myös uudet sähköiset tiedotusvälineet. Toinen uusien sotien piirre identiteettipolitiikan lisäksi on sodankäynnin keinojen muutos, jossa erityyppiset taistelijat hyökkäävät siviileihin. Kolmas piirre on globaali sotatalous, jossa maailmansotien keskitetyn talouden sijaan talousrakenne on hajanainen, vain pieni osa osallistuu siihen, ja työttömiä on paljon. (Kaldor 2001, 19–21.)

Uusia sotia on kutsuttu nimityksillä *Military Operation Other Than War (MOOTW)*, matalan intensiteetin konflikti, sisäinen konflikti tai anarkia (Kaldor 2000, 4). Niitä on kutsuttu myös epätavalliseksi sisällissodiksi (*unconventional civil wars*), joista suurin osa käydään köyhissä maissa. Muita nimityksiä ovat etninen konflikti tai ”*clash of civilization*” (Mueller 2005, 73–74), postmoderni sota (Gray 1997, 33) ja kansojen sodat tai kolmannen tyyppiset sodat (Holsti 1996, 36). Nimityksistä huolimatta ne ovat sotia siinä mielessä, että niissä toimii järjestäytyneitä väkivaltaa käyttäviä ryhmiä, joilla on poliittisia päämääriä. Myöskään uhrin eivät koe sotia matalalla intensiteetillä. Termit vääristelevät kaatuneiden määrää, laajaa ihmisoikeuksien rikkomista, ihmisten ajamista kodeistaan ja infrastruktuurin tuhoamista. (Kaldor 2000, 4.) Suurissa osaa uusista konflikteista rikolliset ottavat osaa aseistettuun taisteluun epätoivoisten hallitusten palkkasotureina, itsenäisinä tai puoliksi itsenäisinä sotapäällikköinä tai rosvojoukkoina. Ne käyttävät usein etnistä, nationalistista

tai uskonnollista retoriikkaa, ja tuho voi kohdistua rikollisten pääkohteina oleviin siviileihin. (Mueller 2005, 74.)

Holsti (1996) kirjoittaa, että aiemmin uhkavaatimus tai välikohtaus johti muodolliseen sodanjulistukseen, joten menneiden vuosisatojen sodista osataan sanoa tarkat alkamispäivämäärät. Aseellisen kamppailun päätti tasapeli tai häviö yksittäisessä taistelussa tai niiden lyhyessä sarjassa. Toisen maailmansodan jälkeen tyypillisen sodan profiili on ollut hyvin erilainen. Ei ole yksittäistä kriisiä, se ei ala yksittäisenä päivänä, sotaa ei julisteta, eikä rauhansopimusta neuvotella. Sodat kestävät vuosikymmeniä, kun ne ennen maailmansotia kestivät noin kaksi vuotta. Sodissa ei ole kyse ulkopoliitikasta, turvallisuudesta, kunniaista tai statuksesta, vaan asemasta itsenäisenä valtiona, hallinnosta ja kansan ja yhteisöjen roolista ja statuksesta valtioissa. (Holsti 1996, 20–21.)

Useista muista uudentyyppisen sodan teorioista poiketen Holsti käsittelee perusteellisesti myös valtiota. Hänen mukaansa sodan syitä voi etsiä valtioista itsestään, jos kerran suuri osa sodista tapahtuu valtioiden sisällä, kun valtioiden välisten sotien vähentymisen ja sisällissotien lisääntymisen trendit ovat nopeutuneet. (mt., 25–26.) Toisen maailmansodan jälkeen lähes 77 prosenttia 164 sodasta on ollut valtiosisäisiä, mutta valtion hallitsijoita vastaan tai aseellisten yhteisöjen välisiä. 1900-luvun toisella puolikkaalla oli vain 30 puhtaasti valtio vastaan valtio -sotaa. Länsi-Euroopassa ei ole ollut valtioidenvälisiä sotia, Etelä-Amerikassa vain yksi ja Pohjois-Amerikassa ei ollenkaan, mikä tekee yhteensä kolme sodatonta vyöhykettä vuoden 1945-luvun jälkeiselle ajalle. (Holsti 1996, 21–23.)

Holsti kuvailee, että kolmannenlaisissa sodissa (*wars of the third kind*) tai kansojen sodissa (*peoples' wars*) käytetään strategioiden sijaan yllätyksiä ja ennalta-arvaamattomuutta, ja rahoitetaan rikoksilla pommituksia, salamurhia ja verilöylyjä. Vankeja käytetään panttivankeina poliittisiin tarkoituksiin, ja terrorismin tarkoitus on tuottaa julkisuutta taisteluiden sijaan. Siviilin ja sotilaan välinen ero häviää, ja ulkopuolisten roolista tulee epäselvä. Neutraalisuuden lait eivät pidä enää paikkaansa, ja sotilaallisesti heikot saavat aseita, logistista apua ja turvaa ulkopuolisilta. (Holsti 1996, 36–37.) Myös sodan tarkoitus on eri, sillä sota ulkopoliitikan välineenä ei ole enää sama, kuin yhteisön perustamiseen tai ylläpitoon tarkoitettu sota. Kansojen sodissa myös siviileistä tulee kohteita, kun sotaa käydään kodeissa, kirkoissa, kouluissa, teillä ja kylissä. Sodissa yritetään politisoida

massat vallankumouksellisiksi, ja yksilöiden muuttamisesta tulee sodan yksi päätarkoitus. Tapahtumapaikkoja ovat valtiot, jotka ovat legitimiisyydeltään ja tehokkuudeltaan heikkoja. (Holsti 1996, 39–40.)

Kun Holsti analysoi toisen maailmansodan jälkeisen ajan konflikteja aiemmissä siirtomaissa, hänen kansojen sotansa poikkeavat muun muassa osallistujiltaan ja tavoitteiltaan perinteisistä vakiintuneista sodista, jotka hallitsivat Eurooppaa 1700- ja 1800-vuosisadoilla. Kun institutionalisoitu sodankäynti koostui rajoitetuista toimista, joissa taistelivat valtion palveluksessa olevat ammattisotilaat (Holsti 1996, 29), kansojen sodissa on pääsääntöisesti sissitoimia, joita tekevät militarisoituneet ryhmät hallituksen tai valtion joukkoja vastaan (Holsti 1996, 39). Institutionalisoituneessa sodankäynnissä on Holstin mukaan pelisäännöt, kuten ei-taistelijoiden kohtelu ja taisteluiden tapa, kun taas kansojen sodissa taistelijan ja ei-taistelijan raja on häivytetty. (Henderson ym. 2007, 169.)

Gray (1997, 21) kirjoittaa, että uudenlaisista sodista on käytetty muun muassa nimityksiä *permanent war*, *high-technology war*, *imaginary war*, *computer war*, *war without end* ja *information war*. Grayn mukaan kaikissa nimityksissä on jotain suositeltavaa, mutta mikään ei tee oikeutta sodan viimeaikaisten muutoksien mutkikkuudelle ja syville muutoksille. Hän valitsee käsitteen postmoderni sota, sillä sotahistorioitsijat käyttävät modernin sodan käsitettä kuvaamaan 1500-luvulta 1900-luvun keskivaiheille tai loppuun sijoittuvaa aikaväliä, ja modernin sodan kulttuuri ja logiikka muuttuivat selvästi toisen maailmansodan aikaan. Vaikka postmoderni on monimutkainen käsite, eri aloilla tapahtuu selvästi jotain systemaattista muutosta. (Gray 1997, 22.)

Postmoderni sota johtuu enimmäkseen teknistieteellisyydestä (esimerkiksi tietokoneavusteinen aseteknologia ja tekoäly), joka kyseenalaistaa sodan, koska sota tuhoaa maailman. Toisaalta se perustelee sodan jatkamista, koska sitä voidaan nyt hallita ja taistelut käydä verettömästi koneiden välillä. (mt., 247.) Uudenlaisiin sotiin ei kuulu strategioita. Teknologian suhteen eri maat ovat valinneet joko suuren määrän vanhaa tekniikkaa, nykytekniikkaa tai huipputeknologiaa, jota Gray kutsuu huipputeknologian strategiaksi. Sen vastakohta on poliittisen sodan strategia, jossa saadaan sotilaallisesta maalista poliittinen voitto. Sitä kutsutaan myös sissi-, vähemmistö- ja vallankumoukselliseksi sodankäynniksi, ja se löi huipputeknologian strategian esimerkiksi Vietnamissa. Myös muuttuva sotilas ja luonto ovat tulevaisuutta. Toisen maailmansodan

jälkeen ihmisten korvaaminen koneilla on ollut virallista politiikkaa, joten toisessa maailmansodassa kuoli vähemmän sotilaita ensimmäiseen verrattuna. Luonto oli aiemmin voima, jonka ympärille taistelut suunniteltiin, mutta nyt se nähdään aseena, jolloin esimerkiksi aavikkomyrsky hidastaa ilmahyökkäyksiä. (mt., 172–175.)

Uudenlaisten sotien ilmiön on havainnut myös Human Rights Watch, joka 1990-luvulla määritteli yhteisöjen välistä väkivaltaa koskevassa raportissaan sen silloiseksi tärkeimmäksi ihmisoikeusongelmaksi. Ilmiössä on mukana itsensä uskonnollisesti, etnisesti, kielen tai rodun perusteella erottelevia ryhmiä, jotka surmaavat aseettomia siviilejä etnisyyden, rodun tai uskonnollisten kytkösten vuoksi. Yhteisön väkivalta on usein sellaisen politiikan tuote, joka legitimisoi vihan, kuten jos hallitus kannustaa ryhmiä hyökkäämään toisiaan kohtaan, myöntää eri määrän oikeuksia eri ryhmille, määrää valtion uskonnon tai etnisyyden, joka poistaa oikeuksia joiltakin, tai yrittää luoda etnisiä ryhmiä. Valtio voi syrjiä niin, että ei tarjoa fyysistä turvaa, ei nosta syytteitä rikollisia kohtaan, puhuu mediassa ryhmistä eriarvoisesti, tukahduttaa hyökkäysten vastustajien mielipiteet sekä käyttää syrjintälainsäädäntöä. Yhteisön väkivalta on päätepiste prosessille, joka alkaa siitä, kun hallitus manipuloi etnisiä jännitteitä polarisoidakseen yleistä mielipidettä. (Abu-Hamad ym. 1995.)

Vaikka väkivalta on yksityistynyt, yhteisöjen välisen väkivallan takana voi olla myös valtio. Hallinto voi suosia enemmistöä, jolloin saadaan aikaan ilmapiiri, että yksi ryhmä ansaitsee enemmän kuin muut. Suositaan tai legitimitettiin menettämässä oleva hallinto voi myös pelata olemassa olevilla jännitteillä edistääkseen omaa valtaansa käyttämällä etnistä, rodullista tai uskonnollista retoriikkaa. Sen pelaama ”yhteisökortti” voi olla ratkaiseva tekijä väkivaltaan. Hallitukset voivat myös aseistaa joitakin väestönosia. Usein tilanteessa levitetään antipatioita ja väkivaltaa mitätöivää sensuuria valtion median kautta. Jotkut hallitukset suosivat puolueita tai ryhmiä, jotka ajavat yhteisöagendaa ja hyväksyvät ryhmien väkivallan, jotta valtio voi edistää poliittisia päämääriään käyttämättä valtion valtaa. Jännitteet tahtovat nousta, kun hallitus määrittelee poliittiset oikeudet yhteisöjen nimissä yksilöiden sijaan. Etujen antaminen voi alleviivata epäoikeudenmukaisuuksia. (mt. 1995.)

Valtion puuttuminen yhteisöväkivaltaan ei ole aina suoraa. Se voi kannustaa sitä hyväksynnällä niin, ettei nosta syytteitä rikollisia kohtaan. Syyttämättä jättämistä pidetään hyväksyntänä, joka kannustaa väkivaltaista käytöstä ja antaa ymmärtää, että haavoittuvaisen yhteisön jäsenet ansaitsevat vähemmän kunnioitusta. On vaikeaa yleistää yhteisöjä, jotka kannustavat yhteisöväkivaltaan. Luokkaerot eivät välttämättä määrittele uhreja tai hyväksikäyttäjiä, eivätkä uhrit ole välttämättä vähemmistöä. (mt. 1995.)

Ratkaisuksi uusiin sotiin Kaldor ehdottaa kosmopoliittista lähestymistapaa, jossa sitoudutaan lakiin, siviilien suojeluun ja terroristien rankaisuun. Lännen tulee myös yrittää saavuttaa globaali poliittinen legitimeetti ja muuttaa toimintaansa, jonka vuoksi sitä pidetään valikoivana ja puolueellisena. Myös uusien sotien talouteen eli niihin syihin, joiden vuoksi nuorista miehistä tulee rikollisia, täytyy tarttua. (Kaldor 2001, 10–11.) Jos konfliktista kärsivän maan opportunistinen hallinto yllyttää yhteisöjen väliseen väkivaltaan (*communal violence*), kansainvälisen yhteisön tulee alkaa painostaa paikallista hallintoa. Haavoittuvat yhteisöt tarvitsevat kansainvälistä suojaa hyökkäyksiltä, rikolliset täytyy haastaa kansalliseen oikeuteen, ja kansainvälisen ihmisoikeuslain ja humanitaarisen lain rikkomukset täytyy paljastaa. Jos kaksi kansaa haluaa hävittää toisensa, on vaikeaa puuttua asiaan, mutta pieni kansanmurhaa johtava ryhmä voidaan haarukoida ja pysäyttää. (Abu-Hamad ym. 1995.)

Parasta ennaltaehkäisyä ovat demokratia, vireä kansalaisyhteiskunta ja eri yhteisöjen tasavertaisuus. Etnisen tai uskonnollisen eksklusion kannattajat menestyvät ilman ristiriitoja paikoissa, joissa poliittista keskustelua kontrolloidaan. Riskejä aiheuttaa myös diktatuuri, sillä kontrolli tiedotusvälineisiin manipuloi julkista mielipidettä. Jos vireä kansalaisyhteiskunta puuttuu, hallitusta ei kontrolloida. Kehittynyt kansalaisyhteiskunta edistää myös kansalaisidentiteettejä, jotka eivät rajoitu etnisyyteen, rotuun tai uskontoon. Polarisaatio on epätodennäköistä yhteisössä, jossa eri yhteisöjen jäsenillä on tasapaiset oikeudet valtion kansalaisina, ja he ovat kaikki edustettuina mediassa, armeijassa, hallinnossa ja kouluissa. (mt. 1995.)

4.1.2 Teoriat eivät selitä uusia sotia kattavasti

Uusien sotien eri teorioita kritisoidaan siitä, että ne yhdistelevät useita sotatyyppisiä yhden otsikon alle (Henderson ym. 2007, 179). Uutuus johtuu siitä, että ne ovat sekoitus erityyppisiä sotia (mt., 174). Toisaalta uudet teoriat ovat oikeassa siitä, että maailmansotien jälkeinen kausi on muuttanut sotaa ja suunnannut niitä valtioiden välisistä valtioiden sisäisiksi. Kaldoria kritisoidaan siitä, että hän on keskittynyt todisteluissaan vain Bosnia Hertsegovinan tapaukseen sen sijaan, että määrittäisi muita uusia sotia. Sotien uudenlaisuus ei ole ongelma, vaan selityksen puute siitä, mikä tekee niistä potentiaalisesti hankalia. Kaldorin uudet sodat muistuttavat myös matalan intensiteetin konflikteja, jotka ovat yhdistelmä pieniä valtioiden välisiä ja sisäisiä aseellisia taisteluita. (mt., 170–172.) Kaldor myöntää, että ennen kuin hän otti käyttöön uusien sotien käsitteen, hän mietti myös postmodernien sotien käsitettä (2001, 13).

Edward Newmanin (2004) mielestä kaikki uusia sotia luonnehtivat tekijät ovat olleet näkyvissä jo vuosisadan ajan. Toimijat, tavoitteet, tilan konteksti, vaikutukset ihmisiin, poliittinen talous ja konfliktin sosiaalinen rakenne eivät ole muuttuneet siinä määrin, mitä uusien sotien kirjallisuudessa sanotaan. Ero on siinä, että tutkijat ja poliitikot keskittyvät tekijöihin aiempaa enemmän ja ymmärtävät konfliktin taustalla olevan dynamiikan, kuten sosiaaliset ja taloudelliset näkökulmat. Myös viestintäteknologia ja media ovat tuoneet siviilisodan julmuudet julkiseen tietoisuuteen. Newman väittää, että joitakin tekijöitä selittävät paremmin tiettyjen konfliktien erityispiirteet kuin lineaarinen historiallinen muutos. (Newman 2004, 179–180.)

Vanhon sisällissotien oletettiin syntyvän kansan kohtaamista vääryyksistä ja niiden oletettiin perustuvan kansan tukeen. Sen sijaan uusia sisällissotia pidetään poliittisten toimijoiden, joilla ei ole julkista tukea, aloittamina. Käsitys vanhojen sisällissotien julkisesta hyväksynnästä on kuitenkin usein kyseenalaistettu. Yksilön lojaalisuus ei useinkaan riipu puolueettomista diskursseista vaan liikkuvista, epävarmoista ja paikallisista erimielisyyksistä, ja sama dynamiikka koskee myös vanhoja sisällissotia. (Kalyvas 2001, 109–111.) Sisällissodan ja muiden kotimaan konfliktien välillä on selviä eroja, kuten laajuus, päämäärä ja sisällissodan pitkittynyt luonne ja tuhon määrä. Uuden sodan teoreetikot kuitenkin yhdistävät sisällissodat ja pienen mittakaavan kotimaan konfliktit

sisällissotien ja *extra-state*-sotien kanssa. Äärimmäisien erojen näkeminen uusien ja vanhojen sotien välillä perustuu kritiikittömään kategorioiden käyttöönottoon, ja toisaalta informaatio viimeaikaisista ja meneillään olevista sodista on epätäydellistä ja yksipuolista. (mt., 99.)

Henderson kaipaa teoreetikoilta esimerkkejä uusista sodista, sillä esimerkiksi Gray ei anna ollenkaan listaa postmoderneista sodista. Sotien uudenlaisuus ei ole hankalaa, vaan kuvauksen puute niistä. (Henderson ym. 2007, 170.) Hän jatkaa, että Grayn postmodernit sodat kuuluvat Kaldorin *low intensity conflict* -kategoriaan, jonka silmiinpistävä piirre ovat huipputeknologiset aseet. Kaldor myös myöntää, että ennen kuin alkoi käyttää uusien sotien käsitettä, hän harkitsi myös postmodernia, mutta luopui siitä, koska se viittaa myös kyberavaruuden virtuaalisodankäyntiin, ja uusissa sodissa on piirteitä esimodernilta ja modernilta aikakaudelta. (Henderson ym. 2007, 173; Kaldor 2001, 13.) Graylle kuitenkin tekniikan vaikutus sodan käsitteeseen ja halukkuuteen ryhtyä sotaan on määräävä piirre hänen uudentyypisissä sodissaan (Henderson ym. 2007, 173).

Hendersonin mielestä Holstin tutkimat kolmannenlaiset tai kansojen sodat ovat pääosin sisällissotia kolmannelta maailmasta. Hänen väitteensä osanottajien muuttumisesta ei ota huomioon sitä, että nykyään kuten aiemminkin sisällissodissa on valtion aseistettuja joukkoja, ja kapinalliset vaihtelevat epämääräisistä toisinajattelijaryhmistä hyvin organisoituihin kapinallisjoukkoihin. Holstin ongelma on myös niiden sotien puuttuminen, joilla eurooppalaiset ja amerikkalaiset pyrkivät jatkamaan afrikkalaisten orjuuttamista. Hän ei myöskään käsittele siirtomaasotia Afrikassa ja Aasiassa, joissa hyökättiin tarkoituksella siviileihin. Holstin ongelma on siis eurokeskeinen suuntaus, jossa muutokset eurooppalaisessa sodankäynnissä laajennetaan koskemaan koko maailmaa. (mt., 175.)

Holstin mukaan uusissa sodissa toiminta on poikennut dramaattisesti aiemmista sodista, ja kansojen sodissa käytetään sissisodan strategioita perinteisten strategioiden sijaan, mutta niin väittäessään hän jättää huomiotta näiden yleisen käytön vanhoissakin sodissa. Yksittäisessä sodassa käytetään muutenkin eri strategioiden ja taktiikoiden yhdistelmää. Myös kuolleisuus on kasvanut kansojen sodissa, mutta sisällissodan intensiivisyys ja yleisyys kahden viime vuosisadan aikana on seurausta valtioiden määrän kasvamisesta. Holstin näkemys sisällissotien muuttumisesta toisen maailmansodan jälkeen vakavaksi ja yleiseksi on siis väärä. (mt., 176–177.)

Holstin mielestä sodan tarkoitus on erilainen kolmannenlaisissa sodissa kuin muissa. Hän saa kuitenkin kritiikkiä siitä, että hän ei pidä sotien tavoitteiden määrittelyä problemaattisena. Hän olettaa, että kaikilla on selkeä ymmärrys vanhojen sotien tarkoituksesta. Se ei ole selvää, vaan kritiikin mukaan sota-analyytikoilla on usein suuria vaikeuksia paljastaa sodan päämääriä. Holstin markkinoima sodan muutos osallistujissa, toteutuksessa ja tavoitteissa ei vakuuta, vaan vaikuttaa siltä, että uudet sodat ovat vain sekoitus vanhoja. Holstin sodat kuuluvat myös perinteisiin kategorioihin. (Henderson ym. 2007, 177–179.)

Ruotsissa uutta sotaa tutkineet Melander, Öberg ja Hall (2006) kyseenalaistavat uuteen sotaan liittyviä väitteitä. He osoittavat, että useat modernien konfliktien uusista piirteistä ovat olleet olemassa jo aiemmin, eikä sodan luonne ole siten muuttunut. Jotkut empiirisistä trendeistä, jotka uuden sodan teoreetikot identifioivat, eivät kestä empiiristä tutkimusta ja monilla kehityssuunnilla on parhaimmillaankin pintapuoliset perustukset. Uuden sodan tutkimuksissa on paljon tapaustutkimusta ja anekdootinomaisia todisteita. (Melander ym. 2006, 3.) Sisällissotien määrä ei heidän mukaansa kasva, vaan niiden osuus näyttää suurelta kansainvälisten sotien vähentymisen vuoksi. 1990-luvun loppuun mennessä suurin osa vuosina 1989-1992 alkaneista konflikteista ja pitkistä kylmän sodan aikaisista konflikteista oli päättynyt. Myöskään sotien raaistuminen heikon valtion, identiteettien ja uusien rahoituskeinojen vuoksi ei pidä heidän mukaansa paikkaansa, ja väitteet ovat saaneet suurta kritiikkiä perustuen etnografisiin, historiallisiin ja makrotason tutkimuksiin. Uusien sisällissotien ”päättöä” väkivaltaa on liioiteltu, ja se ei ole kaoottista vaan loogista. (mt., 11-13.) Siviilien pakkomuuttojen määrän kasvu taas riippuu siitä, lasketaanko huippuvuosi 1990 mukaan kylmään sotaan vai uusiin sotiin. Myöskään siviilien menehtyminen suhteessa sotilaisiin ei ole heidän laskelmiensa perusteella muuttunut. (mt., 33-37.)

4.2 Sotien määrä laskee

4.2.1 Konflikteista tulee valtioiden sisäisiä

Ovatko valtioiden väliset sodat tulleet vanhanaikaisiksi nykyisessä maailmassa, kuten uusien sotien teoria väittää? Human Security Report 2009/2010 -raportista käy ilmi, että kansainvälisistä sodista on tullut entistä harvinaisempia, ja sisällissodat ovat vähentyneet globaalisti. Kylmän sodan jälkeen erityisesti valtion sisäiset konfliktit ovat vähentyneet. (Mack 2011, 61.) Uppsalan yliopiston *Conflict Data Project* ja Oslon kansainvälisen rauhantutkimuksen instituutin *Conditions of War and Peace Programme* ovat myös päätyneet siihen, että valtioiden väliset konfliktit ovat todella harvassa. Aseellisten konfliktien muuttuminen valtion sisäiseksi on yksi globaaleista trendeistä. Niillä on matala vuosittainen taistelukuolemien määrä, ja ne ovat muodostaneet toisen maailmansodan jälkeen yhä suuremman osan kaikista konflikteista. 1940-luvun lopussa niitä oli puolet konflikteista, mutta 1990-luvun alussa osuus oli 90 prosenttia. (Mack 2011, 160.)

Konfliktien määrä on pysynyt 2000-luvulle tultaessa paljon alemmalla tasolla kuin kylmän sodan aikaan. Vuosina 1946–2001 maailmassa oli 225 aseellista konfliktia, joista vuonna 2001 aktiivisia oli 34. (Gleditsch ym. 2002, 615–616.) Vuodesta 1989 vuoteen 1992 konfliktien alkamisessa oli piikki, joka liittyi kylmän sodan loppuun, Neuvostoliiton hajoamiseen ja Jugoslavian hajoamissotiin. Sitä seuraava määrän lasku johtuu edellä mainittujen konfliktien loppumisista. Vuosina 1991–2003 uusien konfliktien määrä laski. (Melander ym. 2006, 11.) Kylmän sodan loppu ei päättänyt konflikteja täysin, sillä vuosina 1989–2001 konflikteja oli vielä 115. Vaikka väkivaltaiset konfliktit vähentyivät, väkivalta jatkuu. Suurin osa selkkauksista sijoittuu Afrikkaan, missä oli 14 konfliktia vuonna 2001, Aasiassa yksi vähemmän, ja Lähi-itä oli konfliktialttein alue. (Gleditsch ym. 2002, 615–616.)

Valtion sisäinen konflikti on ollut niiden hallitseva muoto suurimman osan toisen maailmansodan jälkeisestä ajasta, varsinkin 1960-luvun jälkeen. Osasta sisäisiä konflikteja on tullut kansainvälisiä. (Gleditsch ym. 2002, 622.) Sisällissodat ovat olleet valtioiden välisiä sotia yleisempiä jo kahdensadan vuoden ajan. Sisällissodat eivät silti yleisty samaa tahtia kuin valtioiden väliset sodat vähentyvät. Kvantitatiivinen materiaali osoittaa, että

kylmän sodan jälkeisellä jaksolla sisällissodissa ei ole ollut räjähdysmäistä tai suoraviivaista kasvua huolimatta 1990-luvun alun piikistä. (Newman 2004, 180.)

Kylmän sodan loppu lopetti olemassa olevia konflikteja, mutta aiheutti myös uusia. Itä-länsi-vihamielisyyksien loppumisen toinen seuraus oli YK:n vapautuminen kylmän sodan aikaisista lamauttavista toimista. Idän ja lännen ideologisten vihamielisyyksien loppuminen poisti kansainvälisestä järjestelmästä yhden aseellisten konfliktien tärkeän syyn ja resurssien virran Yhdysvalloista ja Neuvostoliitosta kehittyviin maihin. Sodan päätös ei silti ole suoraviivainen syy konfliktien vähentymiseen. Jotkut konfliktit eivät liittyneet ollenkaan kylmään sotaan, joissakin sodissa osapuolet eivät enää saaneet resursseja supervalloilla, mutta jatkoivat sotimista kun saivat korvaavia resursseja muualta, ja viimeisenä muutamat kommunistikapinallisorganisaatiot jatkoivat taisteluitaan hallituksiaan vastaan. (Mack 2011, 61–63.)

Kylmän sodan jälkeen kansainvälinen aktivismi, jonka tarkoitus oli vähentää poliittista väkivaltaa ympäri maailman, kasvoi räjähdysmäisesti. Sodan loppu muutti myös YK:ta, sillä kun vihamielisyydet eivät enää lamauttaneet sitä, järjestö johti kansainvälisen aktivismin nousua rauhanturvaamiseen eli sotien lopettamiseen ja konfliktinjälkeiseen rauhanrakentamiseen eli sotien estämiseen. (mt., 63.) Sodan loppumisen ja aktivismin lisäksi yksi syy voi olla demokratian valta-asema globaalin hallinnan normina, sillä demokratioiden määrä on kasvanut 20 viime vuoden aikana. Muita syitä ovat se, että ihmisoikeusnormeja pidetään entistä tärkeämpinä, ja hallitukset ovat vähentäneet nopeasti vähemmistöjen oikeuksien rikkomista kylmän sodan lopun jälkeen. Ihmisoikeusrikkomussyitteet ovat nelinkertaistuneet kylmän sodan loppumisen jälkeen. (mt., 76.) Eräs tärkeä syy on, että talouden kasvaessa riski selkkauksiin ylipäätään laskee (mt., 61).

4.2.2 Kansainväliset konfliktit vähentyvät ja heikentyvät

Valtioiden välisten konfliktien määrä on ollut epätasainen mutta matala koko maailmansotien jälkeisen viime vuosisadan lopun ajan. Ne ovat olleet hieman vähemmän säännöllisiä kylmän sodan jälkeen. (Gleditsch ym. 2002, 622.) Muutokset kansainvälisessä turvallisuusmaisemassa ovat olleet merkittäviä jo pidemmällä aikavälillä eli toisen maailmansodan jälkeen. 1950-luvulla ympäri maailmaa käytiin vuosittain kuusi tai seitsemän kansainvälistä konfliktia. 2000-luvulla niitä on ollut vuosittain keskimäärin yksi. Ne ovat vähentyneet enemmän kuin sisällissodat, joiden määrän pienentyminen alkoi kylmän sodan jälkeen. Kansainvälisten konfliktien määrä on laskenut 1960-luvulta asti. (Mack 2011, 21.) Puhtaista valtioiden välisistä konflikteista on tullut niin harvinaisia, että vuosina 2004–2007 niitä ei ollut yhtään. Vaikka sodat ovat vähentyneet, kaikkien valtioperustaisten konfliktien määrä on noussut johtuen pienistä aseellisista konflikteista, eli niistä, joissa kuolee vuosittain 25–1000 ihmistä. (mt., 160–161.) Kansainvälisiä konflikteja ei ole vain vähemmän, vaan niistä on tullut myös vähemmän kuolettavampia. 1950-luvulla kansainvälinen konflikti tappoi yli 21 000 ihmistä vuodessa, kun 1990-luvulla määrä oli noin 5000 ja 2000-luvulla alle 3000 ihmistä. (mt., 21.) Konflikteissa kaatuneiden määrä on laskenut tasaisesti ja niistä on tullut vähemmän kuolettavia, koska supervallat eivät enää entisessä määrin sekaannu sisällissotiin (mt., 164).

Paul Collierin ja Anke Hoefflerin vaikutusvaltainen tutkimus *Greed and Grievance in Civil War* (2001) osoitti myös, että mitä matalampi kansantulo, sitä korkeampi sodan riski. Sota on myös todennäköisempi, jos maa on jo kokenut sodan, joten mitä lähempänä historiassa se on, sitä todennäköisempää on sen aloittaminen uudelleen. Sodan riski myös kasvaa, kun maan koko kasvaa. (Mack 2011, 38.) Yksi syy kansainvälisten sotien vähentymiseen ovat asenteet sotaa kohtaan, jotka ovat muuttuneet viime vuosisadan aikana. Historiassa sota on lähes aina hyväksytty luonnolliseksi elementiksi, mutta viime vuosisadan aikana se menetti hyväksyntäänsä, mikä johti selvään laskuun sotien tai niiden keskustelluimpien tyyppien määrässä. Teollisen vallankumouksen jälkeen sota on muuttunut kalliiksi, ja sen hyödyt ovat vähentyneet. (Mueller 2005, 65–68.) Kansainväliset instituutiot sen sijaan ovat pikemminkin rauhan seuraus kuin syy sille (Mueller 2005, 73).

Konfliktien vähentymistä on selitetty myös demokraattisen rauhan väitteellä (*democratic peace thesis*), jonka mukaan demokriatit vain harvoin kamppailevat toisiaan vastaan, ja niiden määrä on kasvanut dramaattisesti viime 40 vuoden aikana (Mack 2011, 19). Toinen väite selittää rauhaa kapitalismilla (*capitalist peace thesis*), eli valtioiden välillä kasvanut taloudellinen riippuvuus, etenkin lisääntynyt kauppa ja investoinnit edesauttavat sodan välttämistä. Aseelliset selkkaukset maiden välillä vähentävät niiden välistä kauppaa. (Mueller 2005, 71–73; Mack 2011, 19.) Kolmanneksi kansainvälisten konfliktien laskua auttaa selittämään konstruktivistien mielestä suuri muutos yleisön ja eliitin asenteissa. Korkea kansantulo on myös yhteydessä pienempään sodan riskiin. (Mack 2011, 19.)

Demokraattisen rauhan teoriaa käsitteli ensin filosofi Immanuel Kant 1700-luvulla, vaikka teorian ajatus on muuttunut seuraavina vuosisatoina merkittävästi. Kantin mukaan vastuulliset hallitukset aloittavat sotia vähemmän todennäköisemmin, koska hallitukset vastaavat sodista kärsimään joutuvalle kansalle. Muita syitä rauhalle ovat kauppa ja leviävä rauhanunioni. (Kant 1992.) Teoriasta on kirjoittanut nykymuodossaan muun muassa Michael Doyle, joka käsittelee artikkelissaan *Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs* (Doyle 1983) liberaalien valtioiden rauhaa. Liberalismin hän määrittelee vapaudeksi mielivaltaisesta hallitsijasta, mielipiteen ja puhumisen vapaudeksi, samanarvoisuudeksi ja vapaudeksi omistaa ja vaihtaa omaisuutta sekä demokraattiseksi osallistumiseksi ja edustuksellisuudeksi. (Doyle 1983, 206–207.)

Doyle tarkasteli kansainvälisiä sotia vuosilta 1816–1980 ja huomasi, että vaikka demokriatit ovat sotineet ei-demokratioiden kanssa, demokriatit eivät taistele keskenään. Ei voi väittää, etteikö se olisi mahdollista, mutta Doylen mukaan demokratioiden keskinäistä sotimista vastaan näyttää olevan huomattavaa taipumusta. Tilastollisesti kahden valtion välinen sota on hyvin epätodennäköistä, kahden naapurivaltion sota pitkällä aikavälillä hieman todennäköisempää, mutta 200 vuoden aikana kahden demokriatian väliset taistelut ovat puuttuneet selvästi. Sitäkin merkittävämpää on, että kun demokratioiden on pakko päättää puolensa esimerkiksi maailmansodassa, demokriatit päätyvät samalle puolelle, mikä muodostaa rauhanunionin. (mt., 213–217.) Demokraattisissa valtioissa johtajat välttävät sotia, koska sodasta kärsivä kansa voi vaihtaa heidät. Sodista kärsii ennen kaikkea kansa, jonka hyvinvoinnille sota on katastrofi. Kansa maksaa tuhot omista varoistaan, joutuu taisteluihin ja ajautuu velkataakkaan. Myös

kansainvälinen kauppa ja virkamiesten suhteet edesauttavat valtioidenvälisiä siteitä, jotka vähentävät sotia. (Doyle 1983, 229–231.)

Demokraattisen rauhan teoriaa on kritisoitu, sillä vaikka demokratiat eivät taistele yleensä toisiaan vastaan, ne alkavat usein sotaan ei-demokratioiden kanssa. Rasler ja Thompson (2005) ovat määritelleet teorialle kolme ongelmaa. Ensinnäkään tutkijoilla ei ole konsensusta syistä, miksi demokratia mahdollistaa maailmanpolitiikan järjestyksen. Toiseksi, demokratioiden kehitys on hidasta, eivätkä ne ole virheettömien suunnitelmien tuloksia, joten se, mikä auttoi luomaan demokratioita, voi olla syy myös demokraattiseen rauhaan. Kolmanneksi, demokratiaselitykset keskittyvät nykyisyyteen, vaikka moderneilla muutoksilla rauhanomaisissa suhteissa voi olla pidemmät juuret. (Rasler & Thompson 2005, 3–4.)

Raslerin ja Thompsonin pääajatus on, että demokratiat ja demokratisoituminen eivät ole vahvin syy rauhaan. Järjestelmä on vain yksi monista tekijöistä, jotka aiheuttavat vähemmän konflikteja nykypolitiikassa, ja demokratioiden syntyminen kuuluu laajaan rakenteiden ja prosessien kontekstiin, joka vähentää taisteluita. Sodista on tullut kalliita, joten vain muutamat valtiot voivat olla sotilasmahteja. Teollistuneiden valtioiden taloudet ovat monimutkaisia, ja kansainvälisestä kaupasta on tullut tärkeää. Konflikteja vähentää myös systeeminen johtajuus. Systeemijohtajat organisoivat voittajakoalitiot useimmissa sodissa, erikoistuvat globaalien sotilaslaitteiden kehittämiseen ja määräävät maailmanjärjestyksen tuottamalla sääntöjä sodanjälkeiselle kaupalle. Systeemijohtajat ovat myös edesauttaneet demokraattisen poliittisen systeemin nousua. Voidaan sanoa, että sota, kauppa, systeeminen johtajuus ja demokratisaatio ovat kehitykseen kietoutuneita prosesseja. (mt., 219–220.)

4.3 Uusien sotien piirteet

4.3.1 Globalisaatio jakaa globaaliin ja paikalliseen myös sodissa

Uudet sodat ovat osa globalisaatiota, eli maailmanlaajuisen poliittisen, taloudellisen, sotilaallisen ja kulttuurisen kanssakäymisen voimistumista, josta tuli intensiivistä 1980- ja 1990-lukujen aikana informaatioteknologian ansiosta. Koska uudet sodat kuuluvat

globalisaatiokehitykseen, niissä informaatioteknologiasta on tullut yhtä merkittävää kuin panssarivaunusta. (Kaldor 2001, 14.) Valtioilla ei ole enää entisenkaltaisia mahdollisuuksia käyttää voimatoimia toista valtiota vastaan, lähinnä tuhoisan sotateknologian ja eri liittoutumien vuoksi. Samalla, kun valtiot ovat heikentyneet siinä, yksityistäminen on murentanut yksinoikeutta järjestäytyneeseen väkivaltaan. Modernin valtion synty liittyi sodankäyntiin, kun valtio asetti veroja, poisti rikollisuutta ja muodosti yksityisarmeijoita. Uusissa sodissa talous heikkenee, rikollisuus yleistyy ja valtion tulot tippuvat. (mt., 16–17.)

Globalisaatio-termi sisältää monimutkaisen prosessin, johon liittyy ylikansallistumista ja paikallistumista. Kehitys luo ylikansallisen ihmisverkoston, jossa käytetään englantia, massakulutetaan ja tunnistetaan kansainvälisiä brändejä, kuten Coca-Cola tai Adidas. Toinen ryhmä on ulkopuoliseksi jäävä ihmisten enemmistö, joka hajoaa pieniksi ryhmiksi. Ylipäättään ihmisten elämää muokkaavat kaukana tapahtuvat asiat, joihin he eivät voi vaikuttaa. (mt., 99.) Globalisaatio on siis vaikuttanut yhteiskunnallisiin rakenteisiin niin, että kehittyneiden teollisuusmaiden työväenluokka on katoamassa, ja asiantuntijoiden ryhmä kasvaa. Suurin osa ihmisistä ei kuulu kumpaankaan näistä, vaan työskentelee palvelusektorilla tai on ilman työtä. Osa ihmisistä kuuluu siis maailmanlaajuiseen samanmielisten ryhmään, jossa on korkeakoulutettuja informaatiotyöläisiä kansainvälisistä yrityksistä tai muista maailmanlaajuisista verkostoista, opiskelijoita, urheilijoita tai taiteilijoita. Osa on joukon ulkopuolella, ja he tuntevat kuuluvansa paikallisiin tai muihin tiettyihin ryhmiin. (mt., 103–104.) Eräs globalisaation onnistunut hyödyntäjä on järjestäytynyt rikollisuus, jota auttaa elektronisten liiketoimien anonymiteetti, vähentyvä sääntely ja kaupan ja matkustuksen valtavasti suurentuneet määrät. Liikevaihto rahoittaa konflikteja, jotka tuottavat miljoonia pakolaisia. Verkostot ovat myös huomanneet hyödyn ihmiskaupassa ja siirtolaisten salakuljetuksessa ja ovat luoneet globaalin palveluteollisuuden muuttamaan ihmisiä maihin, joihin he eivät saisi tulla. (UNHCR 2000, 276.)

Käsityksen, jonka mukaan globaalit prosessit muovaavat sosiaalista elämää ja kansallisia kulttuureita, ja kansantalouksista tulee aiempaa merkityksettömämpiä, voi myös kyseenalaistaa. Hirst ja Thompson (1999) kirjoittavat, että nykyinen hyvin kansainvälistynyt talous ei ole ennenkuulumatonta. Se liittyy kansainvälisen talouden

valtioihin, jotka ovat olleet olemassa siitä lähtien, kun moderniin teollisuusteknologiaan perustuva talous alkoi yleistyä 1860-luvulta lähtien. Aidosti ylikansalliset yritykset ovat suhteellisen harvassa, eikä pääoman liikkuvuus ole tuottanut massiivista investointien ja työn muuttoa lännestä kehittyviin maihin. Maailmantalous ei myöskään ole aidosti globaali, vaan investointi- ja rahavirrat keskittyivät 1900-luvun lopussa Eurooppaan, Japaniin ja Pohjois-Amerikkaan. Vaikka kirjoittajat ovat skeptisiä, onko talouden kansainvälistyminen aloittanut radikaalisti uuden vaiheen, he myöntävät, että kansainvälisessä taloudessa on tapahtunut perustavanlaatuisia uudelleenjärjestelyitä. (Hirst & Thompson 1999, 2.)

Ihmisryhmät näkyvät esimerkiksi yrityksissä. Aiemmin standardisoidussa tuotannossa työntekijät olivat pyramidin muodossa, jossa huipulla olivat vahvat johtajat, heidän allaan paljon johtajia ja alimmaisena varsinaisen työn tekijät. Nyt osa yrityksistä voi muuttua suuntaan, jossa sille ovat Reichin mukaan tärkeitä kolme työntekijäryhmää: ongelmanratkaisijat, ongelmantunnistajat ja molempia yhdistävät välittäjät, joiden kaikkien täytyy kommunikoida suoraan toistensa kanssa. Suurin osa koordinaatiosta on siis horisontaalista, ei vertikaalista. Pyramidin sijaan yritys voi muistuttaa ennemminkin verkkoa, jonka keskellä ovat välittäjät. Verkossa on pieniä solmukohtia, joissa jokaisessa on ihmisiä tusinasta muutamiin satoihin. Ei liikaa, jotta tieto kulkee ja ihmiset oppivat nopeasti. (Reich 1992, 87–89.) Uusien yritysten uudet organisationaaliset verkostot korvaavat vanhojen yritysten pyramidimaiset rakenteet. Samalla valta siirtyy omistajilta verkoston parhaille asiantuntijoille. (Reich 1992, 110–111.) Myös valtioissa ja kansalaisjärjestöissä on samansuuntaista kehitystä (Kaldor 2001, 102).

4.3.2 Sotatalous globalisoituu

Uudet sodat liittyvät myös globaalitalouteen. Sotatalouden käsitteellä tarkoitettiin aiemmin keskitettyä järjestelmää, jota käytettiin 1900-luvun sodissa. Siinä koko kansakunta osallistui sotaan sotilaina tai tarvikkeiden tuottajina. Uudet sodat taas liittyvät valtion hajoamiseen ja sotaan osallistuu vain pieni osa väestöstä, jolloin talous on riippuvaista ryöstelystä ja ulkopuolisesta tuesta. Yksi suuri epäonnistuvien valtioiden tunnusmerkki on fyysisen pakottamisen pirstoutuminen ja hallinnan menettäminen. Hallinto on

korruptoitunut ja itsevaltainen, ja ulkomaat vaativat mahdottomia uudistuksia avun vastineeksi, mitkä johtavat tulojen vähenemiseen, legitimitetin heikentymiseen, epäjärjestyksen lisääntymiseen ja sotilaallisten voimien pirstoutumiseen. (Kaldor 2001, 125–127.)

Uusissa sodissa alueellinen tuotanto romahtaa, työttömyys kasvaa ja verotulot pienenevät, jolloin ryöstely alkaa, omaisuus jaetaan uudelleen ja suojelurahojen periminen alkaa (Kaldor 2001, 138–139). Myös korruptio on levinnyt laajalle, ja alueella on rakenteellista sopeuttamista (Kaldor 2002, 6). Kun paikalliset tulot romahtavat, avustuksista tulee tärkeitä. Niitä saadaan ulkomailla asuvilta perheiltä, muiden maiden siirtolaisyhteisöiltä, joskus ulkovaltojen hallituksilta ja humanitaarisena apuna. Virallisen talouden rinnalle tulee globalisoitunut epävirallinen talous, jossa humanitaarista apua muutetaan sotatarvikkeiksi. (Kaldor 2001, 140–141.) Uudet sodat ovat oikeastaan yhteiskunnallinen tilanne, joissa jotkut ryhmät voidaan eristää, mutta koko yhteiskunnan tilannetta on hankalaa muuttaa. Tilanne vaikuttaa myös naapurimaihin, joiden kauppatalot vähenevät ja joiden alueelle tulee pakolaisia ja harmaata taloutta. Samalla identiteettipolitiikka leviää helposti, sillä yhden maan enemmistö on toisen vähemmistö. (Kaldor 2001, 144–147.)

Kaikkien mielestä uusiin sotiin liittyvä heikko tai epäonnistunut valtio, virallisen talouden romahtaminen ja rikollisryhmien väliset vihamielisyydet luonnonvaroista tai laittomista kauppa-aktiiviteeteista eivät ole ominaisia 1900-vuosisadan lopun sodille. Esimerkiksi Newman (2004) pitää totena, että yksityistämisestä ja markkinoiden vapauttamisesta johtuva valtion kapasiteetin heikentyminen liittyy viime vuosisadan lopun tapahtumiin, mutta yksityisarmeijat, palkkasotilaat, epävirallinen talous ja rikolliset yrittäjät eivät kuulu. Myös globalisaatio, joka vaikuttaa konflikteihin, oli olemassa jo koko viime vuosisadan. Väkivallan konteksti on ehkä muuttunut, mutta väkivallan pohjimmainen dynamiikka ei. (Newman 2004, 183–184.)

4.3.3 Ideologiat vaihtuivat identiteetteihin

Toista maailmansotaa on kuvailtu Euroopan sisällissodaksi, jossa aseistetut joukot ja ydinaseet oikeutettiin ideologioilla. Ilman niitä niin monet ihmiset eivät olisi hyväksyneet 45 vuoden rautaesirippua välissään. (Faber 2002, 53.) Käsitystä on tosin kritisoitu siitä, että

vanhojen sisällissotien ideologisten motivaatioiden tärkeyttä on yliarvioitu. Useiden tutkimusten mukaan massatasolla taistelijoita motivoivat ideologisten syiden sijaan paikalliset näkökohdat, ryhmäpaine ja joukkoon liittyminen. (Kalyvas 2001, 107–108.) 1990-luvulla ideologinen motivaatio konflikteihin joka tapauksessa pienentyi, ja se korvattiin useissa tapauksissa identiteetteihin perustuvilla konflikteilla, joiden lähtökohta voi olla uskonto, etnisuus, kansallisuus, rotu, klaani tai kieli. Useita konflikteja pitävät yllä ideologian sijaan taloudelliset tarkoitusperät, ja ne sijoittuvat useammin valtion rajojen sisälle kuin niiden välille. (UNHCR 2000, 275.) Uudet ja vanhat sodat eroavat toisistaan tavoitteiltaan, menetelmiltään ja rahoitukseltaan (Kaldor 2001, 17).

1990-luvun erottaa aiemmista vuosikymmenistä keskushallintojen heikentyminen maissa, jotka saivat tukea toiselta supervallalta. Se aiheutti räjähdysmäisen kasvun identiteettiin perustuvissa konflikteissa, joista monet ovat vieneet kokonaisia yhteiskuntia väkivaltaan, varsinkin kun edistyneiden kevyiden aseiden saatavuus ja kasvanut voima on lisännyt tuhoa jopa matalan intensiteetin konflikteissa. Alkuperäisen poliittisen ja ideologisen agendan tilalle tulee kaupallinen potentiaali, ja sotatalouden tuotot kasvattavat konfliktia. Kylmän sodan jälkeiset sisällissodat ja yhteisöjen väliset konfliktit ovat sisältäneet myös laajaa ja tietoista tähtäämistä siviiliväestöihin. Väkivalta näissä sodissa on usein sukupuolikohtaista, naisia raiskataan systemaattisesti, ja nuoria miehiä kohtaavat massamurha tai pakkokutsunnat. Myös lapsisotilaat ovat yleisiä. (UNHCR 2000, 277–280.)

Uusien sotien politiikka perustuu siis identiteettipolitiikkaa vahvistavaan globalisaation ilmiöön, jossa ihmiset jakautuvat ylikansallisiin verkostoihin osallistujiin ja niistä tipahtaneisiin (Kaldor 2001, 97). Uuden politiikan ajatellaan olevan keino, jolla voidaan palata menneisyyden identiteetteihin, jotka tukahdutettiin uuden ajan ideologioilla (mt., 115). Radha Kumarin määritelmän mukaan identiteettipolitiikka tarkoittaa liikettä, joka perustuu etniseen, rodulliseen tai uskonnolliseen identiteettiin ja vaatii valtiollista valtaa. Identiteettipolitiikka on pirstouttavaa, tähtää menneisyyteen, luokittelee pois osan ihmisistä ja on vastakohta aatteelliselle politiikalle, jossa tähdätään tulevaisuuteen. (Kaldor 2001, 105–107 [Kaldor & Kumar 1993].)

Ilmiö saa voimaa globalisaation kehityksistä, vakiintuneiden poliittisten luokkien heikkenemisestä ja rinnakkaistaloudesta eli laillisista ja laittomista elinkeinoista yhteiskunnan syrjäytyneissä osissa (Kaldor 2001, 108). Uutta identiteettipoliittikkaa vahvistaa epävirallinen rinnakkaistalous, joka kehittyi 1980- ja 1990-luvuilla uusliberaalin politiikan seurauksena. Poliittikka lisäsi työttömyyttä, resurssien tuhlausta ja tuloeroja, mikä lisäsi laskelmointia, rikollisuutta ja korruptiota. (mt., 113.) Identiteettipoliittikka liittyy globalisaatiokehitykseen ennen kaikkea kahdella tavalla: sähköiset tiedotusvälineet nopeuttavat poliittista toimintaa ja vahvistavat identiteettiä, ja toisekseen identiteettipoliittikka on samalla paikallista ja globaalia. (mt., 17–21.) Eräs tärkeä globalisaation ulottuvuus ilmiölle ovat diasporayhteisöt, jotka tarjoavat rahaa, tekniikkaa ja ajatuksia (Kaldor 2002, 5).

Vaikka uudet sodat perustuvat identiteetteihin, niitä ei tule pitää mustavalkoisina. Konfliktit pelkistetään varsinkin mediassa usein kaksinapaiseksi etnisyydeksi niin, että ryhmien identiteettiä pidetään muuttumattomina ja poissulkevinä. Se pitää osittain paikkansa, sillä väkivalta terävöittää syrjinnän muotoja, jotka eivät vielä ole väkivaltaa, mutta edesauttavat sitä. Identiteetit ovat silti ristiriitaisia, sillä ryhmiä ei voi määritellä vain yhdellä rodullisella, uskonnollisella tai etnisellä ominaisuudella. Yksikään ihminen ei ole etnisesti ”puhdas”, ja kaikissa yhteisöissä on vähemmistöjä. Monissa tilanteissa etninen identiteetti on perinteisesti ollut epävakaa, joten ajan kuluessa erilaisuudet ovat poistuneet niin, että yksi ryhmä on sekoittunut toiseen. (Abu-Hamad ym. 1995.) Etniset identiteetit kovenevat konfliktitilanteissa, mutta ei ole helppoa identifioida etnisyyttä poliittisen konfliktin ensisijaiseksi lähteeksi. On kyseenalaista, ovatko etniset konfliktit vaikeampia ratkaista kuin ideologiset tai uskonnolliset, mutta niitä ei voi ratkaista poliittisesti tyydyttävästi ilman, että eliminoidaan konfliktin etninen elementti. (Faber 2002, 54–55.)

4.3.4 Siviileistä tuli huomion kohteita

Kuten edellä on todettu, uusissa sodissa väestöä hallitaan hankkiutumalla eroon ihmisistä, joilla on erilainen identiteetti. Väestöä karkotetaan massamurhilla, pakkosiirroilla ja pelottelulla, joiden vuoksi väkivalta kohdistuu siviileihin ja pakolaisia on paljon. Kaikki osapuolet yrittävät levittää pelkoa ja vihaa, ja siviileistä eliminoidaan toisenlaista politiikkaa kannattavat. (Kaldor 2001, 20–21.) Useiden sotien silmiinpistävä piirre on ollut

tietoinen tähtääminen siviiliväestöön, myös naisiin ja lapsiin, joten nykyajan sodissa kuolee aiempaa enemmän siviilejä. Toisen maailmansodan jälkeen sotien strateginen tarkoitus on ollut pelotella väestöä, jotta se pakenisi turvalliseen ympäristöön, jolloin joukot voisivat rauhassa ryöstellä ja tappa. Toinen vaihtoehto on ollut tuhota suojelemaan kykenemättömien hallitusten legitimitetti. Useissa tapauksissa myös hallitukset ovat olleet sodassa omaa kansaansa vastaan, joten tilastojen mukaan toisen maailmansodan jälkeen paljon enemmän ihmisiä on kuollut oman hallituksen käsiin kuin ulkomaisten aseistettujen vihollisten hyökkäyksiin. (Holsti 2004, 285.)

Sota tappaa aina puolustuskyvyttömiä, mutta moderni terrorismi eli tavallaan ”glokaalin” murhanhimoisen versio iskee pelkästään siviileihin. Nykyään puolustuskyvytön ihminen voidaan tappa, koska hän ohittaa tietyn paikan. Paikkaa ei ole valittu uhrien määrän ja mediahuomion maksimoinnin perusteella, vaan siksi, että kuka tahansa voi olla siellä. (Cavarero 2011, 73–74.) Cavareron mukaan nykyisin ollaan tekemisissä aiempaa enemmän aseettomien ja avuttomien uhrien kanssa, joihin sekä terroristit että suuri yleisö suuntaavat huomionsa. Avuton tarkoittaa Cavarerolle ihmistä, jolla ei ole hyökkäyksen kohteeksi joutuessaan aseita, joilla puolustaa itseään. Hän on puolustuskyvytön, toisten vallassa ja passiivisuuden tilassa, kun joutuu läpikäymään väkivaltaa, jolta ei voi paeta tai puolustautua. Väkivalta on täysin yksipuolista ilman symmetriaa, yhdenvertaisuutta tai molemminpuolisuutta. (mt., 30.)

Cavarero kyseenalaistaa keskustelun, jossa käsitellään sotaa valtioidenvälisenä säänneltynä, klassisena ja symmetrisenä konfliktina, jossa sotilaspukuiset miehet taistelevat toisiaan vastaan. Hänen mukaansa 1900-luvulla kehittynyt sota on asymmetrinen ja koostuu puolustuskyvyttömien yksipuolisista henkirikoksista. (Cavarero 2011, 62.) Modernin sodankäynnin historia on täynnä sääntöjenvastaisia strategioita ja puolustuskyvyttömien ihmisten verilöylyjä (mt., 74). Sen sijaan Newman (2004, 181) kirjoittaa, että tähtääminen siviileihin, raiskaukset, etninen puhdistus ja muut julmuudet eivät ole ominaisia 1900-vuosisadan lopulle tai vain sisällissodille. Olisi harhaanjohtavaa päätellä, että konfliktityypit ja siviilien sortaminen olisivat muuttuneet suoraviivaisesti 1900-vuosisadan alusta loppuun. Ensimmäinen maailmansota ei ollut tyypillinen konflikti, ja julmuuksia on ollut kaikentyyppisissä sodissa 1900-luvulla ja aiemmin. Myös ihmisten pakkosiirrot ja etniset puhdistukset ovat olleet väkivaltaisen konfliktin piirteitä aina, eikä vain 1990-luvulla. Newmanin mukaan on vain vähän todisteita, että uusien sotien

sortamisen tapa on ominainen 1900-vuosisadan lopulle, eikä sodankäynti ole muuttunut ritarillisten sotilaiden eetoksesta sotapäälliköiden barbaarisuudeksi. (Newman 2004, 181.)

Kun on tutkittu siviilien kuolleisuutta ja pakkomuuttoja aseellisissa taisteluissa, on huomattu, että kovissa taisteluissa myös siviilien kärsiminen lisääntyy ristituleen joutumisen vuoksi ja siksi, että sotilaat tähtäävät todennäköisemmin siviilejä tavoitellessaan poliittisia ja taloudellisia päämääriä. Melander muistuttaa, että siviilejä pakkomuutettiin ja tuhottiin myös vanhoissa sodissa kylmän sodan aikaan. (Melander ym. 2006, 14–15.) Esimerkiksi vuosina 1961–1970 Irakissa tapettiin 5000 sotilasta ja 100 000 siviiliä, 1971–1978 Ugandassa 300 000 siviiliä muttei yhtään sotilasta ja Kambodzassa vuosina 1975–1978 puoli miljoonaa sotilasta mutta kolminkertaisesti siviilejä ja Mozambikissa vuosina 1981–1987 350 000 siviiliä ja 51 000 sotilasta. (Melander ym. 2006, 16 [Sivard 1987].) Kun uusia sotia kuvaillaan tarkasti, vanhat jätetään abstrakteiksi. Verrattaessa kylmän sodan aikaa, ei näytä siltä, että menneet sisällissodat olisivat olleet hillitympiä kuin ne nykyään ovat. (Melander ym. 2006, 17.)

Siviiliuhrien suhteellisesta määrästä liikkuu ristiriitaista tietoa. Holstin mukaan ensimmäisessä maailmansodassa kuolleista noin viisi prosenttia oli siviilejä (Holsti 2004, 284). Kuolleiden siviilien määrä nousi lopullisesti toisessa maailmansodassa, jossa suurten saksalaiskaupunkien pommitusten toivottiin heikentävän ihmisten moraalia. Modernien aseiden teknologialla saavutettu organisoitu tuho teeskenteli vielä keskittyvänsä sotilaisiin, mutta suuntasi sen sijaan puolustuskyvyttömiin. (Cavarero 2011, 60–61.) Erään arvion mukaan toisessa maailmansodassa jo puolet kuolleista oli siviilejä, ja vuoden 1945 jälkeen siviilien osuus uhreista on noussut 90 prosenttiin (Cavarero 2011 60, Holsti 2004, 284). 2000-luvun alku näyttää siltä, että luvut ovat jopa korkeampia (Cavarero 2011, 61).

Vaikka usein väitetään, että siviileihin isketään tietoisesti enemmän kuin koskaan aiemmin, siitä ei ole kovaa näyttöä. Yksipuolisen väkivallan käsite viittaa organisoidun väkivallan sotatoimiin, jotka on suunnattu aseettomia ja puolustuskyvyttömiä siviilejä vastaan. Yksipuolinen väkivalta on merkittävä uhka useille ihmisille ja yhteisöille ympäri maailmaa, mutta uhka ei ole suurempi kuin se oli *Uppsala Conflict Data Program* (UCDP) -ohjelman alkuvuosina kylmän sodan aikaan. Yksipuolisen väkivallan kuolonuhrien määrä oli vuonna 2008 matalin vuoden 1989 jälkeen. Yksipuolinen väkivalta ei ole silti

vähentynyt kylmän sodan jälkeen samalla, kun valtioperustaiset aseelliset konfliktit ovat dramaattisesti laskeneet. Siviileihin kohdistuneissa kuolettavissa iskuissa oli 2000-luvun alussa epätasainen kasvava suunta. Vuodesta 1989 vuoteen 2002 yksipuolinen väkivalta kasvoi 70 prosenttia. Vuosien 2002 ja 2004 huippujen jälkeen hyökkäykset vähentyivät kuitenkin niin, että vuonna 2008 UCDP kirjasi 26 sotatoimea eli toiseksi vähiten kylmän sodan loppumisen jälkeen. (Human Security Report 2009/2010, 177.)

Yksipuolisen väkivallan kuolonuhrien määrä siis laski 1990-luvun lopun jälkeen. Kuolonuhrien laskeminen on kuitenkin vaikeaa, koska siviilejä kohtaan hyökkäävät hallitukset ja kapinallisryhmät yrittävät usein salata toimintansa, koska haluavat säilyttää legitimitettinsä ja välttää kritiikin kansainväliseltä yhteisöltä. Eräs tämän tyyppisen väkivallan trendi on tekijöiden vaihtuminen hallituksista ei-valtiollisiin ryhmiin. Vuonna 1989 hallitus oli syynä kolmeen neljäsosaan yksipuolisen väkivallan kuolemaan johtaneista tapauksista. Vuonna 2008 luku oli laskenut alle 20 prosenttiin. Vuonna 1989 ei-valtiolliset ryhmät aiheuttivat neljäsosan kuolemantapauksista, kun vuonna 2008 luku oli yli 80 prosenttia. Vaikka yksipuolisen väkivallan kuolemantapaukset ovat vähentyneet, ääri-islamistien terroristihyökkäykset ovat lisääntyneet, ja kattavat 2000-luvulla kolmasosan tapauksista. (Human Security Report 2009/2010, 181–182.)

Lukujen, jotka kertovat siviileihin tähtäyksen lisääntyneen, on sanottu olevan väärintulkittuja (Melander 2006, 19). 1900-luvun alun luku, jossa siviilejä oli alle 15 prosenttia uhreista, on alempi kuin sotahistorioitsijoiden luvut. Ei ole olemassa mitään suuntauksia sen suhteen, kuinka paljon siviilejä ja sotilaita sodissa kuolee suhteessa toisiinsa, vaan luku on tavallisesti puolet ja puolet. Historioitsijat ja väestötieteilijät sanovat suhdeluvun olleen 50/50 molemmissa maailmansodissa ja vuosien 1992–1995 Bosnia ja Herzegovinan sodassa. (Melander 2006, 20.) Melanderin tutkimuksessa ei ole suoraa aineistoa kaatuneiden siviilien ja sotilaiden suhteesta. Se on kuitenkin pääteltävissä epäsuorasti taistelussa kuolleista sekä kuolleista ja pakkosiirretyistä siviileistä niin, että pitää taisteluissa kaatuneiden määrän pysyvänä ja tarkastelee suhteessa siihen kaatuneiden ja pakkosiirrettyjen siviilien osuutta. Sen tuloksena kaatuneiden siviilien määrä laskee, eli heitä on vähemmän uusien sotien kaudella suhteessa kylmään sotaan. (Melander 2006, 38.)

Sodat ylipäättään aiheuttavat keskimäärin vähemmän kuolemia kuin menneisyydessä, koska pitkäaikainen terveysvalistus ja humanitaarinen apu ovat toimineet, ja sodankäynnin luonne on muuttunut. Suurvallat sekaantuvat vain muutamiin konflikteihin, ja matalan intensiteetin konfliktit on kylmän sodan jälkeen käyty melkein aina valtioiden sisällä, ei niiden välillä. Kapinallisjoukot ovat tavallisesti pieniä, käyttävät pieniä käsiaseita ja kevyttä aseistusta eivätkä halua osallistua suuriin taisteluihin. (Human Security Report 2009/2010, 103.) Kun katsotaan sodankäynnin tappavuutta, eli kuolemia per konflikti eri ajanjaksoilla, 2000-luvulla konfliktissa kuoli keskimäärin 90 prosenttia vähemmän ihmisiä kuin konfliktissa keskimäärin 1950-luvulla. (mt., 121.)

Kaldorin teorian mukaan uusien sotien strateginen päämäärä on väestön karkottaminen muun muassa pakkosiirtojen avulla, minkä vuoksi uusissa sodissa pakolaisten määrä on suunnaton (Kaldor 2001, 20). Kun Melander tutki siviilien pakkomuuttojen keskimääräistä laajuutta sisäisessä konfliktissa olevien maiden kohdalla vuosina 1981–1999, nähdään, että uusien sotien julmuus pakkosiirtojen kohdalla riippuu suuresti siitä, lasketaanko huippuvuosi 1990 kylmään sotaan vai uusiin sotiin. Tilastollisesti merkittävä piikki pakkosiirroissa on vuosina 1990–1994 eli kylmän sodan loppumisen aikoihin. Aineisto ei siis tue sitä, että sisäiset konfliktit kylmän sodan jälkeen tuottaisivat merkittävästi suurempia pakkosiirtovirtoja. (Melander 2006, 37.)

Globaalisti pakolaisten määrässä ei näy nousevaa suuntausta. Vuonna 2004 UNHCR määritteli 17,5 miljoonaa ihmistä hädässä oleviin, sisältäen sisäisesti maanpaossa olevat, palanneet pakolaiset ja kansalaisuudettomat ihmiset pakolaisten ja turvapaikan hakijoiden lisäksi (UNHCR 2004, 14). Kymmenen vuotta aiemmin luku oli enimmillään eli 27,4 miljoonaa (UNHCR 1995, liite II, taulukko I). Luvut kattavat silti vain vähemmistön kaikista maailman sisäisessä maanpaossa olevista ihmisistä, sillä mukaan on laskettu vain UNHCR:ltä apua tai turvaa saavat (UNHCR 2006, 17).

Hädässä olevien pakolaisten määrä (ei sisällä turvapaikanhakijoita, palautettuja pakolaisia jne.) on myös laskenut 2000-luvun alussa niin, että vuoden 1992 18 miljoonaa pakolaista puolittui vuoteen 2004 mennessä (UNHCR 1993, kuva A), mikä johtuu aseellisten taisteluiden vähentymisestä ja useista suurista pakolaisten palauttamisista. 1990-luvulta

2000-luvulle aseelliset konfliktit ovat vähentyneet, itsevaltaiset hallitukset ovat lähes hävinneet, ja 1990-luvulla yleiset etnis-kansalliset itsenäisyysodot ovat vähimmillään sitten 1960-luvun (UNHCR 2006, 10). Nykysodankäynnissä on aiempaa pienempiä armeijoita, heikompia asejärjestelmiä ja vähemmän taisteluita. Pakolaisten määrän pienentymistä saattavat selittää myös entistä pienemmät sodat, jotka vähentävät ihmisten pakkosiirtoja, yhteiskunnallisia häiriöitä ja sairauksista johtuvaa stressiä. (Human Security Report 2009/2010, 122.)

Pakolaiskriiseihin on tullut uutta dynamiikkaa terrorisminvastaisesta sodasta, kun sillä on oikeutettu sotilaallisia hyökkäyksiä. Muuttamaan pakotetut ihmiset ovat kohdanneet suljettuja rajoja ja äärimmäisen vihamielistä ympäristöä. Vastentahtoista palauttamista on kiihdytetty johtuen terrorisminvastaisista järjestelyistä. (UNHCR 2006, 11.) Uusien sotien ongelma on, että pakolaisia pidetään sivuvaikutuksena, vaikka väestön karkottaminen on yksi päämäärä. Diplomaattiset neuvottelut voivat silloin legitimisoida eksklusion, joka on taistelevien osapuolten päämäärä. Vaikka pakolaispalautukset kirjataan sopimukseen, pakolaiset eivät voi palata niin kauan kuin etnistä vihamielisyyttä kannattavat poliitikot ovat vallassa, mikä aiheuttaa pysyvää kireyttä. Turvattomuuden ilmapiirissä yritykset panna lakia täytäntöön tai pitää demokraattisia vaaleja edistävät jännitteitä, ja pitkän ajan sotilaalliset iskut tai taloussanktiot perustuvat samanlaisiin väärinkäsityksiin. Huomio tulisi siis kohdistaa johtajien sijaan pääkärsijöihin eli siviileihin. (Kaldor 2002, 8.)

4.3.5 Väkivaltaa yksityistetään

Väkivallan yksityistäminen on tyypillistä uusille sodille, mikä on murentanut yksinoikeutta järjestäytyneeseen väkivaltaan. Tavallisen politiikan rinnalla esiintyy nykyään myös aseellisiin konflikteihin osallistuvia luvattomia ryhmiä lain rajamailta, kun valtio on liian heikko kontrolloimaan sisäistä väkivaltaansa. (Albrecht 2002, 138.) Uusissa sodissa on puolisoitilaallisia joukkoja, omaa kotiseutuaan suojelevia itsepuolustusjoukkoja, joita on vaikeaa pitää yllä rahapulan vuoksi, ulkomaisia palkka-armeijoita ja tavallisesti YK:n alla olevia ulkomaisia joukkoja. (Kaldor 2001, 128–131.) Sodan institutionaalisuuden heikentyminen näkyy eniten siinä, että lapsia käytetään sotilaina. Heidät mobilisoidaan

vapaaehtoisiksi lupaamalla turvaa ja ryöstösaaliita sekä kidnappaamalla. Lapsia koulutetaan hieman, mutta heille ei anneta asuja tai kerrota politiikasta. (Holsti 2004, 286.)

Identiteettipolitiikka yhdistää liikemiesten ja seikkailijoiden ryhmät. Uudet epämääräiset ”liikemiehet” sekaantuvat rappeutuneisiin institutionaalisiin elimiin, ja kahmivat maata ja rahaa. Usein he puuttuvat sotiin, esimerkiksi Afganistanissa, Pakistanissa ja Afrikassa. Liikemiesten lisäksi toinen uusi ryhmä on nuorten miesten ja seikkailijoiden joukot, jotka saavat elantonsa väkivallasta. Heitä on esimerkiksi Kaukasuksella, missä he vaihtavat panttivankeja ruokaan, aseisiin, rahaan tai toisiin panttivankeihin. Samantapaisia ryhmiä ovat myös Venäjän mafia, uudet kasakat tai Ukrainan tai Bosnia ja Hertsegovinan länsiosien työttömien nuorten kansallismieliset sotilasjoukot. Sota lujittaa liikemiesten ja rikollisten liittoutumia. Esimerkiksi Ruandan kansanmurhaa on selitetty sillä, että ekstremistihutut saattoivat polarisoitumisen ja tappamisen avulla säilyttää valta-asemansa talouskriisistä ja kansainvälisestä paineesta huolimatta. (Kaldor 2001, 114–115.)

Uusissa sodissa ei tehdä eroa siviileiden ja sotilaiden välillä. Monet ”sotilaista”, jotka ryöstelevät, raiskaavat ja tappavat ympäriinsä, ovat itse asiassa rikollisia, jotka ovat usein karanneet vankiloista. Heillä ei ole asua, joista heidät voisi tunnistaa, joten pukeutumisen ja lapsisotilaiden käytön vuoksi ryhmää on vaikeaa erottaa siviiliväestöstä. Myös sotilaiden ja neutraalien erottaminen toisistaan on vaikeaa. Taistelijat käyttävät ulkomaisia alueita ja niiden väestöjä saadakseen rahaa, salakuljettaakseen timantteja, puuta, öljyä ja muita arvokkaita hyödykkeitä. (Holsti 2004, 285.)

Myös lailliset sotilaat ajautuvat hämärän rajamaille, jos heidän täytyy hankkia tulonsa itse. Joukkojen kuri heikkenee, aseryhmiä kehittyä lisää, ja niitä on vaikeaa erottaa puolisotilaallisista joukoista eli itsenäisten aseistettujen miesten ryhmistä, joista tulee yleisin taisteluryhmä. Ne koostuvat pikkurikollisista ja työttömistä sotilaista ja nuorista, joita on kaikkia vaikeaa erottaa siviileistä. Ryhmät eivät ole hierarkkisia, niillä ei ole raskasta kalustoa ja taisteluyksikköjen pienuuden vuoksi ne käyttävät sissisodankäyntiä. Ne kantavat pienaseita, jotka ovat helppokäyttöisiä myös kouluttamattomille ja lapsille sekä uudenaikaista tietoliikennettä, kuten radioita ja matkapuhelimia. (Kaldor 2001, 128–132.)

Uusissa sodissa asevoimien yksityistäminen lisääntyy, mikä kehittää epävirallista sotilaallista sektoria, joka koostuu virallisista, omarahoitteisista ja yksityisistä, valtion sääntöjen ulkopuolella toimivista turvajoukoista. Yksityiset joukot ovat tavallisesti järjestäytyneet karismaattisen johtajan ympärille ja voivat liittyä poliittisiin liikkeisiin, järjestäytyneisiin rikollisiin verkostoihin tai molempiin. Ne houkuttelevat työttömiä nuoria miehiä, jotka hakevat tuloja ja merkityksellisyyttä. Joukot saavat rahoituksen ryöstelystä, salakuljetuksesta, humanitaarisen avun verotuksesta ja ulkopuolisilta. Sotilaspuukujen sijaan heillä voi olla brändivaatteita, urheiluvaatteita, adidaslenkkareita ja päässään raybaneja. He kuuluvat palkkasotilasryhmiin, joissa voi olla kylmän sodan loppumisen työttömiksi tekemiä sotilaita. Nämä epäviralliset joukot ovat uusien sotien päätoimijoita, joiden organisaatio on hajautettu, he käyttävät edistynyttä teknologiaa, saavat yksityistä rahoitusta, ja intresseissä on väkivallan jatkaminen. (Kaldor 2002, 12–14.) Sotilasyritysten asiakkaina on heikkojen valtioiden hallituksia, joiden omat armeijat ovat huonoja, tehottomia tai eivät ole kontrollissa. Joissakin tapauksissa yritykset on otettu estämään hallituksen joukkoja ryöstämästä ja ahdistelemasta omaa kansaansa. Muissa tapauksissa asiakkaat ovat palkanneet ne suojelemaan valtion tuloja, esimerkiksi öljykenttiä, kaivoksia ja puuresursseja eri riistäjiltä, kuten aseistetuilta kapinallisilta. Näiden yritysten työntekijät ovat yleensä entisiä sotilaita Isosta-Britanniasta, Yhdysvalloista, Etelä-Afrikasta ja Israelista. (Holsti 2004, 288)

Kylmän sodan loppu lietsoi osaltaan yksityistämistä. Siitä jäi jäljelle miljoonia kotiutettuja sotilaita ja valtion ulottumattomiin jääneitä aseita. Sotilaiden eräs vaihtoehto oli liittyä ei-valtiollisiin aseistettuihin ryhmiin, joiden tehtävät vaihtelevat turvapalveluista yksityisarmeijoita muistuttaviin joukkoihin. (Albrecht 2002, 126.) Kylmän sodan loppuminen sai aikaan sellaisten yksityisarmeijoiden perustamista, jotka olivat valtion ulottumattomissa (mt., 132). Sotaväen alasajo oli massiivisinta Venäjällä, koska maan puolustusvoimista lakkautettiin yli miljoona työpaikkaa 1990-luvun ensimmäisen puolikkaan aikana. Myös Neuvostoliiton valtiollinen turvallisuuspoliisi KGB jakaantui useisiin kilpaileviin palveluihin, joista joillakin oli suurehkot puolisosilaalliset joukot. (mt., 127.)

Suurvaltojen vastakkainasettelun loppuminen jätti jälkeensä myös varusteita, jotka aiheuttavat suuria ongelmia. Hallitukset, joilla on liikaa aseita, yrittivät päästä niistä eroon siirtämällä ne muualle. Aseiden ylitarjonta loi ostajan markkinat, erityisesti niissä aseissa, joita puolisoitilaalliset ryhmät ja yksityisarmeijat tarvitsevat (mt., 134–136). Kansainvälinen ylijäämäaseiden kauppa on osoittautunut tavallisimmaksi tavaksi hävittää aseet. Valtiot ovat pitäneet myymistä houkuttelevampana kuin rahan laittamista niiden tuhoamiseen. Aseiden käyttö ja kysyntä on myös yhä globaalimpaa, kun asevoimia integroidaan eri allianssirakenteisiin, kuten Natoon. (mt., 122–123.)

Uudet taisteluyksiköt saavat tekniikkansa toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen kehityksistä sotataktiikoista. Mao Tse-tungin ja Che Guevaran vallankumouksellisen sodankäynnin taktiikoissa yritettiin alueen valtaamisen sijaan voittaa paikallisen väestö tuki. Vallankumoukselliset toimivat valtion syrjäisillä alueilla, painottavat yllättävyyttä ja liikkuvuutta ja välttävät yhteenottoja. Vallankumouksellisia joukkoja ja uusia taistelijoita erottavat poliittisen hallinnan menetelmät. Vallankumouksellisille ideologia oli tärkeä, mutta uudet taistelijat jakavat ihmiset luokkiin, joista osa on eliminoitava. (Kaldor 2001, 132–134.) Sotia myös luonnehtivat erityiset strategiat, joihin ovat vaikuttaneet sissiliikkeet. Väkivalta tähdätään pääosin siviilejä vastaan, ja sotivien osapuolten välillä on yhteistyötä. Taisteluja vältetään aina kun mahdollista. Alue yritetään saada itselle poliittisen kontrollin kautta sotilaallisen kontrollin sijaan. Väestön vaihtaminen voi olla molemminpuolinen intressi. Lisäksi osapuolet käyttävät silmiinpistävästi laajalti julmuuksia, jotka lisäävät pelkoa. (Kaldor 2002, 6.)

Vanhoissa sodissa taisteluiden ainoa legitimi tarkoitus oli heikentää vastustajan taistelujoukkoja, mutta nykyään päätarkoitukset sisältävät terroria siviilejä vastaan, etnistä puhdistusta, ryöstöä, varkauksia, kostoja ja raiskauksia (Holsti 2004, 289). Hallinta perustuu pelkoon, joten he käyttävät äärimmäisiä julmuuksia ja yrittävät saada mahdollisimman monet osallisiksi rikoksiin. Ihmisiä tapetaan systemaattisesti, alue muutetaan asuinkelvottomaksi esimerkiksi maamiinoilla tai asukkaita karkotetaan voimakeinoin eli tehdään etninen puhdistus. (Kaldor 2001, 135.) Useat toisen maailmansodan jälkeiset konfliktit ovat olleet satunnaisia tapauksia, jotka perustuvat opportunistisiin ja käytännön innovointiin. Osapuolet eivät enää julista sotaa, vaan aloittavat erityyppisillä yhteenotoilla, jotka on kohdistettu huonontamaan vastapuolen tai siviilien tai molempien moraalia. Joskus sodat vain laantuvat alkaakseen taas uudelleen.

Toisen maailmansodan jälkeen suuri osa sodista on alkanut uusissa valtioissa kolonialismin jäänteinä. Niiden strategia ja taktiikka on seurata vain vähän sääntöjä ja muistuttaa opportunistia. Alussa ryhmillä on ollut ehkä poliittisia päämääriä, mutta ne vaihtuvat ajan mittaan entistä kaupallisemmaksi ja rikollisemmaksi. Rauha on siis saavuttamaton, koska sitä ei nähdä yhtä hyödylliseksi kuin sotilas- ja terrorismitoimintaa. Sodan päämäärä ei ole uusi poliittinen, oikeudellinen tai sosiaalinen suunnitelma yhteisölle, vaan rikosten kautta saatu status. Ideologioilla ei siis ole roolia näissä sodissa. (Holsti 2004, 287–288.)

1980- ja 1990-luvuilla syntyneissä uusissa sodissa väkivaltaa suunnataan siis siviilejä kohtaan. Trendi ei näy tilastoissa, sillä aseelliset konfliktit kylmän sodan jälkeen tuottivat vähemmän taisteluihin liittyviä kaatuneita kuin sisällissodat kylmän sodan aikaan. Kaatuneiden siviilien määrä, kun katsotaan kansanmurhan tasoa sisäisissä konflikteissa olevissa maissa vuosina 1955–1996, laskee selvästi 1980-luvun puolivälin ja viimeistään 1990-luvun alun jälkeen. Kun lasketaan taisteluiden intensiivisyyttä eli kuolleiden määrää keskimäärin aseellisessa maansisäisessä konfliktissa maata kohden, kuolleita on paljon kylmän sodan konflikteissa, jolloin 1970-luvun alusta 1980-luvun puoleenväliin kuolleita oli keskimäärin 6000. Määrä lähti laskuun 1980-luvun lopussa, jonka jälkeen vuosituhannen vaihteessa korkeimmat luvut ylsivät vain lähes 4000 kuolleeseen. (Melander ym. 2006, 28–31.)

Paul Collierin ja Anke Hoefflerin käänteentekevä tutkimus *Greed and Grievance in Civil War* (2001) tutki sisällissodan syitä ekonometrisellä mallilla ja sai selville, että taloudelliset mahdollisuudet ovat kapinallisille tärkeämpiä kuin heidän kohtaamansa epäkohdat. Kapinointia voi selittää ensinnäkin rankoilla vääryyksillä, kuten eriarvoisuudella, poliittisten oikeuksien puuttumisella tai yhteiskunnan etnisillä tai uskonnollisilla jaoilla. Toinen syy kapinoinnille on mahdollisuus perustaa kapinallisorganisaatio, eli pääsy rahoitukseen kuten luonnonvaroilla kiristykseen. Päävientituotteet lisäävät konfliktiriskiä, sillä hyödykkeillä voi kiristää tai ne voivat lisätä hallinnon riippuvuutta. (Collier & Hoeffler 2001, 17.) Myös lahjoitukset diaspora-yhteisöiltä lisäävät konfliktin uusiutumista. Mahdollisuuksia luovat myös suotuisa maantiede, kuten vuoret ja metsät. Erityisen voimakas riskitekijä kapinoinnin aloittamiseen on riippuvaisuus päävientituotteista. Taloudellisia mahdollisuuksia luovat ennen kaikkea luonnonvarat, diasporat ja vihollishallinnot. Niitä seuraavat poikkeavan

alhaiset kustannukset kuten halvat sotilaat tai epätavallisen halpa sotilaallinen varustus, poikkeuksellisen heikko valtion armeija tai edullinen maasto, joka tarjoaa kapinallisille suojaisia metsiä ja vuoria. (Collier & Hoeffler 2001, 1–5.)

Konfliktiriskiä laskevat merkittävästi miesten keskiasteen koulutus, tulot henkeä kohti ja kasvuaste. Kun siviilielämän tulot ovat alhaiset, se lisää riskiä konfliktiin. Eriarvoisuudella, poliittisilla oikeuksilla tai etnisellä polarisaatiolla sen sijaan ei ollut vaikutusta, toisin kuin etnisellä dominanssilla, jossa yksi ryhmä oli muita suurempi. Konfliktiriski oli myös suhteellinen maan väestöön verrattuna, sillä mahdollisuudet ja vääryydet kasvavat väestön kanssa. Mahdollisuudet kattavat sekä voittoa tavoittelevat että tavoittelemattomat kapinallisryhmät, eli kapinalliset eivät välttämättä ole rikollisia. (mt., 17.)

Kalyvas (2001) kritisoi ryöstämisen ja uusien taistelijoiden käsitettä. Hän pitää ryöstämisen käsitettä analyttisesti ongelmallisena, sillä se ei selitä, viittaako se sodan syihin vai taistelijoiden motiiveihin. Ihmiset voivat osallistua sotaan, jotta pääsevät ryöstelemään, tai he voivat ryöstellä, jotta pääsevät sotimaan. Uusia sisällissotia perustellaan usein yksinkertaisesti yksityisellä hyödyllä, kun taas joidenkin mielestä niillä ei ole mitään päämäärää. Väitteet ovat hänen mukaansa epätäydellisiä ja puolueellisia ja ovat saaneet alkunsa journalistisista reportaaseista, joilla on tapana siteerata kriitikittömästi kaupunkilaisia tai hallinnon puolella olevien järjestöjen jäseniä. (Kalyvas 2001, 102–104.)

Ei ole myöskään selvää, ovatko ryöstäjät eliittiä, autonomisia miliisejä vai aseistettuja maanviljelijöitä. Sota-alueilla pitkään työskennelleet tutkijat ovat hankkineet hyvin tarkkoja kuvauksia, jotka eivät tue vääryyteen ja ryöstelyyn perustuvaa kahtiajakoa. Ideologiset motivaatiot eivät aina ole näkyvissä läntistä diskurssia etsiville tarkkailijoille. Sotapäälliköt eivät ole vain rikollisia, vaan sodista, veroista ja oikeuksista päättäviä alueen päälliköitä ja valtion rakentajia, joilla on yhteys kansainvälisiin järjestöihin. Tyypillinen kuva vanhojen sisällissotien ideologisesti suuntautuneista tekijöistä on usein vääristelty. Heillä on usein yhteyksiä rikollisiin aktiviteetteihin, laajaan ryöstelyyn ja sen väestön pakottamiseen, jonka epäkohtia he sanovat edustavansa. (mt., 104–106.)

Uusien sotien teorian mukaan aiemmin siviilien kärsimystä pidettiin sotien sivuvaikutuksena, mutta nyt se on olennainen osa taistelua (Kaldor 2001, 137). Tätä käsitystä on kritisoitu siitä, että vaikka uudenlainen väkivalta on saanut huomiota, väkivalta on keskeinen tekijä kaikissa sisällissodissa. Puukolla tehdyt tappamiset vain kauhistuttavat ihmisiä enemmän kuin pommitukset. Käsitykselle, että vanhoissa sisällissodissa väkivalta oli rajoitettua ja ymmärrettävää, mutta uusissa sisällissodissa kontrolloimatonta, ei löydy tukea todisteista. Niiden mukaan erot ovat pienempiä kuin tavallisesti sanotaan, eivätkä ne alkaneet täsmälleen kylmän sodan lopun jälkeen. Ulkopuolisten legitimitetin ja rahoituksen katoaminen asettaa paikalliset resurssit etusijalle. Silti sitä, mitkä mekanismit linkittävät rahoituksen ja sodan diasporista ryöstettäviin resursseihin ja miten ne vaikuttavat tapoihin, joilla sisällissotia taistellaan, ei määritellä tarpeeksi. Myös kylmän sodan loppu on aiheuttanut viimeaikaisten sisällissotien rikollisten piirteiden liioittelua. (Kalyvas 2001, 114–117.)

4.3.6 Diasporayhteisöt osallistuvat aiempaa enemmän

Uudenlainen politiikka ja informaatioteknologia korostaa myös diasporayhteisöjä eli muualle muuttaneita kansalaisia, jotka ovat valmiimpia toimiin kuin kotimaahan jääneet asukkaat (Kaldor 2001, 116). Erään kvantitatiivisen tutkimuksen mukaan lahjoitukset näiltä yhteisöiltä lisäävät huomattavasti konfliktin uusiutumista (Collier & Hoeffler 2001, 1). Diaspora-ryhmät määritellään yksilöiden kollektiiveiksi, jotka identifioivat itsensä osaksi kuviteltua yhteisöä, joka on hajaantunut vapaaehtoisesti tai pakosta alkuperäisestä kotimaastaan kahteen tai useampaan maahan ja on sitoutunut säilyttämään tai palauttamaan valtaan kotimaansa (Demmers 2007, 9).

Diaspora-organisaatiot ovat nykyään tärkeitä ja yhä politisoituneempia pelaajia (Demmers 2007, 2). Niiden merkitys on kasvanut huomattavasti 1900-luvun lopulla, mikä johtuu muuttuvista sodista ja identiteettiryhmien keskeisyydestä moderneissa konflikteissa. Diaspora-yhteisöjen nousua selittää se, että konflikteihin osallistuvilla identiteettiryhmillä ei ole virallista edustusta virallisissa kansainvälisissä elimissä, kuten YK:ssa, joten ne ovat riippuvaisia ulkopuolisesta tuesta. Kylmän sodan päättyminen vei myös Moskovan tai

Washingtonin tuen useilta kapinaliikkeiltä, joten niiden täytyy saada tukensa diasporaryhmiltä. (mt., 6–8.) Liikkeitä ei kuitenkaan pidä ymmärtää kotimaan vaatimusten täyttäjänä, vaan kotimaalla on hyvin ristiriitainen ja monitulkintainen rooli diasporaryhmien identiteeteissä (mt., 25).

Diaspora-yhteisöjä ovat esimerkiksi itsenäistyneiden neuvostotasavaltojen venäläiset vähemmistöt. Toinen ryhmä ovat kaukana kotimaastaan asuvat siirtolaiset, jotka eivät kärsi tapahtumien vaikutuksista, mutta ovat luoneet alkuperästään haaveellisen mielikuvan. Tähän voi lukea esimerkiksi amerikanirlantilaisten tuen Irlannin tasavaltalaisarmeijalle. Molemmat ryhmät saavat aikaan ajatuksia, lähettävät rahaa, aseita ja tietotaitoa. Uskonnollisilla ryhmittymillä on samanlaisia verkostoja. Poliittisen mobilisaation mahdollisuuksia ovat lisänneet koulutuksen kehittyminen ja uusi teknologia, sillä sähköiset tiedotusvälineet voivat olla paremmin väestön tavoitettavissa kuin sanomalehdet. (Kaldor 2001, 116–117.)

Diasporat ovat ensisijaisesti mukana poliittisessa lobbaamisessa ja varojen keräyksessä. Rahoituksellisesti ne ovat usein tarpeellisia konfliktissa oleville yhteisöille, sillä ne antavat suuren osan sota-alueen tuloista. Ne ovat mukana aktiviteeteissa, jotka kertovat julkiselle yleisölle kotimaan konfliktista. Ne myös kehittävät sosiaalisia verkostoja, jotka tarjoavat majoitusta uusille tulokkaille ja auttavat talon, työn ja turvapaikkaoikeuden saamisessa. Ne usein muodostavat uskonnollisia ryhmiä, aloittavat kielikursseja ja ovat mukana kaikenlaisissa sosiaalisissa tapahtumissa kansallisista lomista eri seremonioihin. (Demmers 2007, 10–11.) 2000-luvulla hallitukset ja kansalaisjärjestöt aloittivat diaspora-ohjelmia. Hallitukset esimerkiksi yrittivät taltuttaa diaspora-ryhmien osallistumista sotaan jäädyttämällä osallistujien varallisuutta terrorismin vastaisen lainsäädännön tuella ja sisällyttivät diasporia ulkomaanpolitiikan strategioihinsa. Kansalaisjärjestöt aloittivat vuoropuheluita, joissa diaspora-yhteisöistä yritettiin saada rauhanrakentajia, mutta useissa hankkeissa epäonnistuttiin. (mt., 4.)

5. UUSISTA SODISTA LÖYTYY MERKKEJÄ

5.1 Konfliktissa oli uuden sodan piirteitä

Olivatko vuoden 2008 tapahtumat sota vai konflikti? Kuolleita oli 850, ja vielä enemmän haavoittui tai katosi. Se ei siis yllä *Correlates of War* -projektin määrittelemään sotaan eli 1000 kaatuneeseen vuodessa (Reid Sarkees 2012), mutta täyttää *Uppsala Conflict Data* -ohjelman konfliktin määritelmän, jossa taistellaan alueesta, ainakin yksi osapuoli on hallitus, ja kaatuneita on vähintään 25 vuodessa (UCDP 2012). Georgian konflikti oli kansallinen mutta myös kansainvälinen, eli osa kansainvälisten konfliktien joukkoa, joka on pienentynyt maailmansotien jälkeen. Konfliktien kuolettavuuden trendi näkyi myös tässä konfliktissa. Koko maailmassa kuolettavuus on laskenut 1950-luvun 21 000 kuolleesta vuodessa 2000-luvun alle 3 000 kuolleeseen per vuosi. (Mack 2011, 21.) Muutos liittyy muun muassa supervaltojen sekaantumisen loppumiseen (mt., 164).

Georgian konfliktissa oli piirteitä sekä uusista että vanhoista sodista. Nopeasti tarkasteltuna se näytti olevan kahden valtion, Georgian ja Venäjän, armeijan välinen, mutta siihen osallistui myös eteläossetialaismiliisejä, vapaaehtoisjoukkoja Pohjois-Kaukasiasta ja muualta Venäjältä ja Venäjän ja separatistialueiden puolisotilaallisia joukkoja (Cohen & Hamilton 2011, 10; Illarionov 2009, 74). Heistä eteläossetialaismiliisit ja tshetsheenipataljoonat tekivät sodan laajimman etnisen puhdistuksen, jossa poltettiin Etelä-Ossetian georgialaiskyliä ja häädettiin niiden asukkaita. (IIFFMCG 2009, 26–27.) Osapuolina ei ollut vain kaksi selkeästi rajattua valtiota, sillä Etelä-Ossetiaa ja Abhasiaa voi pitää Venäjän tosiasiallisina liittolaisina. Konflikti oli siis valtioiden välinen ja samalla Georgian sisäinen. Kolmas taso oli suurvaltojen geopoliittiset intressit. Konfliktin aloittaja ei ollut yksiselitteisesti Georgia, kuten EU:n selvitysryhmä (IIFFMCG 2009, 1) kirjoittaa, vaan YK:n yleiskokouksen määrittelemistä 46 hyökkäystoimesta teki tässä tapauksessa Georgia vain yhden, ja Venäjän, Abhasian ja Etelä-Ossetian koalitio 45 (Illarionov 2009, 77–80). EU:n selvitysryhmää on myöhemmin moitittu läheisistä suhteista Venäjään.

Konfliktin kesto oli selkeä, mutta toisaalta epätarkka uuden sodan teorian mukaisesti. Intensiivisin vaihe kesti noin viikon, mutta Venäjän johdon on arvioitu suunnitelleen sitä

jopa 2,5 vuotta (Cohen & Hamilton 2011, viii.). Kun konflikti käytiin vuoden 2008 elokuussa, Venäjä alkoi vaatia valtaa jo vuonna 1999 (Illarionov 2009, 51–53). Sodalle asetettiin deadline vuoden 2005 toukokuun ja seuraavan vuoden elokuun välisenä aikana (mt., 61–63). Vuonna 2008 huhtikuusta heinäkuuhun maiden välillä oli jo matalan intensiteetin sota, joka alkoi lopullisesti heinäkuun lopussa tai elokuun alussa (mt., 69–72). Vaikka konflikti loppui ja uusi kylmä sota vältettiin, neuvottelut jatkuivat vielä vuosia, ja etniset georgialaiset eivät ole pystyneet palaamaan separatistialueille. Vuonna 2012 UNHCR suojeli ja auttoi vielä 273 000 ihmistä, joista noin 129 000 oli lähellä saavuttaa pysyvän ratkaisun, mutta tarvitsi vielä humanitaarista apua (UNHCR 2013). Sota ei siis päättynyt tulitaukosopimukseen, vaan Venäjä jatkoi sotilasoperaatioitaan senkin jälkeen (Cornell & Starr 2009, 3–5). Konfliktin pelättiin laajenevan uudeksi kylmäksi sodaksi, mutta koska sopimukset ovat luoneet maailmanlaajuisen sotilaallisen liittouman, konfliktille tuli nopeasti sovittelijoita Etyjistä, EU:sta ja myöhemmin varovaisesti suhtautuneesta Yhdysvalloista.

Nykyään maailmaa ei enää muokkaa sotilaallinen valta, vaan poliittiset prosessit (Kaldor 2001, 8–9). Tässä konfliktissa Venäjä halusi ehkä hyökätä siirtääkseen huomion pois sisäpolitiikastaan, Georgiassa separatistialueiden integrointi oli sisäpolitiikan tärkeä tavoite, eikä intressipiiriä lähiulkomaihinsa tavoitteleva Venäjä pitänyt siitä, että Georgia vahvisti itsenäisyyttään ja hakeutui kohti länttä ja Natoa. Venäjä halusi mahdollisesti Nato-jäsenyyttä tavoittelevasta Georgiasta varoittavan esimerkin, jotta lähiulkomaissa vältyttäisiin domino-vaiikutukselta. Lisäksi yhdeksi syyksi spekuloidiin energiaa.

Konfliktin uuden sodan piirteitä olivat identiteettipolitiikkaan liittyvät etniset ristiriidat, siviileille tehty etninen puhdistus ja epämääräiset taistelujoukot. Identiteettipolitiikan mukaisesti separatistialueet haluttiin tyhjentää etnisistä georgialaisista, eli koalitio vaati valtaa etnisyyden perusteella. Kansalaisuutta käytettiin myös hyväksi ennen konfliktia, jolloin alueiden asukkaille jaettiin kansainvälisen lain vastaisesti venäläisiä passeja (Asmus 2010, 73). Toisaalta on vaikeaa sanoa, olivatko syynä niinkään nostalgiset käsitykset menneestä kuin käytännöllisemmät syyt, kuten huomion saaminen pois Venäjän sisäpolitiikasta, energia-asiat ja Georgian näpäyttäminen. Kyse oli myös Georgian sisäpolitiikasta, sillä separatistialueiden integrointi oli yksi Saakashvilin päätavoitteista (Nilsson 2009, 101). Identiteettipolitiikka on globalisaation tapaan samaan aikaan paikallista ja globaalia (Kaldor 2001, 19), joten konfliktissa oli myös diaspora-yhteisöjä

mukana, sillä Etelä-Ossetian useat johtavat poliitikot olivat venäläisiä (Cohen & Hamilton 2011, 4). Toinen uusien sotien piirre on sodankäynnin keinojen muutos, jossa erityyppiset taistelijat hyökkäävät siviileihin (Kaldor 2001), mikä pitää paikkansa tässä konfliktissa, vaikka toisaalta kaikissa sodissa tulee siviiliuhreja. Uusien sotien kolmas piirre globaali sotatalous toteutui ja ei toteutunut Georgiassa. Uusissa sodissa vain pieni osa osallistuu talouteen ja työttömiä on paljon (Kaldor 2001). Georgia kärsii vuosia konfliktin jälkeen maan sisäisistä pakolaisista ja varsinkin separatistialueilla on salakuljetusta, mutta muuten bruttokansantuote kasvoi eurokriisistä huolimatta esimerkiksi vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä 6,8 ja seuraavalla 8,1 prosenttia (Worldbank 2012).

Georgian konfliktilla on silti vanhan sodan piirteitä, sillä siinä taisteli aseellisesti kaksi valtiota. Vaikka maiden huonot välit (Cohen & Hamilton 2011, 4) ja Venäjän provosointi alkoivat aiemmin (Illarionov 2009, 77–80), konfliktin alku eli Georgian hyökkäämiskäsky voidaan myös määrittää minuutin tarkkuudella (Asmus 2010, 19). Sen jälkeen käytiin aseellisten kamppailujen sarja, joka päättyi jossain määrin eri rauhansopimuksiin (Asmus 2010, 193–197). Vaikka kahakoita oli ollut aiemmin, ja separatistialueiden rikollisuus jatkuu, varsinainen konflikti oli lyhyt eikä kestänyt uusien sotien tapaan vuosikymmeniä. Myös konfliktin syissä oli piirteitä uusista ja vanhoista sodista. Siinä oli kyse ulkopoliitikasta ja turvallisuudesta, toisaalta molempien maiden sisäpolitiikasta, asemasta itsenäisenä valtiona ja yhteisöjen roolista valtioissa.

Uusien sotien teorian mukainen siviilin ja sotilaiden ero (Kaldor 2001) ei tässä tapauksessa hävinnyt, mutta ulkopuolisten roolista tuli epäselvä varsinkin venäläisten rauhanturvaajien tapauksessa, eivätkä neutraalisuuden lait pitäneet siinä enää paikkaansa. Venäläisten rauhanturvaajien olemassaolo (Luukkanen 2008, 73–74) alueella, jolla Venäjä taisteli, oli jo ristiriitaista. Rauhanturvaajat olivat jo ilmeisesti ennen sotaa sotkeutuneet huume- ja asekauppoihin (Gahrton 2011, 120; Kukhianidze 2004, 90). He eivät estäneet Etelä-Ossetian pommitusta Georgiaan ja turvasivat myös osseettisotilaita (Asmus 2010, 43–45). Kun Etelä-Ossetian puolisolitaalliset joukot avasivat tulen georgialaiskyliin 29. heinäkuuta, ne käyttivät rauhanturvaajia kilpinä (Asmus 2010, 26–27). Tbilisi varoi provosoimasta rauhanturvaajien kuolemilla taisteluiden alussa. Kun taistelut alkoivat, rauhanturvaajat liittyivät mukaan taisteluihin, mikä teki heistä myös sotilaallisia kohteita. Neutraalisuuden laki ei ollut enää relevanttia, eikä eroa rauhanturvaajan ja ei-rauhanturvaajan välillä enää huomannut. (Asmus 2010, 43–45.)

1900-luvun sodissa sotatalous tarkoitti keskitettyä järjestelmää, jossa koko kansakunta soti tai tuotti tarvikkeita. Uusissa sodissa tilanne on eri, koska niissä valtio hajoaa. (Kaldor 2001.) Myös tässä konfliktissa vain osa Georgian ja Venäjän väestöstä osallistui sotaan. Sotilaallisesti heikot saavat uusissa sodissa aseita, logistiikkaa ja turvaa ulkopuolisilta, kuten Abhasia ja Etelä-Ossetia saivat Venäjältä niin pitkälle, että siitä tuli koalitio. Georgia oli aiemmin saanut apua Yhdysvalloilta, mutta siitä tuli myös ongelma, koska Nato-jäsenyyttä varten armeijaa oli muutettu rauhanturvaamiseen sopivaksi (Asmus 2010, 41). Uusien sotien teoriassa kuvataan epäonnistuvien valtioiden tunnusmerkiksi fyysisen pakottamisen pirstoutumista ja hallinnan menettämistä, jotka kuvaavat Georgian hallinnasta luisuneita separatistialueita.

Uusissa sodissa alueellinen tuotanto romahtaa ja työttömyys kasvaa, jolloin ryöstely alkaa. Korruptio on levinnyt laajalle ja alueella on rakenteellista sopeuttamista. Paikallisten tulojen romahtaessa avustuksia saadaan ulkomailla asuvilta perheiltä ja muiden maiden siirtolaisyhteisöiltä. Virallisen talouden rinnalle tulee epävirallinen globalisoitunut talous, jossa humanitaarista apua muutetaan sotatarvikkeiksi. Myös naapurimaissa kauppatulot vähenevät, sinne tulee pakolaisia, harmaata taloutta ja identiteettipolitiikka leviää, koska yhden maan enemmistöstä tulee toisen vähemmistö. (Kaldor 2001.) Toisaalta heikko valtio, virallisen talouden romahtaminen ja rikollisten kiistelyt laittomasta kaupasta eivät liity kaikkien mielestä uusiin sotiin, ja globalisaatio oli olemassa jo koko viime vuosisadan (Newman 2004, 183–184).

Uuden sodan teorian sotataloutta ei voi sellaisenaan soveltaa koko Georgiaan tai Venäjään, mutta Abhasia ja Etelä-Ossetia näyttävät olevan varjotalouden eräänlaisia magneetteja, vaikka salakuljetusta on myös muualla Georgiassa. Vuonna 2004 eli neljä vuotta ennen konfliktia tehdyn arvion mukaan neljä viidesosaa Georgian taloudesta perustui käteiseen (Petersson 2004). Maan salakuljetus alkoi jo vuonna 1998, ja oli viiden vuoden kuluttua lisännyt korruptiota, luonut poliitikkoihin ja virkamiehiin yhteyksissä olevia rikollisryhmiä ja vetänyt köyhiä väestönosia rikoksiin siinä määrin, että tilanne uhkasi kansallista turvallisuutta (Kukhianidze 2004, 88–89).

Kaikista alueen maista juuri Georgiaan on kehittynyt erityisen paljon järjestäytyntä rikollisuutta, kuten kiellettyjen aineiden laitonta kauppaa ja ihmiskauppaa (Petersson,

2004). Abhasian ja Etelä-Ossetian salakuljetuksen taloudelliset vaikutukset maalle ovat pienet verrattuna kokonaismäärään maan kaikilla rajoilla, mutta separatistialueilla salakuljetus lietsoo väkivaltaista ympäristöä salamurhineen ja panttivankeineen. Separatistialueiden salakuljetus on noin 15–20 prosenttia maan kokonaismäärästä. (Kukhianidze 2004, 94.) Virallisen talouden rinnalla ei siis ole ehkä sotataloutta, vaan pitkään jatkunut epävirallinen talous, joka perustuu korruptioon ja rikoksiin. Abhasia ja Etelä-Ossetia ovat muuttuneet rikosvyöhykkeiksi, joita mikään hallitus tai kansainvälinen yhteisö ei pysty kontrolloimaan. (Kukhianidze 2004, 90.)

Rikollisuuden näkyminen separatistialueilla johtuu rajakiistoista, ja salakuljetusongelma kytkeytyy separatismiin, ratkaisemattomiin konflikteihin ja väkivaltaan. Etelä-Ossetiassa osseetit eivät valvo rajaa, venäläiset ja georgialaiset eivät voi tai halua valvoa kahden ”oman” alueensa välistä rajaa, joten tavarat ja palvelut ovat alkaneet virrata vapaasti maiden välillä. Etelä-Ossetialla ei ole myöskään luonnonvaroja, mikä vaikutti laittomien markkinoiden syntyyn. (Gahrton 2011, 107.) Erään lähteen mukaan tavallisen tullin perustaminen Ossetioiden välille romuttaisi alueen tulot ja voisi johtaa levottomuuksiin (Asmus 2010, 64). Etelä-Ossetian tavoin myös Abhasiassa on salakuljetusongelma, jota menneet konfliktit ja väkivalta pahentavat (Kukhianidze 2004, 88). Salakuljetus oli jo 2000-luvun alussa eteläossetialaisten viranomaisten tärkein tulonlähde (YK-liitto 2012). Abhasiassa kansainvälisten yritysten kaupankäynti on korvattu harmaalla taloudella, koska Abhasian hallitukselle asetettujen pakotteiden vuoksi kaikki ilman Georgian lupaa käyty kauppa on laitonta, eikä niiden kahden välillä ole juurikaan sopimuksia. Tilanne vaikuttaa myös naapurivaltio Venäjään, koska venäläiset yritykset ja valtio ovat usein mukana alueen kaupankäynnissä. Pakotteet voivat siis vahingoittaa väestöä ja auttaa viranomaisia rikastumaan. Usein rikokset ovat asukkaiden ainoa tapa selviytyä (Kukhianidze 2004, 88–89).

Uusien sotien teorian mukaisesti tilanne vaikuttaa myös Georgian naapurimaihin lisäämällä pakolaisia ja harmaata taloutta. Sijainti, valvomattomat rajat, konfliktit ja korruptio ovat muuttaneet rajat kauttakulkupaikaksi laillisille ja laittomille materiaaleille, kuten huumeille, aseille ja ihmisille (Kupatadze 2010, 220). Vaikka salakuljetus lisää harmaata taloutta, sitä haitallisempia ovat korruptio ja rikokset. Uusille sodille tyypillisesti poliittiset ryhmät tukeutuvat jäätyneeseen konfliktiin ja salakuljetukseen, jotta ne saavat hallita resursseja ja rajoittaa demokratiaa. (Kukhianidze 2004, 95.) Kun demokratia

hankaloituu, kansa ei pääse vaikuttamaan johtajiinsa, ja heidän joukkoonsa valikoituu sellaisia, jotka haalivat resursseja itselleen kansan sijaan.

Georgiassa salakuljetettiin ennen raakaöljyä, savukkeita ja alkoholia, mutta nyt huumeiden kuljetus ja kulutus on kasvanut. Maa on edullisesti Turkin, Kaspianmeren ja Venäjän välissä, minkä vuoksi siitä on tullut reitti Venäjälle ja Länsi-Eurooppaan meneville afgaaniopiaateille. 1990-luvun ajan 2000-luvun alkuun asti huumekaupassa oli mukana rajavartioita ja sisäministeriötä. (Petersson 2004.) Toinen ongelma on ihmiskauppa, jossa paikallisia viedään laittomaan työhön, pakkotyöhön ja prostituutioon (mt.), esimerkiksi abhasialaisnaisia Turkkiin ja turkkilaistyöntekijöitä Abhasiaan. Tavarat taas liikkuvat Venäjältä Turkin suuntaan. (Kukhianidze 2004, 92–94.)

1990-luvulta lähtien konfliktien ideologinen motiivi korvattiin yhä useammin identiteetillä. Kansallisuus ja etnisuus olivat yksi syy myös Georgian konfliktiin, ja toinen oli kylmän sodan päättyminen. Yleensä sentyyppisissä konflikteissa jompikumpi supervalta oli tukenut valtion keskushallintoa, jolloin tuen loputtua hallinto heikkeni, mikä räjäytti identiteettiin perustuvien konfliktien määrän (UNHCR 2000, 277–280). 1990-luvulla uuden sodan merkkejä eli epämääräisten joukkojen väkivaltaa siviilejä kohtaan ei tunnistettu, mikä johti muun muassa siihen, että sotarikolliset otettiin neuvotteluihin, mikä hämmensi kansalaisia, ja siviileihin kohdistunutta laajaa väkivaltaa pidettiin sattumana (Kaldor 2001). Georgian konfliktissa viimeistään EU:n raportissa (IIFFMCG 2009) saatiin tietoa etnisestä puhdistuksesta ja sen tekijöistä, jolloin sotapäälliköiden teot tunnistettiin tarkoituksellisiksi, ja kansainvälinen yhteisö tunnisti konfliktin etniset syyt.

Vuoden 2008 konfliktin alueiden etnisten ryhmien kanssakäyminen vaihteli rauhasta levottomuuksiin. Vuonna 1989 Etelä-Ossetiassa asui 100 000 asukasta, joista osseetteja oli enemmistö eli kaksi kolmasosaa ja georgialaisia kolmasosa. Muualla Georgiassa osseetteja oli 100 000 ja Venäjän Pohjois-Ossetiassa 335 000. (Zürcher 2007, 117.) 1990-luvun alun levottomuuksien jälkeen Etelä-Ossetiasta lähti georgialaisia, ja sinne tuli osseetteja niin, että ennen vuotta 2008 osseetteja oli noin 60 000 ja georgialaisia 10 000 (Gahrton 2011, 103), vaikka toisaalta väestöä on arvioitu olleen paikalla ennen konfliktia vain 60 000 asukasta (Asmus 2010, 63). Etelä-Ossetia perustettiin vuonna 1922 Georgian puitteissa Neuvostoliiton yhteyteen (Gahrton 2011, 104; Goltz 2009, 13), ja nykyiset ristiriidat ovat lähtöisin jo sieltä, koska osseetit eivät halunneet eroon Pohjois-Ossetian alueella elävästä

kansastaan (Herzig 1999, 73–74). Georgian ja Etelä-Ossetian hallinnon ja asukkaiden suhteet olivat häiriintymättömät lukuun ottamatta vuosia 1918 ja 1921, kunnes alue vuonna 1988 alkoi rakentaa nationalistista diskurssia ja valitsi separatismien. Vuonna 1989 molempien osapuolten kansallistunteet nousivat ja ongelmat lisääntyivät. (Zürcher 2007, 124, 149.) Vuonna 1990 Etelä-Ossetia erosi Georgiasta, jolloin Georgia lakkautti sen autonomian (Gahrton 2011, 105). Georgia julistautui itsenäiseksi Neuvostoliitosta vuonna 1991, ja georgialaissotilaat hyökkäsivät eteläossetialaisiin siviileihin surmaten 500–600 ihmistä (Zürcher 2007, 142). Osseetit ja abhaasit eivät halunneet itsenäistä valtiota, vaan olisivat tyytyneet Neuvostoliiton alaisuuteen, kunhan niiden ei olisi tarvinnut olla vähemmistö kansallismielistyvässä Georgiassa (Zürcher 2007, 144). Vuodesta 2002 Venäjä alkoi myöntää valtavasti passeja Abhasiaan ja Etelä-Ossetiaan (Asmus 2010, 73).

Myös Abhasiassa oli kansallisuuteen ja identiteettiin liittyviä ongelmia. Abhasia oli alun perin osa Georgian kuningaskuntaa, oli Georgia osa Venäjää tai ei (Herzig 1999, 76; Luukkanen 2008, 77). Alueen lähihistoriaa leimaa Neuvostoliiton toiseksi suurin etninen puhdistus, kun abhaasijoukot 1992–1993 karkottivat 200 000–250 000 georgialaista Abhasian pyrkiessä itsenäisyyteen Georgiasta (Gahrton 2011, 119; Luukkanen 2008, 74; Zürcher 2007, 131; Goltz 2007, 27). Vuonna 1993 väestöä oli noin puoli miljoonaa, josta abhaaseja alle viidesosa ja georgialaisia alle puolet, joten alue oli monikansallinen ja abhaasit olivat vähemmistö (Gahrton 2011, 112–113; Luukkanen 2008, 73–74; Zürcher 2007, 115–119). Venäjällä oli alueella ristiriitainen rooli sekä neuvotella osapuolten kanssa että tukea abhaaseja sotilailla ja aseilla (Zürcher 2007, 131). Alueella taisteltiin, kun vuonna 1998 yhteydenottojen seurauksena abhaasit pakottivat kymmeniä tuhansia georgialaisia pois Abhasiasta (Gahrton 2011, 123). Seuraavan kymmenen vuoden aikana Georgian ja Abhasian taistelut leimahtivat aina muutaman vuoden välein (Zürcher 2007, 144).

Georgian lähihistoriassa on myös muita etnisyyteen liittyneitä taisteluita. Ensimmäinen sisällissota käytiin vuonna 1991 presidentin ja opposition välien kiristymisen vuoksi (Zürcher 2007, 127–129), ja Venäjä tuki oppositiota rahallisesti ja teknisesti (Gordadze 2009, 30). Samana vuonna alkoi kaksivuotinen georgialaisten ja eteläossetialaisten välinen sota, joka johti kuolemien lisäksi massamuuttoon (Goltz 2009, 18–20; Gahrton 2011, 105; Zürcher 2007, 124–127). Vuoden 1992 kesällä georgialaiset hyökkäsivät Abhasiaan (Gahrton 2011, 117), mutta seuraavana vuonna abhaasit, venäläiset ja

pohjoiskaukasialaiset valtasivat alueensa takaisin (Asmus 2010, 61–62; Gahrton 2011, 117–118). Sodassa tapahtui etninen puhdistus, se oli verisin maan siihenastisista sodista ja vaati lähteistä riippuen 2 500–10 000 henkeä, ja lisäksi 300 000 henkeä pakeni alueelta (Zürcher 2007, 131). Seuraavat taistelut käytiin Länsi-Georgiassa Gamsakhurdian kannattajien ja vastustajien välillä (Zürcher 2007, 142). Useissa konflikteissa heijastuvat Neuvostoliiton 1920- ja 1930-lukujen rajanvedot (Herzig 1999, 76). Lisäksi nykyinen Venäjä yritti ensiksi estää Georgian itsenäistymisen muun muassa tukemalla separatistiliikkeitä. Haavoittunut suurvalta yritti noudattaa vanhaa poliittista mallia uudessa ympäristössä, ja sen oli vaikeaa hyväksyä Georgian itsenäistymistä, koska maiden väliset historialliset siteet olivat syvät. (Gahrton 2011, 28–29.) Vuosina ennen vuosituhannen vaihdetta Georgia etääntyi Venäjän puolivasallisuudesta ja kiinnostui vähitellen lännestä, jolloin vuosituhannen vaihteen jälkeen Georgian ja Venäjän suhteet ajautuivat väkivaltaan.

Georgian autonomisista tasavalloista Adjara oli uudelleenintegroitu menestyksekkäästi. Siksi Tbilisi arveli, että Etelä-Ossetian konflikti johtui johtajien talousintresseistä, ja edisti rauhaa Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa energisesti vuodesta 2005, tosin ristiriitaisesti sekä rauhanomaisilla että jämäköillä viesteillä. (Nilsson 2009, 91–94.) Saakashvili oli noussut valtaan lupaamalla maan alueellista yhdistämistä, jonka hän säilytti tärkeimpänä tavoitteenaan. Hän toivoi, että alueet liittyisivät Georgiaan uudelleen hyvän taloustilanteen houkuttelemina. (Asmus 2010, 74–77.)

Separatistialueiden etniset identiteetit vaikuttavat aika selviltä: yksilöillä on oma etninen taustansa, ehkä Venäjän passi ja tarve irtiottoon Georgiasta. Täytyy kuitenkin muistaa, että Etelä-Ossetian separatistijohtajat ovat vähemmistöstatuksestaan huolimatta pääosin etnisiä venäläisiä, joista useat ovat työskennelleet Neuvostoliiton salaisessa poliisissa KGB:ssä, armeijassa tai kommunistisessa puolueessa (Cohen ja Hamilton 2011, 4). Etniset identiteetit kovenevat konfliktitilanteissa (Faber 2002, 54–55), mitä ei kuitenkaan voi pitää vuoden 2008 konfliktin ainoana syynä. Identiteettipolitiikasta, jossa vaaditaan valtaa etnisyyden tai rodun perusteella, näkyy Georgiassa useita merkkejä. Esimerkiksi Georgian itsenäistymisen aikaan Etelä-Ossetia oli Georgialle ongelma siksi, että osseetit olivat vanha persiaa puhuva kansa eivätkä etnisiä georgialaisia, joten osseetit tuntuivat tungettelijoilta. Erään arvion mukaan Abhasia ja Etelä-Ossetia eivät sinänsä halunneet itsenäisyyttä tai Venäjän alaisuutta, vaan eroon vähemmistöasemastaan kansallismielistyvässä Georgiassa. Siitä lähtenyt konfliktikierre perustui siis identiteettipolitiikkaan, kunnes sotatalouden

tuotot, ratkaisemattomat konfliktit ja separatismi muuttivat alkuperäisen poliittisen agendan väkivallan markkinoiksi. Epävirallinen rinnakkaistalous ja identiteettipolitiikka vahvistavat toisiaan. Separatistialueiden salakuljetusta ei saada loppumaan, koska kaupallinen potentiaali on korvannut alkuperäisen poliittisen ja ideologisen agendan niin pitkälle, että salakuljetus on tärkeää taloudelle.

Georgian tapauksessa kuvailu identiteettipolitiikasta pitää paikkansa. Se on pirstonut valtion, sen tavoite on menneisydessä eli ei aatteellisen politiikan tavoin tulevaisuudessa, ja se luokittelee pois osan ihmisistä. Separatistialueiden tähtäimen voisi kuvitella olevan noin 1980-luvulla, kun Georgia alueineen kuului Neuvostoliiton alaisuuteen. Identiteettipolitiikkaa vahvistaa globalisaation ilmiö, jossa ihmiset jakautuvat ylikansallisiin osallistujiin ja verkostoista tipahtaneisiin (Kaldor 2001, 99). Se ilmentyneenä separatistialueilla erityisesti salakuljetuksen suhteen. Siihen osallistujat kuuluvat ylikansalliseen verkostoon, kun paikallisia viedään ulkomaille laittomaan työhön tai prostituutioon, ja Venäjältä salakuljetetaan tavaroita Georgian kautta Turkkiin.

Human Rights Watch määritteli 1990-luvulla yhteisöjen välisen väkivallan tärkeäksi ihmisoikeusongelmaksi. Siihen kuuluu etnisesti, kielen tai rodun perusteella erottautuvia ryhmiä, jotka surmaavat siviilejä. Kaikki alkaa siitä, että hallitus manipuloi etnisiä jännitteitä polarisoidakseen yleistä mielipidettä. Väkivalta kumpuaa vihan legitimisovasta politiikasta, eli hallitus voi kannustaa ryhmien välisiä hyökkäyksiä, määrätä eri ryhmille eri määrän oikeuksia tai määrätä valtion etnisyyden, jättää tarjoamatta fyysistä turvaa tai tukahduttaa hyökkäysten vastustajien mielipiteet. (Abu-Hamad ym. 1995.) Tästä on varsin selvä esimerkki Georgian itsenäistymisen ajalta, kun Tbilisi määräsi Etelä-Ossetian kieleksi georgian, otti alueelta pois autonomisen statuksen ja kielsi alueen vuonna 1990 itsenäiseksi julistaneen Ossetian *Popular Front* -organisaation, jolloin väkivalta eskaloitui (Goltz 2009, 17–18). Toisaalta ennen sitä, vuonna 1988 Tbilisissä oli 100 000 hengen mielenosoituksessa vaadittu abhaasien, azerbaidžanilaisten ja osseettien georgialaisia vastaan harjoittaman syrjinnän lopettamista (Gahrton 2011, 84). Niinä vuosina kansallismielisyys kukoisti, sillä vuonna 1990 Georgia julisti itsensä miehitettyksi, saman vuoden vaaleissa kaikki ryhmät olivat kansallismielisiä (Gahrton 2011, 84; Goltz 2009, 16), ja itsenäisyysliikkeen johtaja Gamsakhurdia halusi tasata tilit abhaasien ja osseettien kanssa (Goltz 2009, 17; Asmus 2010, 60).

Kun Tbilisi suosi enemmistöä muun muassa asettamalla kieleksi georgian ja ottamalla pois autonomisen statuksen (Goltz 2009, 17–18), se suosi enemmistöä ja viesti, että georgialaisten ryhmä ansaitsee enemmän kuin muut. Syrjimisen syy ei kuitenkaan ollut suosiotaan menettämässä ollut hallinto, vaan pitkään lisääntynyt kansallistunne. Toisaalta kansan kansallistunne antaa opportunisteille hyvän syyn pelata olemassa olevilla jännitteillä. Georgialaisten enemmistöstä huolimatta valtiossa oli myös päinvastainen ilmiö, jossa uhrit eivät olleet vähemmistöä, ainakaan vuoden 1988 mielenosoituksen (ks. Gahrton 2011, 84) perusteella.

Uusissa sodissa on esiintynyt myös laajaa ja tietoisista väkivaltaa siviileihin. Väestöä halutaan hallita hankkiutumalla eroon ihmisistä, joilla on erilainen identiteetti (Kaldor 2001), mikä toteutui myös Georgian konfliktissa. Kaikki osapuolet levittävät pelkoa ja vihaa, ja väestöä karkotetaan massamurhilla ja pakkosiirroilla, mikä lisää pakolaisia (Kaldor 2001). Vuoden 2008 konflikti oli monitahoinen eli valtioiden sisäinen ja niiden välinen, koska Georgian ja Venäjän joukot taistelivat toisiaan vastaan, ja toisaalta eteläossetialaiset ja abhaasit georgialaisia vastaan (IIFFMCG 2009, 32–33). Konfliktien yhdistelmä on taipuvainen johtamaan kansainvälisen humanitaarisen lain ja ihmisoikeuksien rikkomiseen (IIFFMCG 2009, 11). Vihamielisyyksien alun jälkeen kodeissaan pysytelleitä etnisiä georgialaisia pakotettiin maanpakoon, ja heidän kyliään ryöstettiin ja tuhottiin systemaattisesti Etelä-Ossetiassa. EU päätyi lopputulokseen, että Etelä-Ossetian georgialaisia vastaan tehtiin etninen puhdistus konfliktin aikana ja sen jälkeen. (IIFFMCG 2009, 26–27.)

Sota tappaa aina siviilejä, mutta ”glokaalin” murhanhimoisen versio iskee vain siviileihin (Cavarero 2011, 73–74). Tässä konfliktissa kuoli sekä sotilaita että siviilejä, joista jälkimmäisiin kohdistuneet kansainvälisen humanitaarisen lain rikkomukset koskivat ihmisten pahoinpitelyä, omaisuuden tuhoamista ja pakkosiirtoa. Konfliktissa tehtiin summittaisia hyökkäyksiä, valtiot eivät tarjonneet riittävää suojaa, georgialaisasutusta ryöstettiin ja tuhottiin, siviilejä pahoinpideltiin, raiskattiin, pidätettiin ja otettiin panttivangeiksi. (IIFFMCG 2009, 27.) Toisaalta erään tutkijan mukaan siviileihin tähtääminen, etniset puhdistukset ja pakkomuutot eivät ole ominaisia vain uusille sodille tai sisällissodille, vaan niitä on ollut aina (Newman 2004, 181).

Eräs Georgian ja Venäjän koalition konfliktin siviileihin keskittyneistä toimista oli etnisen puhdistuksen seurauksena syntynyt pakolaisaalto (IIFFMCG 2009, 26–27). Uusien sotien eräs päämäärä on väestön karkottaminen muun muassa pakkosiirtojen avulla (Kaldor 2001). Etelä-Ossetiasta ja lähialueilta pakeni kodeistaan noin 135 000 ihmistä, joista suurin osa muualle Georgiaan ja Venäjälle. Kansainvälistä lakia rikkovien pakkosiirtojen ohella asukkaat pakenivat myös turvattomuutta. (IIFFMCG 2009, 27.) Myös Abhasiassa 2 000 georgialaista jätti kotinsa pommituksen vuoksi (Popjanevski 2009, 153). Ongelma tulee siitä, että uusien sotien pakolaisia voidaan pitää sivuvaikutuksena, vaikka se on yksi päämäärä. Vaikka pakolaisten palaaminen kirjattaisiin rauhansopimukseen, se on hankalaa, jos alueella on vielä etnisiä jännitteitä. Myös yritykset panna lakia täytäntöön tai pitää demokraattisia vaaleja edistävät jännitteitä. Huomio tuleekin kohdistaa johtajien sijaan siviileihin, koska he kärsivät eniten. (Kaldor 2001.)

Uusille sodille on myös tyypillistä väkivallan yksityistäminen, mikä on murentanut valtion yksinoikeutta järjestäytyneeseen väkivaltaan (Kaldor 2001). Myös Georgian valtio on ostanut palveluita yksityisiltä väkivaltayrittäjiltä (Zürcher 2007, 137). Kun valtio on liian heikko kontrolloimaan sisäistä väkivaltaansa, sen rinnalle tulee aseellisia ryhmiä lain rajamailta. Sotiin sekaantuu puolisotilaallisia joukkoja, paikallisia itsepuolustusjoukkoja ja ulkomaisia palkka-armeijoita. Sota lujittaa liikemiesten ja rikollisten liittoutumia. Identiteettipolitiikka yhdistää liikemiehet ja seikkailijat, jolloin epämääräiset ”liikemiehet” sekaantuvat rappeutuneisiin institutionaalsiin elimiin ja sotiin. Toinen ryhmä ovat nuoret miehet ja seikkailijat, jotka esimerkiksi Kaukasuksella vaihtavat panttivankeja ruokaan, aseisiin tai rahaan. (Kaldor 2001.) Kontrollin puute Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa lisää haavoittuvuutta kansainvälisille rikosryhmille. Ryhmät täyttävät usein valtatyhjiön, ovat joustavia ja nopeita ja tekevät yhteistyötä muualla Georgiassa sijaitsevien rikollisryhmien ja valtionhallinnon kanssa. Päätoimijoina pidetään venäläisiä rauhanturvaajia, jotka tekevät erityisesti huume- ja asekauppaa. (Gahrton 2011, 120; Kukhianidze 2004, 90.) Separatistialueilla myös ei-demokraattisesti valitut johtajat voivat pitää kansaa pelossa militanteilla ideologioillaan ja ylläpitämällä korruptoitunutta järjestelmää, jolloin kansalaiset pelkäävät irrationaalista sotaa (Kukhianidze 2004, 95).

Kylmän sodan loppu heijastaa siirtymävaiheen vallan tyhjiötä (Kaldor 2001, 15). Tapahtumat koskettivat konfliktialuetta valtavasti, kun Neuvostoliitto hajosi ja Georgia

itsenäistyi. Sodan loputtua markkinoille jäi ylijäämäseita ja työttömiä sotilaita nimenomaan Neuvostoliiton alueelle (mt., 15). Georgian sisällissotien alkuun vaikutti heikon valtion ja yksityisten väkivaltayrittäjien yhteistyö, Neuvostoliiton hajottava etnofederalismi ja kansallismielisen eliitin sisäinen pirstoutuminen. Eri sisällissotien väkivalta organisoitiin eri tavoin, mutta vuosien 1990 ja 1991 tapahtumia institutionaalisten puitteiden romahdettua voi kutsua väkivallan markkinoiksi. (Zürcher (2007, 133, 137.) Maan itsenäistyessä kaksi aseistettua joukkoa olivat kansalliskaarti ja puolisolitaallinen Mkhedrioni, joista molemmat verottivat taloutta, tekivät rikoksia ja keskittyivät enemmän ryöstelyyn kuin taisteleamiseen (Zürcher 2007, 137–139).

Georgian itsenäistyessä kansalliskaartissa oli 1000 sotilasta, eli alle kymmenesosa tavoitteesta. Heidän lisäksi käytettiin tarvittaessa ammattitaidottomia, kurittomia ja ryöstelyyn taipuvaisia kannattajia. Poliitikon ja tuomitun rikollisen johtamalla puolisolitaallisella Mkhedrioni-ryhmällä oli 1000 jäsentä, ja se rahoitti toimintansa kiristyksellä ja luvattomalla kaupankäynnillä. (Zürcher 2007, 137–139.) Uuden sodan teorian mukaan yksityiset joukot ovat tavallisesti järjestäytyneet karismaattisen johtajan ympärille (Kaldor 2001). Niin myös tässä tapauksessa, sillä Mkhedrionia johti rikollinen-poliitikko, ja muutenkin ryhmät olivat uskollisia vain johtajilleen (Zürcher 2007, 137–139).

Ryhmien toiminta on suoraan kuin uusien sotien teorian esimerkeistä. Väkivalta tähdätään siviileihin, taisteluja vältetään kun mahdollista ja ennen kaikkea alue yritetään vallata poliittisen kontrollin kautta sotilaallisen sijaan. Sodan päämäärä ei ole uusi suunnitelma yhteisölle, vaan rikosten kautta saatu status. (Kaldor 2001.) Kansalliskaarti ja Mkhedrioni eivät halunneet olla valtion hallinnassa, etteivät liiketoiminnot loppuisi. Kun valtio yritti kiristää otettaan, taistelut vallasta laajenivat sisällissodaksi sotapäälliköiden tarrautuessa poliittiseen valtaan. Kansalliskaarti sai tulonsa varustelukaupasta ja Mkhedrioni polttoaineen jakelusta. Koska Georgialla ei ole mittavia luonnonvaroja, ryhmät joutuivat hankkimaan elantonsa rikoksilla asekaupasta tiemaksuihin ja bensikauppaan. (Zürcher 2007, 139–140.) Ryhmissä näkyy hyvin, kuinka kylmän sodan loppu lietsoi yksityistämistä, koska siitä jäi jäljelle miljoonia kotiutettuja sotilaita ja valtion ulottumattomissa olevia aseita. Sotaväen alasajo oli massiivisinta vuoden 2008 konfliktin yhdellä osapuolella, Venäjällä, koska maan puolustusvoimista lakkautettiin puolen

vuosikymmenen aikana yli miljoona työpaikkaa. (Albrecht 2002, 126–127.) Tavallisimmaksi tavaksi hävittää ylijäämäseet tuli kansainvälinen ylijäämäseiden kauppa (Albrecht 2002, 122–123).

Vuoden 2008 konfliktiin kytkeytyi ammattisotilaiden lisäksi epämääräisten taistelujoukkojen verkosto. Etelä-Ossetiassa oli jo ennen konfliktin alkua joukkoja, jotka eivät olleet venäläisrauhanturvaajia. Venäjältä tuli Etelä-Ossetiaan myös joukoittain vapaaehtoisia ja palkkasotilaita Roki-tunnelin ja Kaukasus-vuoriston läpi. (IIFFMCG 2009, 20.) Vaikka molempien valtioiden sekä Etelä-Ossetian joukot syyllistyivät kansainvälisen humanitaarisen lain ja ihmisoikeuslain rikkomiseen, erityisesti Etelä-Ossetian aseelliset sissijoukot, vapaaehtoiset ja palkkasoturit tekivät lukuisia rikkomuksia (IIFFMCG 2009, 26–27). Kaiken kaikkiaan tshetsheenipataljoonilla, eteläossetialaisilla ja abhaasien miliisijoukoilla oli sodassa tärkeä rooli. Venäjän ja separatistialueiden sissit järjestettiin ennen sodan syttymistä, ja ne todennäköisesti hoitivat tiedustelua ja etuvartio-operaatioita. (Cohen & Hamilton 2011, 42.)

Uuden sodan aseryhmät eivät ole hierarkkisia, ne käyttävät sissisodankäyntiä ja kantavat pienaseita. Valtion sääntöjen ulkopuolella toimivat joukot voivat saada rahoitusta ryöstelystä ja salakuljetuksesta. Ne voivat olla sotien päätoimijoita, joiden intresseissä on väkivallan jatkaminen. (Kaldor 2001.) Vuoden 2008 konfliktissa venäläisjoukot eivät pystyneet ehkäisemään tai lopettamaan eteläossettisissijoukkojen väkivaltaisuuksia Etelä-Ossetiassa ennen ja jälkeen tulitauon. EU, YK ja ihmisoikeusjärjestöt kritisoivat venäläisiä siitä, etteivät ne kontrolloineet itse kouluttamiaan joukkoja, jotka taistelivat venäläisten rinnalla. (IIFFMCG 2009, 27; Popjanevski 2009, 154; Luukkanen 2008, 123.) Kaiken kaikkiaan vuoden 2008 konflikti militarisoi koko maata (Luukkanen 2008, 126).

Kansainväliset konfliktit ovat vähentyneet ja heikentyneet (Mack 2011, 21). Eräs käänntekevä tutkimus osoitti, että matala kansantulo lisää sodan riskiä. Sota on myös sitä todennäköisempi, mitä lähempänä maan historiassa on ollut sotia. (Collier & Hoeffler 2001; Mack 2011, 38.) Georgian vuoden 2008 konfliktin olisi siis pitänyt olla nähtävissä, koska maassa oli ollut toistuvasti sisällissotia. Toisaalta sodan provosoinut Venäjä ei ollut pitkään aikaan hyökännyt mihinkään demokratiaan. Sama tutkimus huomioi myös

kokokriteerin, eli sodan riski kasvaa myös maan koon myötä, mikä pätee sodan toisen osapuolen, Venäjän koalition kohdalla.

Konfliktien vähentymistä on selitetty demokraattisen rauhan teorialla, jonka mukaan viime 40 vuoden aikana lisääntyneet demokratiat eivät hyökkää toisiaan vastaan (Mack 2011, 19). Vastuulliset hallitukset eivät aloita sotia, koska niistä kärsivä kansa vaihtaa herkästi johtajansa (Doyle 1983, 229–231). Teoriaa on kritisoitu laajalti (Rasler & Thompson 2005), ja lisäksi demokratioiden hyökkäykset ei-demokratioita vastaan kasvanevat. Teoriaa on vaikeaa soveltaa Georgian konfliktiin, koska Venäjän demokratiaa on kritisoitu. Jos oletetaan, että molemmat valtiot olisivat demokratioita, teoria tässä tapauksessa romuttuisi. Rauhan kasvua on myös selitetty kansainvälisellä kaupalla ja virkamiesten ylikansallisilla suhteilla (Mueller 2005, 71–73; Mack 2011, 19). Vuoden 2008 konfliktissa ne toimivat päinvastoin, separatistialueilla oli paljon venäläistaustaisia johtajia ja kansainväliseen talouteen liittyen Venäjä halusi valtaa energiasyistä.

Oliko Georgian sekä Abhasian, Etelä-Ossetian ja Venäjän koalition välinen konflikti uusi sota vai ei? Se oli selkeästi etninen konflikti, vaikka syitä oli muitakin. Suurimmat uusiin sotiin viittaavat näkökulmat olivat siviileihin kohdistuva väkivalta ja pitkään jatkunut Abhasian ja Etelä-Ossetian muuttuminen rikosvyöhykkeiksi. Konflikti oli valtion sisäinen ja valtioiden välinen, mikä viittaa jo siihen, että se voidaan laskea sekä vanhoihin että uusiin sotiin. Jos Venäjä-Georgia-tason taistelut saivat motivaationsa energiasta, läntistymisen dominoefektin estämisestä ja molempien maiden sisäpolitiikasta, konflikti voidaan laskea vanhoihin sotiin. Kaksi valtiota taisteli toisiaan vastaan aseellisesti, ja sodan alun ja lopun voi määritellä ajallisesti.

Samaan aikaan toisella tasolla taistelivat abhaasit ja osseetit georgialaisia vastaan, eli saman maan kansalaiset toisiaan vastaan. Vaikka separatisteilla oli tiukat kytkökset Venäjään, niiden oma motivaatio oli peräisin lähes vuosisata sitten tehdyistä rajoista, jotka olivat jakaneet etnisiä ryhmiä. Vähemmistöt eivät halunneet jäädä odottamaan, miten niille käy kansallismielistyvässä valtiossa. Eräs uusien sotien tärkeistä piirteistä, etnisen ryhmän valtapyrkimys eli identiteettipolitiikka, toteutui konfliktissa. Myös konfliktin sotilaat sisälsivät uusien sotien tapaan sekalaisen joukon Etelä-Ossetian aseellisia sissijoukkoja, palkkasotilaita ja vapaaehtoisia, jotka syyllistyivät erityisesti kansainvälisten lakien rikkomuksiin. Myös venäläisten rauhanturvaajien kääntyminen sotilaiksi poisti

neutraalisuuden lakia. Uusien sotien logiikkaan sopii myös georgialaisia vastaan Etelä-Ossetiassa tehty etninen puhdistus, joka oli selvä merkki siviileihin kohdistetusta väkivallasta. Sota aiheutti myös pakolaisaallon, jonka seurauksena pro gradun tekohetkellä eli viisi vuotta konfliktin jälkeen kaikki pakolaiset eivät vieläkään olleet pystyneet palaamaan koteihinsa. Väkivallan yksityistämisen rooli on epäselvä tässä konfliktissa, mutta ilmiö näkyy selkeästi Georgian historiassa sen itsenäistymisen aikaan, kun valtio osti väkivaltapalvelut kahdelta yritykseltä, jotka syyllistyivät myös rikoksiin. Uudet sodat ovat selkeiden taisteluiden sijaan tila, joka kestää. Tässä tapauksessa varsinainen konflikti oli lyhyt, mutta toisaalta Abhasia ja Etelä-Ossetia ovat militarisoituneita alueita, joissa tehdään rikoksia ja laitonta kauppaa epävirallisessa globalisoituneessa rinnakkaistaloudessa.

5.2 Maailman muutokset pakottavat sodatkin muutokseen

Onko uusia sotia olemassa? Maailma on muuttunut globalisaation myötä, joten sotienkin on täytynyt muuttua. Globalisoitunut maailma on monimutkainen. Se jakaa ihmisiä ylikansallisiin menestyjiin ja heidän ulkopuolelleen jäävään joukkoon, lisää rahan valtaa ja murentaa valtioita, mikä ei voi olla muuttamatta sotiakin monimutkaisiksi selkkauksiksi, joissa on aiempaa monitahoisempia toimijoita. Globalisaation luoman eriarvoistumisen myötä syntyneestä kaipuusta menneisyyteen eli identiteettipolitiikkaan näkyy esimerkkejä Suomenkin päivänpolitiikassa. Uusien sotien määrää lisää käytännön seuraus kylmän sodan loppumisesta, kun sen jäljiltä jääneet aseet ja sotilaat levittäytyvät ympäristöön. Sodan loppu aiheutti myös vallan tyhjiön. Toisaalta se lisäsi myös kansainvälistä aktivismia, jonka tarkoitus oli vähentää poliittista väkivaltaa. Kun aiempien sotien alusta ja lopusta osattiin sanoa tarkat alkamis- ja loppumispäivämäärät, nykyään sotien pitäisi teorian mukaan kestää pitkään epämääräisinä tilanteina. Tästä näkyy merkkejä esimerkiksi Afganistanissa ja Irakissa, missä pro gradun kirjoitushetkellä Afganistanin sota jatkui, ja vaikka Irakissa kansainväliset joukot olivat poistuneet, maassa kuoli vuonna 2012 vielä noin 4 500 ihmistä (Bodycount 2012).

Uusien sotien teoria on saanut kritiikkiä, mutta useimmat kriitikotkin tunnustavat sotien uuden muutoksen. Kritiikissä on esitetty, että uusia sotia luonnehtivat tekijät ovat olleet näkyvissä jo vuosisadan ajan. Tekijät eivät ole muuttuneet, vaan ne huomataan aiempaa herkemmin, mitä viestintäteknologia edistää. Osa kriitikoista on sitä mieltä, että valtion heikkeneminen liittyy uusiin sotiin, mutta väkivaltayrittäjät ja epävirallinen talous eivät

kuulu. Myös globalisaatio oli olemassa jossain muodossa jo koko viime vuosisadan. Uusien sotien teorian mukaan sota ei enää ole ulkopoliittikan jatke, mutta käytännössä esimerkiksi Suomessa maata koskevissa uhkakuvissa sitä ajatellaan nimenomaan ulkopoliittikan jatkeena. Yleisessä skenaariossa spekuloidaan, että Venäjä hyökkää Suomeen niin, ettei sillä ole tarkoituksena valloittaa koko maata, vaan lannistaa ja osoittaa, että se pystyy hyökkäämään halutessaan helposti ja tekemään samalla sota-PR:ää muulle maailmalle. Skenaario muistuttaa vuoden 2008 Georgian ja Venäjän konfliktia.

Ilmiö, jossa vältellään taisteluita, mutta tehdään kaikkea muuta, kuulostaa loogiselta. Jos tarkoituksena on lamauttaa ja saada muut toimimaan oman päämäärän mukaisesti, suorat taistelut ja tappaminen eivät ole välttämättä tehokkain tapa päästä lopputulokseen. Jos miettii käytännön tapauksia, esimerkiksi rynnäkkökiväärillä on tehokasta ainoastaan haavoittaa vastapuolta. Jos henkilö kuolee, häntä voidaan säilyttää lähistöllä kauan niin, ettei ruumis vie resursseja. Jos hän haavoittuu, hänet kannetaan heti pois ja hoidetaan, mikä sitoo useita ihmisiä ja on siksi tehokkaampi lamauttamisen muoto. Sama haavoittamisen ja taistelujen välttämisen periaate pätee tietoliikenteeseen. Infrastruktuurin, sähköjen, tiedotuksen ja johtamisen lamauttaminen on tehokkaampaa kuin surmaaminen. Teknologia mahdollistaa nopean tiedon ja pääoman liikkumisen, joten kyberhyökkäyksellä saa kansakunnan sekaisin ilman uhreja ja joukkojen liikuttelua. Kun siviilejä kohtaan hyökätään, puolustus- tai hyökkäysvoima ei tuhoudu, mutta ihmiset lannistuvat, mikä lienee uusien sotien tarkoitus.

Yhteisöjen välistä väkivaltaa käsittelevä teoria keskittyy täysin valtion sisäiseen tilanteeseen, mutta sisäpolitiikkaa ei kannattaisi täysin erottaa ulkopoliittikasta. Vahvat valtiot voivat vaimentaa sisäpolitiikan ongelmia hyökkävällä ulkopoliittikalla, kuten Georgian ja Venäjän konfliktissa. Päivänpoliittikasta löytyi pro gradun teon hetkelläkin esimerkkejä, jossa etnisten ryhmien avulla voi ajaa intressejään naapurivaltiossa, kuten vuonna 2012 Kongon demokraattisessa tasavallassa ja Ruandassa. Armeijasta loikanneet sotilaat ja armeija taistelivat Kongon demokraattisessa tasavallassa, jolloin vuoden aikana kodeistaan pakeni 200 000 ihmistä. Kongon naapurivaltio Ruanda tukee kapinallisia, ja puuttuu muutenkin usein luonnonvaroiltaan rikkaan (kultaa, timantteja ja mineraaleja) Kongon politiikkaan. (NYT 2012)

Myös sotien lukumäärä ja ominaisuudet todistavat niiden muuttumista. Valtioiden väliset sodat vähenevät ja niistä tulee vähemmän kuolettavampia, ja painopiste muuttuu valtion sisäisiin konflikteihin. (Mack 2011, 160.) Jo uutisia seuraamalla voi huomata, että väkivalta etenkin terroristeilla on muuttunut yksipuoliseksi siviilien verilöylyksi. Toisaalta siviiliuhrien suhteellisesta määrästä liikkuu ristiriitaista tietoa. Siviilejä pakkomuutettiin ja tuhottiin myös vanhoissa sodissa kylmän sodan aikaan, kun esimerkiksi vuosina 1961-1970 Irakissa tapettiin 5000 sotilasta ja 100 000 siviiliä tai Kambodzassa vuosina 1975-1978 puoli miljoonaa sotilasta mutta kolminkertaisesti siviilejä. (Melander ym. 2006, 16 [Sivard 1987].) Sotia myös vähentää koko maailman muuttuminen suuriksi sotilasblokeiksi, mikä on vähentänyt yksiköiden määrää. EU-maata vastaan hyökkäävää vastassa on todennäköisemmin useita maita. Myös talouden suurempi rooli saa valtiot riippuvaisiksi toisistaan.

Rauhan kasvua on selitetty demokratian leviämällä sekä taloudella, jonka keskinäisriippuvuuden verkosto saa valtiot riippuvaisiksi toisistaan ja välttelemään muutenkin kallista sotaa. Näistä demokratian leviämistä ei pidetty kuitenkaan kattavana selityksenä. On vaikeaa sanoa pro gradussa, onko uusien sotien ilmiötä olemassa vai ei. Jotkut asiat ovat kuitenkin loogisia. Kylmän sodan lopun jälkeen on selvää, että ideologiat ovat vaihtuneet identiteetteihin, vaikka paikallistasolla ideologioiden sijaan ihmisiä voi motivoida konkreettisempien asioiden saavuttaminen tai ryhmäpaine. Samoin toiselta suurvallalta tukea saaneet keskushallinnot ovat heikentyneet. Myös YK:n alajärjestöt ovat huomanneet, että kylmän sodan jälkeiset sisällissodat ovat sisältäneet laajaa tähtäämistä siviiliväestöön. On vaikeaa sen sijaan sanoa, mitä vaikutuksia Kaldorin nimeämällä uusliberaalilla politiikalla on, ja onko se lisännyt rikollisuutta. Myös identiteetit ja konfliktit vaikuttavat molempiin suuntiin. Identiteetit ovat aiheuttaneet entistä enemmän konflikteja, toisaalta identiteetit kovenevat konflikteissa, eikä identiteettiä voi pitää konfliktin ainoana lähteenä.

Vaikka uusien sotien teorian mukaan siviileihin isketään aiempaa enemmän, yksipuolisen väkivallan kuolonuhrien määrä laski kylmän sodan päättymisen jälkeen ja oli vuonna 2008 matalin sitten vuoden 1989 (Human Security Report 2009/2010, 177). Eri lähteistä löytyy ristiriitaista tietoa siitä, kuinka paljon maailmansodissa ja 1990-luvun sodissa on kuollut siviilejä. Joidenkin lähteiden mukaan ensimmäisessä maailmansodassa kuoli pääosin sotilaita, toisessa maailmansodassa kuolleiden sotilaiden ja siviilien määrä oli tasainen ja

vuosituhannen lopussa suurin osa kuolleista oli siviilejä (Kaldor 2001, Hoslti 2004, Cavarero 2011), mutta toisaalta luvut on kumottu ja sanottu niiden olevan väärintulkittuja (Melander 2006, 19). Myöskään pakolaisten määrässä ei näy nousua (Melander 2006, 37). Se on varmaa, että sodat ylipäättään tappavat aiempaa vähemmän ihmisiä, mikä johtuu terveysvalistuksesta, humanitaarisesta avusta, suurvaltojen vetäytymisestä ja konfliktien pienestä koosta. 2000-luvun konflikti tappoi jo 90 prosenttia vähemmän ihmisiä kuin 1950-luvun konflikti. (Human Security Report 2009/2010, 103, 121.)

Väkivallan yksityistämisestä on vaikeaa tehdä johtopäätöksiä pro gradun laajuisessa tutkielmassa. On kuitenkin loogista, että heikon valtion valtatyhjiö täyttyy, joskus rikollisilla. Se muuttaa myös motivaatiota konflikteihin. Epämääräisellä opportunistijoukolla, joka saa tulonsa kaaoksesta, on hyvin erilaiset toiveet tulevaisuudesta kuin omaa maataan puolustavalla maanviljelijällä tai tehdastyöläisellä, joka haluaa sodan loppuvan ja takaisin kotiinsa. Tärkeintä on kuitenkin tunnistaa uudenlaisen sodan tyyppi, jotta sodat ylipäättään tunnistetaan ilman valtio-osapuolta, siviilejä uhkaava vaara huomataan ja omaa toimintaa pystytään arvioimaan, päivänpolitiikassa esimerkiksi Suomen osallistumista rauhanturvaoperaatioihin. Vaikka sota tai konflikti olisivat pieniä, kuten ne nykyään ovat, uhrit kokevat yksityiselämässään saman menetyksen kuin suurissakin valtioiden välisissä sodissa. Lisäksi tapahtumiin on helppoa puuttua, jos koko valtiota ei ole mobilisoitu. Kansainvälinen yhteisö ei voi sekaantua kaikkien maiden sisäisiin selkkauksiin, mutta pienten konfliktien nopea lopetus on helpompaa kuin suurten ja voi estää eskaloitumisen.

LÄHTEET

Abu-Hamad, Aziz, Brown, Cynthia, Cartner, Holly, Denber, Rachel, Des Forges, Alison, George, Christopher, Goldstein, Eric, Guthrie, Jeannine, Karim, Farhad, Manby, Bronwen, Nizich, Ivana, Nowrojee, Binaifer, Panico, Christopher, Roth, Ken ja Sorenson Karen: Playing the "Communal Card": Communal Violence and Human Rights. Human Rights Watch, New York 1995.

[viitattu 1.10.2012] Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.hrw.org/reports/1995/04/01/playing-communal-card>>

Albrecht, Ulrich: The Changing Global Compositions of Armed Forces and Military Technology: The Trend Towards Informalization. Teoksessa Kaldor, Mary (toim.): Global insecurity: Restructuring the global military sector, volume III. Pinter, Lontoo 2000, s. 120-146.

Amnesty International. Civilians in the Line of Fire: The Georgia-Russia Conflict. 2008.

[viitattu 24.9.2012] Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR04/005/2008/en/d9908665-ab55-11dd-a4cd-bfa0fdea9647/eur040052008eng.pdf>>

Asmus, Ronald D.: A little war that shook the world: Georgia, Russia, and the future of the West. Palgrave Macmillan, New York 2010.

Cavarero, Adriana: Horrorism: naming contemporary violence. Columbia University Press, New York 2011.

von Clausewitz, Karl: Sodankäynnistä. Art House, Helsinki 1998.

Cohen, Ariel ja Hamilton, Robert E.: The Russian military and the Georgia war: lessons and implications. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle 2011.

[viitattu 21.2.2012]. Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB1069.pdf>>

Collier, Paul ja Hoeffler, Anke: Greed and Grievance in Civil War. Worldbank 2001.

[viitattu 30.12.2012] Saatavilla www-muodossa:

<URL:http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2004/03/10/000265513_20040310152555/Rendered/PDF/28126.pdf>

Cornell, Svante E. ja Starr, S. Frederick: Introduction. Teoksessa Cornell, Svante E. ja Starr, S. Frederick (toim.): Guns of August 2008: Russia's War in Georgia. M.E. Sharpe, New York 2009, s. 3-9.

Damoisel, Mathilde, and Genté, Régis: Abkhazia: Stable but Fragile. Le Monde Diplomatique 01, Pariisi 2004.

Demmers, Jolle: New wars and diasporas: suggestions for research and policy. Conflict, Peace and Development, numero 11. 2007. s. 1-26.

[viitattu 18.10.2012] Saatavilla www-muodossa:

<URL:http://www.peacestudiesjournal.org.uk/dl/PCD%20ISSUE%202011%20ARTICLE_%20New%20Wars%20and%20Diasporas_%20Joell%20Demmers.PDF>

Doyle, Michael W.: Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs. *Philosophy and Public Affairs*, 12(3). Blackwell Publishing 1983. s. 205-235.
[viitattu 11.1.2013]. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)
<URL:http://www.politics.ubc.ca/fileadmin/user_upload/poli_sci/Faculty/price/Debating_the_Democratic_Peace_Doyle.pdf>

European Centre For Minority Issues Caucasus, ECMI Caucasus. *Ethnic Groups of Georgia: Census 2002*. 2002.
[viitattu 29.3.2012] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)
<URL:<http://www.ecmicaucasus.org/upload/stats/Census%202002.pdf>>

Faber, Mient Jan: *Cold Wars and Frozen Conflicts: The European Experience*. Teoksessa Kaldor, Mary (toim.): *Global insecurity: Restructuring the global military sector*, volume III. Pinter, Lontoo 2000, s. 53-94.
Gahrton, Per: *Georgia: pelinappula uudessa suuressa pelissä*. Suom. Leena Teirioja. Like, Helsinki 2011.

Gladstone, Rick: *Friction at the U.N. as Russia and China Veto Another Resolution on Syria Sanctions*. *New York Times* 19.7.2012.
[viitattu 24.9.2012] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)
<URL:http://www.nytimes.com/2012/07/20/world/middleeast/russia-and-china-veto-un-sanctions-against-syria.html?_r=0>

Gleditsch, Nils-Petter, Wallensteen, Peter, Eriksson, Mikael, Sollenberg, Margareta, ja Strand, Havard. *Armed Conflict 1946 – 2001: A New Dataset*. *Journal of Peace Research* 39(5). 2002. s. 615– 637. [viitattu 25.10.2012]. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)
<URL:<http://www.janeliunas.lt/files/Armed%20Conflict%201946-2001.pdf>>

Goltz, Thomas: *The Paradox of Living in Paradise: Georgia's Descent into Chaos*. Teoksessa Cornell, Svante E. ja Starr, S. Frederick (toim.): *Guns of August 2008: Russia's War in Georgia*. M.E. Sharpe, New York 2009, s. 10-27.

Gordadze, Thornike: *Georgian-Russian Relations in the 1990s*. Teoksessa Cornell, Svante E. ja Starr, S. Frederick (toim.): *Guns of August 2008: Russia's War in Georgia*. M.E. Sharpe, New York 2009, s. 28-48.

Gray, Chris Hables: *Postmodern war: the politics of conflict*. Routledge, Lontoo 1997.

Hannikainen, Lauri ja Kärkkäinen, Annina: *Etelä-Ossetian elokuun 2008 sota kansainvälisen oikeuden näkökulmasta: Oliko Venäjällä oikeus reagoida asevoimin? Kosmopolis*. 2009. VOL 39. Numero 3. s. 7-25.

Henderson, Errol ja Singer, David, J.: "New Wars" and Rumors of "New Wars". *International Interactions*, 28(2), 2007. s. 165-190.
[viitattu 22.10.2012] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)
<URL:http://sitemaker.umich.edu/jdsinger/files/new_wars_and_rumors_of_new_wars.pdf>

Herzig, Edmund: *The new Caucasus: Armenia, Azerbaijan and Georgia*. Royal Institute of International Affairs, Lontoo 1999.

Hirst, Paul ja Thompson, Grahame: Globalization in question: the international economy and the possibilities of governance. Polity Press, Cambridge 1999.

Holsti, Kalevi Jaakko: Taming the sovereigns: institutional change in international politics. Cambridge University Press, New York 2004.

Holsti, Kalevi Jaakko: The state war and the state of war. Cambridge university press, Cambridge 1996.

Illarionov, Andrei: The Russian Leadership's Preparation for War, 1999–2008. Teoksessa Cornell, Svante E. ja Starr, S. Frederick (toim.): Guns of August 2008: Russia's War in Georgia. M.E. Sharpe, New York 2009, s. 49-84.

Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, IIFFMCG – CEIIG. Report. 2009.

[viitattu 26.9.2012] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)

<URL:<http://www.ceiig.ch/>>

International Monetary Fund IMF: World Economic Outlook Database. 2011.

[viitattu 1.3.2012] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)

<URL:<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/weodata/weoselgr.aspx>>

Iraq Body Count: Iraqi deaths from violence in 2012. 2012.

[viitattu 26.1.2013]. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)

<URL:<http://www.iraqbodycount.org/analysis/numbers/2012/>>

Kaldor, Mary (toim.): Global insecurity: Restructuring the global military sector, volume III. Pinter, Lontoo 2000.

Kaldor, Mary ja Kumar, Radha. "New forms of conflict" teoksessa Conflicts in Europe: Towards a New Political Approach. Helsinki Citizens' Assembly Publication Series 7. Praha, 1993.

Kalyvas, Stathis N.: "New" and "Old" Civil Wars: A Valid Distinction? World Politics, 54(1), s. 99-118. Cambridge University Press, Cambridge 2001.

[viitattu 25.10.2012] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)

<URL:<http://www.polsci.wvu.edu/faculty/hauser/Summer2011InternalConflict/KalyvasCivilWarsWP2001.pdf>>

Kant, Immanuel: Perpetual peace: and other essays on politics, history, and morals. Kääntänyt Ted Humphrey. Hackett, Indianapolis/Cambridge 1992.

Kukhianidze, Alexander: Organized Crime and Smuggling Through Abkhazia and South Ossetia. Teoksessa Nevala, Sami ja Aromaa, Kauko (toim.): Organised crime, trafficking, drugs: selected papers presented at the Annual Conference of the European Society of Criminology, Helsinki 2003. Helsinki 2004, s. 87-101. [viitattu 19.02.2012]. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)

<URL:<http://www.heuni.fi/uploads/v2t9skuki.pdf>>

Kupatadze, Alexander: Organized Crime and the Trafficking of Radiological Materials: The Case of Georgia. Teoksessa: Nonproliferation Review 17:2, Monterey Institute of International Studies, James Martin Center for Nonproliferation Studies, 2010, s. 219-234. [viitattu 7.3.2012] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa:)

<URL:http://cns.miis.edu/npr/pdfs/npr_17-2_kupatadze.pdf>

Laurén, Anna-Lena: I bergen finns inga herrar: om Kaukasien och dess folk. Söderström, Helsinki 2009.

Luukkanen, Arto: Georgian sota: miten mahdottomasta tuli mahdollinen: pamfletti. WSOY, Helsinki 2008.

Mack, Andrew (editor): Human Security Report 2009/2010: The Causes of Peace and The Shrinking Costs of War. Oxford University Press, New York 2011.

[viitattu 26.10.2012] Saatavilla www.muodossa:

<URL:<http://www.hsrgroup.org/human-security-reports/20092010/text.aspx>>

Melander, Erik, Öberg, Magnus ja Hall, Jonathan: The "New Wars" Debate Revisited: An Empirical Evaluation of the Atrociousness of "New Wars"

Uppsala Peace Research Papers No. 9. Department of peace and Conflict Research.

Uppsala 2006.

[viitattu 30.11.2012] Saatavilla www.muodossa:

<URL:http://www.musik.uu.se/digitalAssets/18/18585_UPRP_No_9.pdf>

Melucci, Alberto: Nomads of the present: social movements and individual needs in contemporary society. Hutchinson Radius, Lontoo 1989.

Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia: Economic indicators, Q-y-Q, 2010, I-IVQ. 2011a. [viitattu 29.3.2012] Saatavilla www.muodossa:

<URL:<http://www.economy.ge/upload-file/pdf/ec.indicators-2010.pdf>>

Ministry of Foreign Affairs of Georgia MFA: Facts. 2013.

[viitattu 1.3.2012] Saatavilla www.muodossa:

<URL:http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=24>

Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia: Foreign Trade. 2011b.

[viitattu 29.3.2012] Saatavilla www.muodossa:

<URL:<http://www.economy.ge/upload-file/pdf/foreign%20trade-eng-11.pdf>>

Mueller, John: Accounting for the waning of major war. Teoksessa Väyrynen, Raimo (toim.): The waning of major war : theories and debates. Routledge, Lontoo 2005. s. 64-79.

Nilsson, Niklas: Georgia's Rose Revolution: The Break with the Past. Teoksessa Cornell, Svante E. ja Starr, S. Frederick (toim.): Guns of August 2008: Russia's War in Georgia.

M.E. Sharpe, New York 2009, s. 85-103.

Nizharadze, Georgii: The Institutional Framework of Caucasian and Central Asian Transitional Societies: Georgia, Abkhazia and South-Ossetia. Julkaisematon käsikirjoitus. World Bank Development Economics Research Group (DECRG) Project on the Economics of Political and Common Violence, Tbilisi 2001.

Newman, Edward: The 'New Wars' Debate: A Historical Perspective Is Needed.

Security Dialogue 35 (2), 2004. s. 173-189

[viitattu 11.10.2012] Saatavilla www.muodossa:

<URL:<http://www.janeliunas.lt/files/Newman%20%282004%29%20-%20New%20Wars%20Debate.pdf>>

New York Times NYT: Congo. 2012.
[viitattu 26.1.2013]. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://topics.nytimes.com/top/news/international/countriesandterritories/congothede-mocraticrepublicof/index.html>>

Petersson, Johanna: Country Factsheets, Eurasian Narcotics: Georgia 2004.
[viitattu 29.3.2012] Saatavilla www-muodossa:
<URL:http://www.silkroadstudies.org/new/inside/research/narcotics_crime/FactSheet/2004/Georgia.pdf>

Popjanevski, Johanna: From Sukhumi to Tskhinvali: The Path to War in Georgia. Teok-
sessa Cornell, Svante E. ja Starr, S. Frederick (toim.): Guns of August 2008: Russia's War
in Georgia. M.E. Sharpe, New York 2009, s. 143-161.
Rasler, Karen ja Thompson, William R.: Puzzles of the democratic peace: theory, geopolit-
ics, and the transformation of world politics. Palgrave Macmillan, New York 2005.

Reich, Robert B. The work of nations: preparing ourselves for 21st-century capitalism.
Vintage Books, New York 1992.

Reid Sarkees, Meredith: The COW Typology of War: Defining and Categorizing Wars
(Version 4 of the Data). 2012.
[viitattu 30.12.2012] Saatavilla www-muodossa:
<URL:http://www.correlatesofwar.org/COW2%20Data/WarData_NEW/COW%20Website%20-%20Typology%20of%20war.pdf>

Sivard, Ruth L.: World Military and Social Expenditures. World Priorities. Washington,
DC 1987.

Suomen YK-liitto: Georgia. 2012.
[viitattu 26.1.2013]. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://www.globalis.fi/Konfliktit/Georgia>>

Ulkoministeriö UM. Kosovon maatiedosto. 2012.
[viitattu 25.9.2012] Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=42628&contentlan=1&culture=fi-FI>>

United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR: Global Report 2004.
[viitattu 26.1.2013]. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://www.unhcr.org/4a0c13d76.html>>

United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR: 2013 UNHCR regional opera-
tions profile: Eastern Europe, Georgia. 2013.
[viitattu 26.1.2013]. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e48d2e6>>

United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR: State of the World's Refugees
Report. Oxford University Press. Oxford 2000.
[viitattu 19.10.2012] Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://www.unhcr.org/4a4c754a9.html>>

United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR: The State of The World's
Refugees 1993: The Challenge of Protection. 1993.

[viitattu 26.1.2013]. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.unhcr.org/4a4c6da96.html)
<URL:<http://www.unhcr.org/4a4c6da96.html>>

United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR: The State of The World's Refugees 2006: Human Displacement in the New Millennium. Oxford University Press, New York 2006

[viitattu 22.10.2012] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.unhcr.org/4a4dc1a89.html)
<URL:<http://www.unhcr.org/4a4dc1a89.html>>

United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR: The State of the World's Refugees: In Search of Solutions. Oxford University Press, Oxford 1995. Liite II, Taulukko 1.

[viitattu 26.1.2013]. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.unhcr.org/4a4c70859.html)
<URL:<http://www.unhcr.org/4a4c70859.html>>

United Nations Population Fund UNFPA: The State of World Population 2011. United Nations Population Fund, New York 2011. [viitattu 29.3.2012] Saatavilla [www-muodossa:](http://foweb.unfpa.org/SWP2011/reports/EN-SWOP2011-FINAL.pdf)
<URL:<http://foweb.unfpa.org/SWP2011/reports/EN-SWOP2011-FINAL.pdf>>

Uppsala Conflict Data Program UCDP. Definitions. 2012.

[viitattu 30.12.2012] Saatavilla [www-muodossa:](http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/)
<URL:<http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/>>

Worldbank: World Bank: Georgia Partnership Country Program Snapshot. 2012.

[viitattu 26.1.2013]. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Georgia-Snapshot.pdf)
<URL:<http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Georgia-Snapshot.pdf>>

Zürcher, Christoph: The post-Soviet wars: rebellion, ethnic conflict, and nationhood in the Caucasus. New York University Press, New York 2007.